

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Τίτλος Εργασίας : «ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ»

Πτυχιακή Εργασία των
ΜΑΛΗ ΔΗΜΗΤΡΑ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
ΤΣΙΟΥΣΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Επιβλέπων : ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ, 19/03/2012

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως θέμα «Τα αίτια της κρίσης και προτεινόμενες λύσεις αντιμετώπισης της». Μέσω μιας ιστορικής αναδρομής της οικονομικής κατάστασης της χώρας από το 1824 μέχρι και σήμερα, αναλύονται οι διαφορές οικονομικές φάσεις που πέρασε η χώρα μέχρι να φτάσει στην υφιστάμενη κρίση που βιώνει σήμερα.

Το βασικό αντικείμενο της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας είναι μέσω αυτής της αναδρομής στο οικονομικό παρελθόν της χώρας και ιδίως το πρόσφατο παρελθόν να διατυπωθεί με ακρίβεια και με αριθμητικά μεγέθη η ροή των οικονομικών γεγονότων που οδήγησαν σε αυτή τη δεινή θέση την Ελλάδα.

Σκοπός, λοιπόν είναι να παρατεθούν αναλυτικά και με τη μεγαλύτερη δυνατή σαφήνεια τα αίτια που οδήγησαν την Ελλάδα σε αυτό το δυσθεώρητο δημόσιο χρέος και η αναλυτική προσέγγιση των λύσεων που προτείνονται, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, προκειμένου να αντιμετωπίσει το οικονομικό πρόβλημα και να βγει το γρηγορότερο από την κρίση που την ταλανίζει.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά στην εννοιολογική σημασία του όρους χρέους και τις κατηγορίες στις οποίες διακρίνεται, για να φτάσει στην ανάλυση του ελληνικού δημοσίου χρέους και του δημοσίου δανεισμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του ελληνικού δημοσίου χρέους από το 1824 μέχρι το 2011 καταγράφοντας με λεπτομέρειες τις αυξητικές τάσεις του χρέους μέχρι να φτάσει στο ύψος που υφίσταται σήμερα.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά του δημοσιονομικού προβλήματος που αντιμετωπίζει η χώρα σήμερα. Ακόμα, παρουσιάζονται οι ορίζοντες λήξης του χρέους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται οι απόψεις όλων των πολιτικών παρατάξεων σχετικά με τα αίτια που οδήγησαν την ελληνική οικονομία στην κρίση που βιώνει σήμερα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται τόσο οι εσωτερικές αιτίες της κρίσης, παραθέτοντας στοιχεία για την ελληνική οικονομία, όσο και οι εξωτερικές αιτίες

μέσα από την μακροοικονομική ανάλυση. Τέλος, αναλύεται ο ρόλος των τραπεζών στην διαμόρφωση της οικονομικής πραγματικότητας στην Ελλάδα του σήμερα.

Στο έκτο κεφάλαιο καταγράφονται λεπτομερώς οι απόψεις και οι προτάσεις των Ελλήνων οικονομολόγων και των οικονομολόγων του εξωτερικού οι οποίοι έχουν μελετήσει την περίπτωση της Ελλάδας και προτείνουν λύσεις για την έξοδο της ελληνικής οικονομίας από την κρίση.

Στο έβδομο κεφάλαιο αποτυπώνονται οι προτάσεις για την ανάκαμψη της οικονομίας που προέρχονται από την πολιτική κοινότητα της χώρας, καθώς και από τους απλούς φορολογούμενους πολίτες οι οποίοι εκφράζουν τις δικές τους απόψεις σχετικά την οικονομική κρίση που βιώνουν καθημερινά.

Τέλος στα συμπεράσματα καταλήγουμε ότι η Ελλάδα, ακολουθώντας σταθερή πορεία ανάπτυξης και έχοντας σαφές πρόγραμμα και στρατηγική, μπορεί εν τέλει να βγει από την οικονομική κρίση.

Περιεχόμενα

<u>Πρόλογος</u>	1
<u>Εισαγωγή</u>	2
<u>Κεφάλαιο 1 : Δημόσιο Χρέος και δανεισμός</u>	4
1.1 : Τι είναι το δημόσιο χρέος	4
1.2 : Οι κατηγορίες του δημοσίου χρέους	5
1.3 : Ο δημόσιος δανεισμός και το δημόσιο χρέος	6
1.4 : Λόγοι για τους οποίους δανείζονται οι δημόσιοι φορείς	9
<u>Κεφάλαιο 2 : Η διαχρονική εξέλιξη του Δημοσίου Χρέους</u>	11
2.1 : Αναδρομικά από το 1824-1897	11
2.2 : Περίοδος 1900-1945	13
2.2.1 : 1900-1914	13
2.2.2 : 1915-1923	14
2.2.3 : Μεσοπόλεμος 1924-1932	14
2.3 : Ανασυγκρότηση και ανάπτυξη 1946-1966	15
2.4 : Δικτατορία 1967-1974	16
2.5 : Μεταπολίτευση 1975-1981	16
2.6 : Περίοδος 1981-1989	17
2.7 : Περίοδος 1990-2011	18

Κεφάλαιο 3 : Ανάλυση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και η επιρροή που ασκεί σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο22

3.1 : Αφήγηση του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδας22

3.2 : Η κρίση και το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα24

3.2.1 : Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα σήμερα25

3.2.2 : Η σύνθεση του δημοσίου χρέους27

3.2.3 : Ο ορίζοντας λήξης του χρέους27

3.3 : Οι μετεξελίξεις της κρίσης28

3.3.1 : Η ελληνική δημοσιονομική κρίση29

3.4 : Νεοφιλελεύθερες πολιτικές και η πρωτοκαθεδρία των χρηματαγορών .30

Κεφάλαιο 4 : Ανάλυση απόψεων πολιτικών παρατάξεων για τα αίτια της ελληνικής οικονομικής κρίσης32

4.1 : Δεξιές απόψεις32

4.2 : Απόψεις Κεντρώων33

4.3 : Αριστερές απόψεις34

4.4 : Απόψεις του τεχνοκράτη πρωθυπουργού (Τεχνοκρατών)36

Κεφάλαιο 5 : Οι εσωτερικές και οι εξωτερικές αιτίες της οικονομικής κρίσης39

5.1 : Μακροοικονομική ανάλυση39

5.2 : Στοιχεία της ελληνικής οικονομίας45

5.3 : Ο ρόλος των τραπεζών53

Κεφάλαιο 6 : Προτεινόμενες λύσεις για την οικονομική κρίση στην Ελλάδα57

6.1 : Επιστροφή της δύναμης έκδοσης του χρήματος σε δημόσιο έλεγχο60

6.2 : Προτάσεις των Ελλήνων οικονομολόγων σχετικά με τη φορολογία και τους νόμους62

6.2.1 : Τα προτεινόμενα φορολογικά μέτρα62

6.2.2 : Ψήφιση νέων νόμων63

6.3 : Ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας εντός του ελλαδικού χώρου63

6.4 : Η εναλλακτική λύση για τις δημόσιες τράπεζες που προτείνεται από τους οικονομικούς αναλυτές της χώρας64

6.5 : Εφαρμογή μιας εθνικής στρατηγικής για τη διαχείριση και διαπραγμάτευση του χρέους66

6.6 : Προτάσεις από οικονομολόγους του εξωτερικού σχετικά με την έξοδο της ελληνικής οικονομίας από τη κρίση69

6.6.1 : Η βασική λύση βρίσκεται στα χέρια του ελληνικού λαού70

6.6.2 : Προτάσεις που απευθύνει ο Γενικός Γραμματέας του οργανισμού οικονομικής συνεργασίας και ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)71

6.6.3 : Η λύση για την ελληνική οικονομία είναι η αντιγραφή του προτύπου της Αργεντινής72

Κεφάλαιο 7 : Εναλλακτικές προτάσεις για την έξοδο από την κρίση73

7.1 : Χρηματοπιστωτικά μέτρα74

7.2 : Οικονομικά μέτρα75

7.3 : Προτάσεις για την έξοδο της οικονομίας από την κρίση από τον πολιτικό χώρο	78
7.3.1 : Λύσεις από αριστερές παρατάξεις της χώρας	79
7.3.2 : Προτάσεις από την αντιπολίτευση	80
7.4 : Προτάσεις από τους Έλληνες πολίτες	81
7.4.1 : Αλλαγή του πολιτικού συστήματος Μηδενισμός του χρέους	82
7.4.2 : Επιστροφή στη δραχμή	82
7.4.3 : Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας	83
7.5 : Προτάσεις από το ΔΝΤ για την εξυγίανση της ελληνικής οικονομίας	84
7.5.1 : Άμεσες αλλαγές στη λειτουργία του πολιτικού και οικονομικού συστήματος	84
7.5.2 : Η «τελική λύση» για το ελληνικό δημόσιο χρέος	86
<u>Συμπεράσματα</u>	88
<u>Βιβλιογραφία</u>	92

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αναφέρεται στις αιτίες που οδήγησαν την Ελλάδα σ' αυτό το δυσθεώρητο δημόσιο χρέος και στους τρόπους τους οποίους θα μπορέσει να επανέλθει η χώρα σε αναπτυξιακή τροχιά.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Βασίλειο Παλαιολόγου, για το ενδιαφέρον του, την καθοδήγηση και τις υποδείξεις του καθ' όλη τη διάρκεια της προσπάθειας μας.

Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τις οικογένειες μας για την υποστήριξη που μας προσέφεραν κατά τη διάρκεια των σπουδών μας.

Μαλή Δήμητρα
Αποστολοπούλου Βασιλική
Τσιούσης Παναγιώτης

Μάρτιος 2012, Πάτρα

Εισαγωγή

Η οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα σήμερα, είναι ένα φαινόμενο που δεν αποτελεί πραγματικότητα μόνο για τη χώρα μας, αλλά για ολόκληρη τη σύγχρονη οικονομία. Η κρίση έχει πλήξει το παγκόσμιο οικονομικό σύστημα με αφετηρία τις ΗΠΑ, ενώ στην καθοδική της αυτή πορεία συμπαρασύρει όλες τις χώρες μέσα στις οποίες βρίσκεται και η Ελλάδα.

Η περίπτωση της Ελλάδας παρουσιάζει όμως κάποιες ιδιομορφίες. Μελετώντας διαχρονικά την οικονομική πορεία της παρατηρούμε ότι είναι μια χώρα που σχεδόν ανέκαθεν παρουσίαζε ελλείμματα. Τα ελλείμματα αυτά προερχόταν είτε από ανεπάρκεια οικονομικών πόρων είτε από υπέρμετρη σπατάλη αυτών, σε κάθε περίπτωση όμως η λύση ήταν μια, δηλαδή ο δανεισμός. Δάνεια, τόσο επενδυτικά όσο και καταναλωτικά, που άλλοτε επέφεραν κέρδη και άλλοτε υπήρχαν αναγκαία λύση, είχαν ως αποτέλεσμα η χώρα να χρεοκοπήσει στο επανελλειμένως.

Κοιτάζοντας όμως το παρόν, βασικό πρόβλημα είναι η αδυναμία ανεύρεσης δανεικών για την εξυπηρέτηση των ανελλειμένων υποχρεώσεων του κράτους, καθώς το ύψος του χρέους κάνει διστακτικούς τους δανειστές για τη συνέχιση της χρηματοδότησης μας. Αυτό οδηγεί αναπόφευκτα το κράτος σ' ένα σταυροδρόμι αποφάσεων. Από τη μια μεριά είναι η αδυναμία πληρωμής των υποχρεώσεων της και από την άλλη η με κάθε τρόπο εξεύρεση επιπλέον δανειστών. Δεδομένου ότι η πρώτη επιλογή θα οδηγήσει την οικονομία στην καταστροφή, η δεύτερη παρουσιάζεται ως ορθολογική, αναγκάζοντας την κυβέρνηση να απευθυνθεί στην «Τρόικα» και να δεχτεί τους όρους που θέτει προκειμένου με τη βοήθεια της να καταφέρει να φέρει εις πέρας τις υποχρεώσεις της.

Η σύναψη της συμφωνίας αυτής και η αποδοχή των όρων των δανειστών επιφέρουν μια σειρά συνεπειών οι οποίες επηρεάζουν κυρίως την καθημερινή ζωή των Ελλήνων πολιτών, η οποίοι ανήμποροι να αντιδράσουν δέχονται τα μέτρα της κυβέρνησης προκειμένου να βρεθεί λύση.

Οι αιτίες όμως που οδήγησαν τα οικονομικά της χώρας σ' αυτό το σημείο, προέρχονται τόσο από το εσωτερικό περιβάλλον της χώρας, όσο και από το εξωτερικό. Στο εσωτερικό, η καθυστέρηση στην κατανόηση του μεγέθους της κρίσης, η αργοπορία στη λήψη μέτρων, η πολιτική αναταραχή και η κατάρρευση του κυβερνητικού προγραμματισμού σε συνδυασμό με τις εξωτερικές αιτίες και τα

εξωτερικά συμφέροντα, εγκλωβίζουν τη χώρα σ' αυτή την κατάσταση πανικού, δυσκολεύοντας την να βρει λύσεις για το πρόβλημα.

Παρ' όλα αυτά η χώρα συνεχίζει την προσπάθεια να βγει από την κρίση ψάχνοντας δυνατό τρόπο. Οι λύσεις που προτείνονται προέρχονται τόσο από το εσωτερικό της χώρας, όσο και από το εξωτερικό περιβάλλον, καθώς και τους ίδιους τους πολίτες, οι οποίοι από την πλευρά τους εκφράζουν την δική τους άποψη. Οι οικονομολόγοι της χώρας και οι οικονομολόγοι από το εξωτερικό που έχουν αναλύσει τα δεδομένα της ελληνικής οικονομίας, εκφράζουν την ελπίδα τους πως αν η Ελλάδα αντιδράσει γρήγορα και αποτελεσματικά έχει τις δυνατότητες να βελτιώσει την κατάσταση της, να αρχίσει να αυξάνει τα έσοδα της και να αποκαταστήσει τελικά τη φήμη της στη διεθνή πολιτική σκηνή. Αμέτοχοι σ' αυτή την προσπάθεια ανεύρεσης λύσεων που θα βελτιώσουν την κατάσταση δεν θα μπορούσαν να είναι τα πολιτικά πρόσωπα. Αυτοί από την πλευρά τους και αντιπροσωπεύοντας ο καθένας την πολιτική του παράταξη, άλλοτε κατηγορούν ο ένας τον άλλον και άλλοτε μεμονωμένα και από κοινού εκφράζουν τις απόψεις τους, που πιστεύουν ότι θα οδηγήσουν και πάλι την οικονομία στην άνοδο.

Κεφάλαιο 1 : Δημόσιο χρέος και δανεισμός

1.1 : Τι είναι το δημόσιο χρέος

Το δυσθεώρητο Ελληνικό δημόσιο χρέος σήμερα αγγίζει τα 340 δισεκατομμύρια ευρώ και αποτελεί την κύρια αιτία που η χώρα μας δεν μπορεί να ορθοποδήσει παρά την συνεχή λιτότητα που επιβάλλουν όλες οι κυβερνήσεις.

Ως δημόσιο χρέος ορίζεται το άθροισμα των δημοσιονομικών ελλειμμάτων του παρελθόντος, δηλαδή ως η συσσωρευμένη αξία όλων των ανεξόφλητων δανείων, που εκδίδονται με τη μορφή κυρίως κρατικών ομολόγων, από την σύσταση ενός κράτους μέχρι σήμερα. Επομένως, ο δημόσιος δανεισμός αποτελεί εναλλακτική μέθοδο χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών, που συμπληρώνει τα ανεπαρκή φορολογικά έσοδα. Στην ουσία, δεν πρόκειται για εναλλακτική μορφή χρηματοδότησης, εφόσον η εξόφληση του θα γίνει πάλι με φορολογικά έσοδα. Αυτό ισχύει και στην περίπτωση αναχρηματοδότησης του χρέους όσον αφορά τους τόκους.

Στην περίπτωση της Ελλάδας οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού αυξήθηκαν κατά 60 φορές περίπου, μεταξύ του 1975-1995, ενώ τα τρέχοντα έσοδα αυξήθηκαν κατά 50 φορές. Κατά συνέπεια ο δημόσιος δανεισμός που το 1975 κάλυπτε μόνο το 18% των συνολικών δαπανών του κράτους, το 1995 κάλυπτε το 30% περίπου. Μέχρι το 1975, ο δημόσιος δανεισμός χρησιμοποιούταν για την κάλυψη μόνο ενός μέρους των δαπανών για επενδύσεις, ενώ το υπόλοιπο καλυπτόταν από αποταμίευση του δημοσίου. Αντίθετα, από το 1975, τα έσοδα από τον δημόσιο δανεισμό καλύπτουν εν μέρει και τρέχουσες δαπάνες, καθώς η αποταμίευση του κράτους είναι αρνητική.¹

Με τον δημόσιο δανεισμό έχουμε μετάθεση πόρων από τον ιδιωτικό στο δημόσιο τομέα προκειμένου να γίνει δυνατή η κάλυψη των δημοσίων δαπανών.

¹ Βασίλειος Α. Δαλαμάγκας, 2010, *Αναθεωρημένη Έκδοση Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική*, Εκδόσεις «Κριτική», Αθήνα.

Επίσης με τον δημόσιο δανεισμό καλύπτεται οριστικά το κόστος των δημοσίων δαπανών, απλώς γίνεται μια προχρηματοδότησή τους. Η οριστική κάλυψη του κόστους αυτού γίνεται αργότερα, όταν το κοινωνικό σύνολο καλείται να καταβάλει τους φόρους για την πληρωμή των τοκοχρεολυσίων.

Με τη φορολογία αυτή γίνεται και η οριστική του κόστους των δημοσίων δαπανών στα μέλη του κοινωνικού συνόλου.²

1.2 : Οι κατηγορίες του δημοσίου χρέους

Αναλυτικότερα το δημόσιο χρέος χωρίζεται σε 2 κατηγορίες που είναι το «εσωτερικό χρέος», δηλαδή από πιστωτές που βρίσκονται εντός της συγκεκριμένης χώρας και διακρίνεται επιμέρους, ανάλογα της πηγής αλλά και της μορφής δανεισμού από την οποία έγινε η άντληση του προϊόντος του δανείου. Μπορεί να αφορά υποχρεώσεις σε φυσικά πρόσωπα, επιχειρήσεις και τράπεζες, μπορεί όμως να αναφέρεται και σε χρέος έντοκων γραμματίων, χρέος από κρατικά ομόλογα κτλ..

Μία ιδιαίτερα σπουδαία διάκριση που γίνεται επίσης, είναι αυτή ανάμεσα στο καταναλωτικό και παραγωγικό δημόσιο χρέος, που χαρακτηρίζεται ανάλογα με το σκοπό κάλυψης του δανείου, προκειμένου να καλυφθούν αντίστοιχα καταναλωτικές ή επενδυτικές δαπάνες του δημοσίου. Από τη διάκριση αυτή καθίσταται εμφανές ότι ο καταναλωτικός δανεισμός είναι ιδιαίτερα επιζήμιος και λίαν επικίνδυνος καθώς διογκώνει το χρέος χωρίς να διευρύνεται η παραγωγική δυνατότητα της οικονομίας και κατ' επέκταση του εθνικού εισοδήματος. Σε τελείως αντίθεση με το παραγωγικό δημόσιο χρέος όπου η τυχόν αύξησή του, ουσιαστικά συμπορεύεται με τη βελτίωση της παραγωγικής δυνατότητας της οικονομίας.

Η δεύτερη κατηγορία του δημοσίου χρέους είναι το «εξωτερικό χρέος», δηλαδή από πιστωτές που εδρεύουν εκτός της χώρας. Η κατηγορία αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική όταν μάλιστα το εξωτερικό χρέος αναφέρεται σε άλλο νόμισμα, έναντι του εσωτερικού που αναφέρεται στο εθνικό νόμισμα.³

² Θεόδωρος Α. Γεωργακόπουλος, 2005, *Γ' Έκδοση Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική*, Εκδόσεις Ευγενία Μπένου, Αθήνα.

³ http://el.Wikipedia.org/wiki/Δημόσιο_Χρέος ανακτήθηκε στις 11/02/2012

Συνεπώς από τον διαχωρισμό αυτό στις δυο κατηγορίες του δημοσίου χρέους έχουμε ότι : Ο εσωτερικός δανεισμός δεν αυξάνει τους συνολικούς πόρους της οικονομίας, ο εξωτερικός τους αυξάνει. Επίσης ο εσωτερικός δανεισμός μειώνει την αγοραστική δύναμη και επηρεάζει αρνητικά την ενεργό ζήτηση της οικονομίας.

Ο εξωτερικός δανεισμός δεν ασκεί συναλλαγματικές επιδράσεις στην οικονομία, ενώ ο εσωτερικός δανεισμός δεν ασκεί τέτοιες επιδράσεις. Τέλος με τον εσωτερικό δανεισμό οι δημόσιοι φορείς χρησιμοποιούν κεφάλαια που ανήκουν σε κατοίκους της χώρας και επομένως οι τόκοι που πληρώνουν περιέρχονται σε κατοίκους της ίδιας χώρας.⁴

1.3 : Ο δημόσιος δανεισμός και το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα

Σημαντική πηγή χρηματοδότησης των δημοσίων επενδύσεων αποτέλεσε για την Ελλάδα ο δημόσιος δανεισμός στη μεταπολεμική περίοδο, ενώ κατά την τελευταία εικοσαετία, χρησιμοποιείται και για την κάλυψη τρεχουσών δαπανών των δημοσίων φόρων και ιδιαίτερα του κράτους. Ο τακτικός προϋπολογισμός από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 παρουσίαζε ένα αξιόλογο πλεόνασμα, το οποίο κάλυπτε ένα μέρος των επενδύσεων, ενώ το υπόλοιπο καλυπτόταν από δανεισμό. Για παράδειγμα το 1960 οι αποταμιεύσεις του κράτους κάλυπταν το 55% των επενδύσεων του, ενώ το υπόλοιπο 45% καλυπτόταν από δανεισμό. Ένα μεγάλο μέρος εσόδων δανεισμού του κράτους προερχόταν από τις αποταμιεύσεις των άλλων δημοσίων φόρων και ιδίως των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, με συνέπεια ο δημόσιος τομέας να καλύπτει συνολικά το 75% περίπου των συνολικών του επενδύσεων από ίδιες αποταμιεύσεις, ενώ ο δανεισμός να αποτελεί μονό το 25%.

Οι αποταμιεύσεις του κράτους για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων του μειωνόταν συνεχώς μέχρι το 1974 όπου έγινε αρνητική. Το κράτος είχε πάψει πλέον να αποταμιεύει προκειμένου να καλύπτει τις επενδυτικές του δαπάνες και

⁴ Θεόδωρος Α. Γεωργακόπουλος, ό. π., 2005.

αναγκαζόταν να δανείζεται για να καλύπτει τις τρέχουσες δαπάνες του. Τα ελλείμματα αυτά του τακτικού προϋπολογισμού αυξανόταν σταδιακά και το 1981 έφτασαν το 13,5% του ΑΕΠ, ενώ τα επόμενα χρόνια αποχωρούσαν ελαφρά.

Σε αντίθεση, οι άλλοι δημόσιοι φορείς εξακολουθούσαν να παρουσιάζουν πλεονάσματα, τα οποία κάλυπταν εν μέρει τα ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού, με αποτέλεσμα ο δημόσιος φορέας συνολικά να εμφανίζει θετική αποταμίευση μέχρι το 1980, όποτε η αποταμίευση του συνολικού δημόσιου φορέα έγινε αρνητική.

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80, ο δημόσιος φορέας ως σύνολο δεν παρουσίαζε καταναλωτικά ελλείμματα, αφού τα τρέχοντα έσοδα του υπερκάλυπταν τις τρέχουσες δαπάνες του, με συνέπεια να υπάρχει αποταμίευση, η οποία κάλυπτε ένα μέρος των επενδύσεων του. Η ίδια κατάσταση επικρατούσε και στον κρατικό τομέα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70. Μέχρι το 1974 όμως, ο κρατικός τομέας άρχισε να παρουσιάζει καταναλωτικά ελλείμματα, τα οποία αυξήθηκαν σταδιακά και μετά το 1980 ολόκληρος ο δημόσιος τομέας παρουσιάζει μεγάλα καταναλωτικά ελλείμματα.

Τα συνολικά ελλείμματα του δημόσιου τομέα το 1990 έφτασαν το 16% του ΑΕΠ, ενώ τα καταναλωτικά του ελλείμματα έφτασαν το 10% περίπου. Από τότε και μετά τα ελλείμματα αυτά ως ποσοστό του ΑΕΠ μειωθήκαν, η χώρα μας όμως κατέχει πρωτοπορία στον τομέα αυτό μεταξύ χωρών της ΕΕ. Το συνολικό έλλειμμα της γενικής διοίκησης της χώρας μας ανήλθε στο 8% του ΑΕΠ περίπου, ποσοστό μεγαλύτερο από το αντίστοιχο σε όλες τις άλλες χώρες της ΕΕ, διπλάσιο περίπου του κοινοτικού μέσου όρου και σχεδόν τριπλάσιο των ελάχιστων ποσοστών που προβλέπει η Συνθήκη του Μάαστριχ για την είσοδο μιας χώρας στο τελευταίο στάδιο της ΟΝΕ. Το 70% του συνολικού ελλείμματος της χώρας μας αποτελεί καταναλωτικό έλλειμμα, ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από το αντίστοιχο σε όλες τις χώρες της ένωσης, όπου το καταναλωτικό έλλειμμα αποτελεί κατά μέσο όρο το 27% του συνολικού ελλείμματος της ένωσης.

Η υπερβολική αύξηση του χρέους, που αποτελείται από τα υψηλά ελλείμματα του δημόσιου τομέα και ιδιαίτερα του κράτους, από το 25% περίπου στα μέσα της δεκαετίας του '70 ξεπέρασε το 100% σήμερα, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να βρίσκεται σχεδόν στην κορυφή των μελών της ΕΕ από άποψη χρέους.

Πίνακας 1 : Το κρατικό χρέος της Ελλάδας την τελευταία τριακονταπενταετία

Έτος	Σύνολο χρέους		Διάρθρωση χρέους	
	Δις δραχμές	Ποσοστό στο ΑΕΠ	Εσωτερικό	Εξωτερικό
1960	10	10,8	48,7	51,3
1970	64	25,8	74,2	25,8
1980	474	31,1	76,6	23,4
1990	9.383	72,3 *	77,8	22,2
1991	12.335	77,8 *	77,6	22,4
1992	15.557	85,3 *	78,5	21,5
1993	23.431	113,7 *	80,0	20,0
1994	28.093	121,1 *	77,8	22,2
1995	31.154	120,8 *	79,3	20,7

* Τα ποσοστά αυτά έχουν υπολογιστεί με βάση το αναθεωρημένο ΑΕΠ και δεν είναι συγκρίσιμα με τα προηγούμενα. Αν χρησιμοποιηθούν εκτιμήσεις του ΑΕΠ με βάση την παλαιά μέθοδο, των Εθνικών Λογαριασμών, το ποσοστό του χρέους στο ΑΕΠ πλησιάζει το 150%.

Πηγή : Υπουργείο Οικονομικών, Εισηγητικές Εκθέσεις του Προϋπολογισμού.

Στις αρχές της μεταπολεμικής περιόδου, ένα μεγάλο μέρος των δανείων προερχόταν από το εξωτερικό, καθώς η εσωτερική αποταμίευση ήταν σχετικά περιορισμένη και επιπλέον το ισοζύγιο πληρωμών παρουσίαζε ανοίγματα που δεν καλύπτονταν από την αυτόνομη εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό. Σύντομα όμως οι εσωτερικές αποταμιεύσεις αυξήθηκαν σημαντικά, ενώ το άνοιγμα του ισοζυγίου πληρωμών καλυπτόταν από ιδιωτικά κεφάλαια που εισρέουν στην χώρα, με συνέπεια την εικοσαετία 1955-1975, ο δανεισμός της χώρας να προέρχεται κυρίως από εσωτερικές πηγές. Μετά την πετρελαϊκή κρίση του 1973 και τη σχετικά κακή πορεία της οικονομίας, όμως τα σημαντικά ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της χώρας μας προκάλεσαν σημαντική αύξηση του δανεισμού από το εξωτερικό. Αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να αυξηθεί δραστικά το εσωτερικό δημόσιο χρέος από 11% του ΑΕΠ πάνω από το 100% σήμερα. Εξάλλου, το εξωτερικό κρατικό χρέος, που το 1960 αποτελούσε το μισό περίπου του συνολικού κρατικού χρέους,

μειώθηκε σταδιακά στο 23% το 1980, αλλά άρχισε να αυξάνεται στη συνέχεια και έφτασε το 39% του συνολικού κρατικού χρέους το 1985. Εν συνεχεία, άρχισε να μειώνεται και πάλι και σήμερα αποτελεί μονό το 20% περίπου του συνολικού κρατικού χρέους. Πάντως ως ποσοστό του ΑΕΠ το εξωτερικό κρατικό χρέος εξακολουθούσε να αυξάνεται και κατά την τελευταία δεκαετία και από 19% το 1985 έφτασε το 25% το 1996.

Η μεγάλη αύξηση του κρατικού χρέους της Ελλάδας είχε δυο αποτελέσματα την επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού, και του εξωτερικού ισοζυγίου, με τις δαπάνες εξυπηρέτησης του. Πράγματι, οι συνολικοί τόκοι του κράτους απορροφούν σήμερα το 40% των συνολικών εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού, ενώ τα χρεολύσια απορροφούν το 45% αυτών. Είναι εμφανές ότι με τέτοιες επιβαρύνσεις από το χρέος, η ευελιξία του κρατικού προϋπολογισμού είναι εντελώς περιορισμένη. Εξάλλου, οι δαπάνες εξυπηρέτησης του εξωτερικού χρέους απορροφούν σήμερα. Περίπου το 40% των συνολικών μας εισπράξεων από εξαγωγές.⁵

1.4 : Λόγοι για τους οποίους δανείζονται οι δημόσιοι φορείς

Οι κυριότεροι λόγοι που οδηγούν τους δημοσίους φορείς στο δανεισμό, προκειμένου να καλύψουν ένα μέρος των δαπανών τους είναι οι εξής : Πρώτον, η χρηματοδότηση των δημοσίων επενδύσεων. Ο δημόσιος δανεισμός θεωρείται συνήθως απαραίτητος για την κάλυψη ενός τουλάχιστον μέρους των δημοσίων επενδύσεων. Αυτό είναι ορθό γιατί οι επενδύσεις αποφέρουν όφελος για μια σειρά ετών και επομένως θα πρέπει να χρηματοδοτούνται τουλάχιστον εν μέρει με δανεισμό, ο οποίος δεν κατανέμει το κόστος άμεσα στους πολίτες, άλλα γίνεται τμηματικά μέσα σε πολλά χρόνια, όπως ακριβώς και τα οφέλη από τις επενδύσεις περιέρχονται στους πολίτες τμηματικά μέσα σε διάστημα πολλών ετών.

⁵ Θεόδωρος Α. Γεωργακόπουλος, ό. π., 2005.

Ένας δεύτερος σημαντικός λόγος είναι η ανεπάρκεια τρεχόντων εσόδων που αναγκάζει τους δημοσίους φορείς να προσφύγουν στον δημόσιο δανεισμό για την κάλυψη ενός μέρους των δαπανών τους. Είναι η ανεπάρκεια των τρεχόντων εσόδων τους και ιδιαίτερα των φορολογικών εσόδων που αποτελούν την κύρια πηγή κάλυψης των δημοσίων δαπανών.

Τρίτον, η ανάγκη κρατικής παρέμβασης για σταθεροποίηση της οικονομίας. Ένας τρίτος λόγος λοιπόν για τον οποίο οι δημόσιοι φορείς μπορεί να προσφύγουν στο δανεισμό, είναι η ανάγκη σταθεροποίησης της οικονομίας σε περίπτωση που η ενεργός ζήτηση είναι διαφορετική από το επίπεδο παραγωγής πλήρους απασχόλησης με συνέπεια να έχουμε ανεργία και πληθωρισμό.⁶

Έτσι αν η οικονομία βρίσκεται σε ισορροπία, σε επίπεδο παράγωγης μικρότερο από το επίπεδο πλήρους απασχόλησης, επειδή η ενεργός ζήτηση είναι ανεπαρκής, οι δημόσιοι φορείς μπορεί να δανείζονται τις αδιάθετες αποταμιεύσεις των ιδιωτικών φορέων και να τις δαπανούν, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η ενεργός ζήτηση, η παραγωγή, τα έσοδα και η απασχόληση, μέχρι να πραγματοποιηθεί πλήρης απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών. Αντίθετα, όταν στην οικονομία υπάρχουν πληθωριστικές πιέσεις επειδή η ενεργός ζήτηση είναι μεγαλύτερη από την παραγωγή πλήρους απασχόλησης, οι δημόσιοι φορείς και ιδίως το κράτος δανείζονται με σκοπό τον περιορισμό της ρευστότητας της οικονομίας, ώστε να έχουμε περιορισμό της ενεργούς ζήτησης και μείωση των πληθωριστικών πιέσεων. Τέλος, η διοχέτευση των αποταμιεύσεων στους κλάδους που επιθυμούν οι δημόσιοι φορείς. Οι δημόσιοι φορείς δανείζονται πολλές φορές χρήματα με σκοπό να επαναδανείσουν τα χρήματα σε ιδιωτικούς φορείς προκειμένου να ενισχύσουν ορισμένους κλάδους, που ενδεχομένως θα είχαν αδυναμία να εξεύρουν τους απαραίτητους πόρους μέσω του μηχανισμού της αγοράς.

⁶ Θεόδωρος Α. Γεωργακόπουλος, ό. π., 2005.

Κεφάλαιο 2 : Η διαχρονική εξέλιξη του ελληνικού δημοσίου χρέους

Στην ουσία το δημόσιο χρέος δεν είναι αποτέλεσμα της πρόσφατης πολιτικοοικονομικής διαχείρισης της χώρας, αντίθετα αποτελεί συνέπεια της αντίξοης οικονομικής διαχείρισης των προηγούμενων δεκαετιών και της αμέριστης σπατάλης που έδειξαν οι οικονομικοί διαχειριστές μας κατά το παρελθόν.

Κάνοντας μία ανασκόπηση στο οικονομικό παρελθόν της χώρας είναι εμφανές πως η οικονομία μας είχε την τάση να χρειάζεται πάντοτε εξωτερική υποστήριξη, καθώς είναι ιστορικά καταγεγραμμένο πως το δημόσιο χρέος στο ελληνικό κράτος ξεκινάει από το 1824.

2.1 : Αναδρομικά από το 1824-1897

Την περίοδο από το 1824-1897 η Ελλάδα πήρε 10 εξωτερικά δάνεια, συνολικά 770 εκ. γαλλικά φράγκα. Κατά μέσο όρο η τιμή έκδοσης κυμάνθηκε στο 72,54% δηλαδή, χρεώθηκε 770 εκ. γαλλικά φράγκα αλλά στην ουσία πήρε 464,1 εκ., τα υπόλοιπα ήταν τιμή έκδοσης και διάφορα άλλα έξοδα κρατήσεις.

Συγκεκριμένα:

- i. Δύο δάνεια από την Αγγλία κατά τη διάρκεια της Ελληνικής επανάστασης το 1824 και 1825, συνολικά 2,8 εκ. λίρες, στερλίνες ή 70.261.000 γαλλικά φράγκα με την επιλογή του Όθωνα ως βασιλιά της Ελλάδας το 1832.
- ii. Επί Κουμουνδούρου το 1879-1880 δανειστήκαμε συνολικά 180 εκ. γαλλικά φράγκα.
- iii. Πέντε δάνεια επί Χαριλάου Τρικούπη το 1882-1885 και το 1886-1891 ύψους 450 εκ. γαλλικών φράγκων.
- iv. Ένα δάνειο επί Σωτηρόπουλου-Ράλλη το 1893 με το ποσό των 9.739.000 γαλλικών φράγκων.

Αναλυτικότερα τα δύο δάνεια από την Αγγλία, τα επ' ονομαζόμενα «Δάνεια της Ανεξαρτησίας» κατά κοινή ομολογία υποκίνησαν τους δύο εμφύλιους πολέμους του 1824 καθώς ήταν προφανές πως θα επικρατούσε το κόμμα εκείνο που θα έπαιρνε το δάνειο. Τα δύο κόμματα με την εξαγορά βουλευτών και στρατιωτικών διέφθειραν τον κοινοβουλευτισμό και τη διοίκηση.

Η πελατειακή διαχείριση των δανείων είχε στρέψει την προσοχή προς τη δύναμη της εποχής, τις οπλικές δυνάμεις, με τις βασικές βαθμοδοσίες που το οικονομικό κόστος των οποίων κάλυπταν τα δάνεια. Οι περισσότεροι καπετάνιοι εμφάνιζαν περισσότερους άντρες για να επωφελούνται τους επιπλέον μισθούς, για παράδειγμα ο Γκούμας έπαιρνε μισθούς για 12.000 άντρες ενώ είχε μόνο 3.000. Η ασυδοσία αυτή είχε ως συνέπεια την πτώχευση που κήρυξε η κυβέρνηση το 1825.

Το δάνειο της οθωμανικής περιόδου των 60 εκ. γαλλικών φράγκων εγγυήθηκαν οι τρεις μεγάλες δυνάμεις κάθε μια το 1/3, ενώ η τρίτη δόση των 20 εκ. γαλλικών φράγκων ουδέποτε καταβλήθηκε στην Ελλάδα. Το πόσο αυτό κατακρατήθηκε από τη δανειοδότρια τράπεζα για την εξυπηρέτηση του δανείου, ενώ από τις υπόλοιπες δυο δόσεις, τα 40 εκ. γαλλικά φράγκα κατακρατήθηκε στο εξωτερικό και το υπόλοιπο σπαταλήθηκε από την αντιβασιλεία και τα έξοδα του βαυαρικού στρατού.

Τέλος το 1835 στο δημόσιο ταμείο υπήρχαν 1.8 εκ. δραχμές και από αυτά έπρεπε να καλυφτούν τα ελλείμματα 1833-1835 και η εξυπηρέτηση του δανείου που ήταν 2,7 εκ. δρχ.. Τελικά η καθαρή πρόοδος, από το δάνειο, για την Ελλάδα ήταν 14,2%. Στα τέλη του 1859 η Ελλάδα είχε χρεωθεί υπερτριπλάσια των όσων λογιστικά είχε επωφεληθεί από το δάνειο, ενώ από το 1843 είχαμε τη δεύτερη χρεοκοπία.

Κατά την περίοδο του Τρικούπη κυρίαρχος θα αναδυθεί ο έμπιστος των ανακτόρων Ανδρέας Συγγρός. Ήταν ο άνθρωπος που εξασφάλιζε στο ελληνικό δημόσιο δανειοδότες, στους οποίους συμμετείχε και ο ίδιος. Ήταν εκείνος που από την δανειστική περίοδο εκτελούσε δημόσια έργα (π.χ. ο Ισθμός της Κορίνθου, ο σιδηρόδρομος του Λαυρίου και της Θεσσαλίας κτλ). Από την άλλη πλευρά ο Τρικούπης θα αναδυθεί σε πρωταθλητή του

εξωτερικού δανεισμού. Την περίοδο του ελληνικού βασιλείου 1832-1893 στον Τρικούπη χρεώνεται το 58,4% του εξωτερικού δανεισμού, με 450 εκ. γαλλικά φράγκα. Παρ' όλα αυτά το 1893 έχουμε την τρίτη χρεοκοπία.

Τον αιώνα αυτόν μέχρι το 1897, ο συνολικός δανεισμός έφτασε στα 770 εκ. γαλλικά φράγκα, από τα οποία εισπράχθηκαν τα 389 εκ. δηλαδή το 50,5%. Μέχρι το 1893 είχε αποσβήσει 472 εκ. δηλαδή το 120% των όσων δανειακά εισέπραξε και πάλι όμως χρωστούσε 631,14 εκ. δηλαδή το 82% των όσων είχε δανείσει. Την ίδια χρονιά τα ετήσια έσοδα του ελληνικού κράτους ήταν 64 εκ. γαλλικά φράγκα δηλαδή μόλις το 10% του εξωτερικού δημοσίου χρέους. Αυτά οδήγησαν την Ελλάδα το 1898 σε διεθνή οικονομικό έλεγχο και ταυτόχρονα της παραχωρείται δάνειο 150 εκ. γαλλικά φράγκα. Από αυτό το 62% καταβλήθηκε ως αποζημίωση της οθωμανικής αυτοκρατορίας, 15% χρησιμοποιήθηκε για κάλυψη των ελλειμμάτων, το 20% στο κυμαινόμενο χρέος και το 3% στα έξοδα έκδοσης.⁷

2.2 : Περίοδος 1900-1945

2.2.1 : 1900-1914

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα και την υποχώρηση του κρατικού, ενώ παράλληλα η Αθήνα αντιμετωπίζει τον μακεδονικό αγώνα και από το 1912 τους Βαλκανικούς.

Μέχρι το 1909 συνεχίζεται η ανεπάρκεια διαχείρισης των δημοσιονομικών. Οι αθηναϊκές συντεχνίες με ψήφισμά τους το Δεκέμβριο του 1908 διακήρυτταν ότι δεν δέχονται πια νέους φόρους, ενώ η εισαγγελία Θεσσαλονίκης θα επέμβει για διασπάθιση του δημοσίου χρήματος κατά την εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία.

⁷ <http://www.opinionpost.gr/opinion/2011/05/2681> Λεωνίδας Βατικιώτης, ομιλία διδάκτορα του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Πάντειου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών στο *Διεθνές Συνέδριο στην Αθήνα για το δημόσιο χρέος* στις 10/05/2011.

Την περίοδο αυτή συναρμολογήθηκαν τέσσερα εξωτερικά δάνεια συνολικά 521 εκ. γαλλικά φράγκα. Τα δυο πρώτα μέχρι το 1910 και το τέταρτο 335 εκ. το 1914.

2.2.2 : 1915-1923

Η Ελλάδα του διχασμού εν μέσω Α' παγκοσμίου πολέμου και αμέσως μετά θα βιώσει τη μικρασιατική καταστροφή και θα βρεθεί με τους πρόσφυγες από αυτήν. Η οικονομική πορεία διορθώνεται από τις μεγάλες έκτακτες πολεμικές δαπάνες (≈6,2 δις δρχ.). Είναι η περίοδος της εξάρσης του εσωτερικού δανεισμού και σχεδόν έλλειψης εξωτερικού.

Στον εξωτερικό δανεισμό υπάρχουν δυο μυστικά δάνεια με την Γερμανία, από 40 εκ. μάρκα το καθένα, προς τη κυβέρνηση Σκουλούδη το 1915 και 1916. Τα δάνεια αποκρύφτηκαν ακόμα και από τη βουλή με αποτέλεσμα να τεθεί θέμα ποινικής δικαιοσύνης το 1918.

Τέλος υπήρξε ένα μικρό καναδικό δάνειο 8 εκ. δολάρια και ένα γαλλικό, για την εξαγορά της σιδηροδρομικής γραμμής Θεσσαλονίκης-Κωνσταντινούπολης, την οποία είχε καταλάβει ο ελληνικός στρατός το 1913.

2.2.3 : Μεσοπόλεμος 1924-1932

Τα κυριότερα προβλήματα της περιόδου είναι το προσφυγικό και η σταθεροποίηση της δραχμής που η αξία της είχε πέσει στο 15^ο της προπολεμικής. Από το 1924-1930 εισέρρευσαν στην Ελλάδα 1,16 δις χρυσά φράγκα από τα οποία το 78% ήταν δάνειο. Μέχρι το 1931 συναρμολογήθηκαν εννέα εξωτερικά δάνεια συνολικά 992 εκ. φράγκα ή 14,9 δις δρχ.. Τα δάνεια αυτά προήλθαν από την Αγγλία κατά 48%, τις ΗΠΑ κατά 31% και τα υπόλοιπα σε μονοψήφια ποσοστά από Βέλγιο, Σουηδία, Γαλλία, Ολλανδία, Ελβετία, Αίγυπτο και Ιταλία.

Τα δάνεια χρησιμοποιήθηκαν για την αποκατάσταση των προσφύγων, την εξυπηρέτηση του εξωτερικού δανεισμού, τη σταθεροποίηση της δρχ. και για παραγωγή. Την ίδια περίοδο η εξυπηρέτηση του εξωτερικού δανεισμού απορροφούσε το 29% των τακτικών εσόδων. Συνολικά το διάστημα 1824-1932 είχαμε δανειστεί από το εξωτερικό 2,2 δις χρυσά φράγκα. Μέχρι το 1932 είχαμε αποσβήσει 2,38 δις

δρχ. περισσότερα απ' όσα είχαμε δανειστεί και πάλι χρωστούσαμε 2 δις χρυσά φράγκα.

Αποτέλεσμα ήταν το 1932 να έχουμε την τέταρτη πτώχευση, ενώ μέχρι το 1945 δεν θα υπάρξει νέος εξωτερικός δανεισμός και μέσα στην περίοδο της οικονομικής κρίσης θα παγώσει και ο παλιός.⁸

2.3 : Ανασυγκρότηση και ανάπτυξη 1946-1966

Μια περίοδος που η χώρα έχει ως κύριο μέλημά της την ανασυγκρότηση, ενώ το δημόσιο χρέος συντίθεται από το προπολεμικό και το μεταπολεμικό. Το προπολεμικό μέχρι το 1962 ήταν υπερτριπλάσιο του μεταπολεμικού. Στο προπολεμικό δημόσιο χρέος το 90% καταλάμβανε ο προπολεμικός εξωτερικός δανεισμός.

Το 1962-1967 οι ελληνικές κυβερνήσεις θα διακανονίσουν το 97% του προπολεμικού εξωτερικού δημοσίου χρέους το οποίο μαζί με τους τόκους ανερχόταν στα 6,41 δις δρχ.. Μέχρι το 1955 η Ελλάδα είχε συνάψει μονό τρία εξωτερικά δάνεια συνολικά 145 εκ. δολάρια ενώ στη συνέχεια θα πάρει άλλα 28 εξωτερικά δάνεια ύψους 406,4 εκ. δολάρια. Ο μετακατοχικός δανεισμός προήλθε κατά 58,4% από τις ΗΠΑ, κατά 19% από τη δυτική Γερμανία, κατά 14,36% από την Αγγλία και τα υπόλοιπα από διεθνείς λογαριασμούς. Για την εξυπηρέτηση του μετακατοχικού εξωτερικού δανεισμού η Ελλάδα κατέβαλε το 128% της δανειακής προόδου που λογιστικά είχαμε πάρει.⁹

⁸ www.insurancedaily.gr Αριστείδης Τσιπλάκος, βουλευτής της Ν.Δ. του νομού Βοιωτίας και υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας (1990-1993).

⁹ Λεωνίδας Βατικιώτης, ό. π., ομιλία 2011.

2.4 : Δικτατορία 1967-1974

Στη δικτατορία ο εσωτερικός δανεισμός έφτασε σε πολύ υψηλό επίπεδο, ενώ ο εξωτερικός σημείωσε μικρή αύξηση. Συνολικά 19 εξωτερικά δάνεια, εκ των οποίων το 92,2% ήταν σε δολάρια, ενώ η αγγλική λίρα απουσίαζε.

Εδώ εμφανίζονται τα δάνεια σε συνάλλαγμα, δάνεια εργοληπτικών εταιριών, τα οποία έπαιρναν από το εξωτερικό, υπό την εγγύηση του ελληνικού δημόσιου. Στη συνέχεια τα παραχωρούσαν στο ελληνικό δημόσιο προς εκτέλεση δημοσίων έργων με αναδόχους τις εν λόγω εταιρίες. Συνολικά δημιουργήθηκαν 59 τέτοια δάνεια άλλα δεν θεωρήθηκαν εξωτερικά δάνεια εφόσον δεν ήταν το ελληνικό δημόσιο ο δανειολήπτης. Στο νέο δημόσιο χρέος ο δανεισμός σε συνάλλαγμα αντιπροσωπεύει το 23,6%

2.5 : Μεταπολίτευση 1975-1981

Η ανάπτυξη που γνώρισε η Ελλάδα μεταπολεμικά, έδωσε την ευκαιρία στο κράτος να λειτουργήσει χωρίς ουσιώδη δημοσιονομικά ελλείμματα, επέτρεψε την κανονική χρηματοδότηση της οικονομίας, αλλά και την εξυπηρέτηση του δανεισμού των παλαιότερων δεκαετιών. Στα μέσα της δεκαετίας του 1970, το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ κυμαίνονταν κοντά στο 20,3% (1974), ποσοστό συνηθισμένο για ένα αναπτυσσόμενο ευρωπαϊκό Κράτος. Εξ' αιτίας της οικονομικής κρίσης της περιόδου, έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970, το χρέος αυξήθηκε στο 27,6% του ΑΕΠ, όμως κατά κύριο λόγο, παρέμενε εσωτερικό.

Το ελληνικό χρέος άρχισε να μεγεθύνεται κατά το 1974, χρονιά που κατέρρευσε η στρατιωτική χούντα και επανήλθε στη χώρα η Δημοκρατία. Ο ανταγωνισμός των πολιτικών κομμάτων για την εξουσία, οδήγησε σε ένα σύστημα πελατειακών σχέσεων μεταξύ κομμάτων και ψηφοφόρων, με υψηλότατο δημοσιονομικό κόστος, αλλά και μεταβολή πολλών πολιτικών κανόνων και κοινωνικών θεσμών.

Το προπολεμικό δημόσιο χρέος του διακανονισμού το 1962-1967 βγαίνει συνεχώς μειωμένο. Από το 4% του συνολικού χρέους το 1974, θα πέσει στο 0,6% το 1981. Ο μεταπολεμικός εξωτερικός δανεισμός, κατά μέσο όρο, ανέρχεται στο 3,9% των τακτικών εσόδων. Συνολικά έχουμε 24 εξωτερικά δάνεια, τρία από γαλλική κυβέρνηση και τα υπόλοιπα από διεθνείς οργανισμούς και τράπεζες.

2.6 : Περίοδος 1981-1989

Την εποχή εκείνη ξεκινά μια διεύρυνση του δημοσίου τομέα η οποία δεν μπορεί να υποστηριχθεί από την υπάρχουσα οικονομία, που βρίσκεται σε ύφεση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση διαρκών ελλειμμάτων και τη μεγέθυνση του δημόσιου χρέους, καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980.

Σ' αυτό το στασιμοπληθωριστικό περιβάλλον, η οικονομία προσπαθούσε να ισορροπήσει και να χρηματοδοτήσει τις ανάγκες ενός μεγάλου προγράμματος δημοσίων επενδύσεων και της συνεχούς αύξησης των κοινωνικών δαπανών. Καθώς δεν υπήρχαν πολλές εναλλακτικές επιλογές, οι Κυβερνήσεις της περιόδου εκείνης αναγκάστηκαν να προχωρήσουν σε δανεισμό από την εσωτερική αγορά, μέσα από την έκδοση βραχυπρόθεσμων έντοκων γραμμάτων με υψηλότατα επιτόκια.

Οι ενέργειες αυτές έφεραν τη χώρα στα πρόθυρα της δημοσιονομικής κατάρρευσης. Όμως, στο μεγαλύτερο μέρος του, το χρέος εξακολουθούσε να είναι εσωτερικό. Και συνεπώς, το πρόβλημα που δημιουργούσε, μπορούσε να συντηρηθεί και να ξεπεραστεί, μέσα από τον αυξημένο πληθωρισμό που προκαλούσε ο συνδυασμός υψηλών ελλειμμάτων και υψηλού χρέους.

Μεταξύ 1978-1987 οι απασχολούμενοι στην κεντρική διοίκηση από 300.000 θα αυξηθούν σε 460.000. Μαζί δε με τις δημόσιες τράπεζες και τις ελεγχόμενες από το δημόσιο επιχειρήσεις θα φτάνουν τις 640.000.

Συμφώνα με στοιχεία του υπουργείου οικονομικών και εισηγητικές εκθέσεις επί του προϋπολογισμού, τα ελλείμματα του ευρύτερου δημοσίου τομέα, από το 13,4% επί του ΑΕΠ το 1981 θα φτάσουν το 1989 στο 26,1%. Τα ελλείμματα θα καλυφτούν κατά 106% από το δανεισμό.

Το 1985 η Ελλάδα ήταν η πρώτη στο κατά κεφαλήν και το διάστημα 1982-1989, κατά μέσο όρο, συνολική εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους κάλυψε το 33,61% των τακτικών εσόδων της ίδιας περιόδου. Μεταξύ το 1975-1987 δημιουργήθηκαν 8,4 δις δολάρια εξωτερικά δάνεια, εκ των οποίων το 81% διατέθηκαν για την εξυπηρέτηση των δανείων.

Η προσφυγή στον εξωτερικό δανεισμό έγινε για έργα συγκοινωνιακής, αγροτικής και αστικής υποδομής. Ένα το 1982 για την αποκατάσταση των ζημιών από τους σεισμούς στην Καλαμάτα και ένα για την υποστήριξη του ισοζυγίου πληρωμών.¹⁰

2.7 : Περίοδος 1990-2011

Κατά τη δεκαετία του 1990 ίσχυσε μία πολιτική συγκράτησης δαπανών και μία πετυχημένη διαχείριση του χρέους (μέσω της κυκλοφορίας μακροχρόνιων ομολόγων που έφεραν σημαντικά χαμηλότερα επιτόκια, αλλά και της αναχρηματοδότησης και αναδιαπραγμάτευσης μέρους του χρέους). Έτσι οι Κυβερνήσεις της περιόδου εκείνης κατόρθωσαν να μειώσουν σημαντικά το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους. Αυτό οδήγησε σε μία περίοδο περίπου δέκα ετών πρωτογενών δημοσιονομικών πλεονασμάτων.

Την τριετία του 1990-1993 στην προσπάθεια να ισορροπήσει η οικονομική κατάσταση της χώρας το χρέος έφτασε τα 23.000 δις δρχ. (68,8 δις ευρώ) καθώς 6,45 τρις δρχ. διατέθηκαν για πληρωμή τόκων, 2,82 τρις δρχ. για καταπτώσεις εγγυήσεων του δημοσίου που δόθηκαν την προηγούμενη δεκαετία, 2,25 τρις δρχ. για την εθνική μας συμμετοχή στο Α΄ ΚΠΣ και μόνο 0,68 τρις δρχ. για επενδύσεις.

Η χώρα όμως δεν ήταν έτοιμη για να προσαρμοστεί στις μεγάλες αλλαγές που συνέβαιναν στη διεθνή οικονομία και έχανε διαρκώς σε όρους ανταγωνιστικότητας. Μετά τη συμφωνία για την είσοδο της χώρας στην Ευρωζώνη, οι προσπάθειες για τη διατήρηση των πρωτογενών δημοσιονομικών πλεονασμάτων, ατόνησαν.

¹⁰ www.papaioannou.wordpress.com Τάσος Μ. Ηλιαδάκης μαθηματικός, πολιτειολόγος και καθηγητής κοινωνιολογίας στην Σχολή Εθνικής Ασφάλειας (δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΠΑΤΡΙΣ στις 3/11/2009)

Η κατάσταση αυτή διέυρυνε το ήδη μεγάλο εμπορικό έλλειμμα. Από την άλλη πλευρά, η διεύρυνση του κρατικού τομέα επιταχύνθηκε και το κόστος των κοινωνικών δαπανών εκτοξεύθηκε σε πολύ μεγάλα ύψη (οι κοινωνικές δαπάνες, αποτελούσαν το 16,4% των δαπανών του Προϋπολογισμού κατά το 1991 και έφθασαν στο 31% κατά το 2006).

Το 1998, όταν συμφωνήθηκε η είσοδος της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, το δημόσιο χρέος έφθανε στο 115,3% το ΑΕΠ και διατηρήθηκε σ' αυτά τα επίπεδα ως το 2002.

Για τις Ελληνικές κυβερνήσεις της δεκαετίας του 2000 έδειχνε να μην υπήρχε κανένα πρόβλημα καθώς τα ελλείμματα χρηματοδοτούνταν εύκολα από τις διεθνείς αγορές, με χαμηλότατα επιτόκια. Από τα τέλη του 2006 δημιουργήθηκαν οι υποψίες ότι θα υπάρξει αντίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των αγορών απέναντι στα υψηλότατα δημοσιονομικά ελλείμματα της χώρας. Τότε μπήκε σε εφαρμογή η πρακτική της αλλοίωσης των στοιχείων που αποστέλλονταν στις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αφού τα μέτρα της μείωσης των δαπανών και της αύξησης των εσόδων που θα έπρεπε να λάβει η τότε Κυβέρνηση, θα είχαν ένα υψηλό πολιτικό κόστος.

Το χρονικό διάστημα από το 1993-2004 το δημόσιο χρέος από 68,8 δις ευρώ φτάνει τα 170 δις ευρώ από νέους δανεισμούς. Κυρίως για την εξυπηρέτηση του χρέους και την κάλυψη των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού ενώ το διάστημα από το 2004-2009 νέα δάνεια για καταβολή τόκων, για αποπληρωμή ολυμπιακών έργων, παλαιών χρεών για εξοπλισμούς και κάλυψη ελλειμμάτων του προϋπολογισμού οδήγησαν το χρέος στο ύψος των 270 δις ευρώ.

Η απροσεξία των αγορών στο να επισημάνουν τη δυσμενή κατάσταση της Ελλάδας, η ανοχή των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στις ελληνικές πρακτικές, η οικονομική κρίση των ετών 2008-2009 και κυρίως, η εγκληματική αμέλεια των Κυβερνήσεων της περιόδου, οι οποίες συνέχιζαν να παράγουν μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα και να τα αποκρύπτουν, οδήγησαν στην αποκάλυψη της πραγματικότητας γύρω από το ελληνικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος, στα τέλη του 2009.

Την περίοδο εκείνη οι διεθνείς αγορές μόλις είχαν βγει από μια μεγάλη κρίση και ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητες σε ζητήματα χρέους. Η αποτυχία θετικής αντίδρασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και οι κακοί χειρισμοί της ελληνικής Κυβέρνησης στην πρώτη φάση του προβλήματος, το οδήγησαν στις σημερινές του διαστάσεις.

Το ξέσπασμα της κρίσης τον Σεπτέμβριο του 2008, με αφορμή την κατάρρευση της Lehman Brothers οδήγησε σε μείωση τις καταναλωτικές δαπάνες και επίσης τα δημόσια και τα φορολογικά έσοδα σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Παράλληλα οι κρατικές παρεμβάσεις για την άμβλυνση των συνεπειών της κρίσης αύξησαν τις δημόσιες δαπάνες και διεύρυναν το έλλειμμα σε όλη την ΕΕ. Αυτό παρατηρήθηκε πολύ έντονα και στην Ελλάδα.

Επιπλέον η διάσωση των προβληματικών επιχειρήσεων την δεκαετία του '80 και οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 αποτελούν την κορυφή του παγόβουνου των άμεσων ενισχύσεων προς τις επιχειρήσεις υπό την μορφή ρευστού. Σταθερά ωστόσο τις τελευταίες δεκαετίες οι ελληνικές επιχειρήσεις, ειδικότερα η αφρόκρεμα τους ενισχύονται με δις. κάθε χρόνο, υπό την μορφή αναπτυξιακών κινήτρων μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Πηγές του «κακού» αποτελούν επίσης οι ιδιωτικοποιήσεις σε παράλογα χαμηλές τιμές όπως και τα ποσά που δαπανώνται διεθνώς για εξοπλισμούς. Ενδεικτικά, όταν κατά μέσο η ΕΕ των 27 δαπανά το 1,6% του ΑΕΠ της για εξοπλισμούς, η Ελλάδα αφιερώνει το 3,3%⁴. Ποσοστό διπλάσιο του μέσου ευρωπαϊκού και τριπλάσιου αυτού που δαπανούν άλλες γειτονικές χώρες όπως οι μεσογειακές ευρωπαϊκές.

Έπειτα υπάρχει μια κατάσταση όπου τα φορολογικά έσοδα του κράτους είναι χαμηλότατα, απόρροια της χαμηλής, σχεδόν συμβολικής, φορολόγησης του κεφαλαίου. Αυτό φαίνεται από την μεγαλύτερη απόκλιση που εμφανίζουν οι συντελεστές φορολόγησης κεφαλαίου στην Ελλάδα σε σύγκριση με την ΕΕ: 15% είναι στην Ελλάδα όταν στην ευρωζώνη οι αντίστοιχοι φορολογικοί συντελεστές είναι 27%.

Η συμμετοχή της Ελλάδας στην ΕΟΚ το 1981 και στην ευρωζώνη το 2002 αρχικά επιτάχυνε τις διαδικασίες εκκαθάρισης κεφαλαίου εις βάρος της μεταποίησης,

της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της συνολικής απασχόλησης και, φυσικά, των δημοσίων εσόδων. Πέραν αυτού η αιτία για το χαμηλό ποσοστό των εξαγωγών στο σύνολο του ΑΕΠ (21% έναντι 40% για τη ζώνη του ευρώ) πρέπει να αναζητηθεί στην υιοθέτηση μιας νομισματικής πολιτικής όχι απλώς ακατάλληλης αλλά διαμετρικά αντίθετης με τα συμφέροντα της ελληνικής οικονομίας. Η ελληνική οικονομία καλείται να επιβιώσει σε ένα περιβάλλον ανατίμησης του «εθνικού» της νομίσματος μέσα σε μια 10ετία κατά 64% (τόσο έχει ανατιμηθεί το ευρώ έναντι του δολαρίου από τις 2/1/2002 μέχρι χθες) όταν κατά το παρελθόν ανά 7 χρόνια προέβαινε σε υποτιμήσεις.

Τέλος, οι δαπάνες εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους από το 1991 μέχρι και το 2011 ανήλθαν σε 513 δισ. Ευρώ. Οι δε εξοφλήσεις βραχυπρόθεσμων τίτλων μόνο τα τελευταία 9 χρόνια (2003 – 2011) ανέρχονται σε 151 δισ. Εύκολα συνάγεται ότι τα τελευταία 20 χρόνια έχουμε πληρώσει δύο φορές το δημόσιο χρέος.

Κεφάλαιο 3 : Ανάλυση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα και η επιρροή που ασκεί σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο

3.1 : Αφήγηση του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδας

Το βασικό οικονομικό πρόβλημα της χώρας, όπως εκδηλώνεται σήμερα, συνίσταται στην αδυναμία του κράτους να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει. Πρόκειται για το γνωστό πλεόν σε όλους έλλειμμα το οποίο, με πολύ απλά λόγια, δείχνει ότι τα έξοδα του κρατικού ταμείου είναι μεγαλύτερα από τα έσοδα του. Αυτό το φαινόμενο βεβαία δεν είναι πρωτόγνωρο για τα οικονομικά του ελληνικού κράτους καθώς για πάνω από τις τρεις δεκαετίες, συνεχώς λειτουργεί σε αυτή τη βάση, δηλαδή πληρώνει περισσότερα από όσα εισπράττει. Προκειμένου το ελληνικό κράτος να καλύψει τα διαχρονικά ελλείμματά του δανειζόταν συνεχώς. Και καθώς ήταν συνεχώς ελλειμματικό ποτέ δεν κατάφερε, έστω και για μικρό διάστημα, να αποπληρώσει μέρος των δανειακών του, με αποτέλεσμα το χρέος χρόνο με το χρόνο να συσσωρεύσει και να έχει φτάσει σήμερα σε τέτοιο μέγεθος που να προκαλεί τις εξής αλυσιδωτές αντιδράσεις.¹¹

Από τη μια η εξυπηρέτηση του χρέους, που σημαίνει ότι οι τόκοι που πρέπει να πληρώνονται στους δανειστές κάθε χρόνο να έχουν γίνει δυσβάστακτοι, δυσχεραίνοντας επιπλέον κάθε χρόνο το έλλειμμα (οι τόκοι περιλαμβάνονται στα έξοδα της χρονιάς που πρέπει να πληρωθούν). Και από την άλλη το εξαιρετικά πλεόν μεγάλο μέγεθος του χρέους να κάνει διστακτικούς τους δανειστές για τη συνέχιση της χρηματοδότησής μας. Επιφύλαξη που εκφράζεται με αυξημένο κόστος δανεισμού,

¹¹ www.economist.com Νίκος Οικονομίδης, καθηγητής Οικονομικών στο Stern School of Business του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης (Δημοσιεύτηκε στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ).

δηλαδή το επιτόκιο, το οποίο έφτασε σε τέτοιο ύψος που πρακτικά σημαίνει ότι είναι απαγορευτικό για το κράτος να δανειστεί από τους συνήθεις δανειστές του, τις «ελεύθερες αγορές».¹²

Είναι προφανές ότι η αδυναμία εύρεσης δανεικών για την εξυπηρέτηση των ανειλημμένων υποχρεώσεων του κράτους οδηγεί ευθέως σε ένα σταυροδρόμι αποφάσεων. Από τη μια μεριά είναι η αδυναμία πληρωμής των υποχρεώσεων και από την άλλη η τεραστία προσπάθεια εξεύρεσης επιπλέον δανεικών. Εφόσον δεχτούμε ότι η πρώτη απόφαση, της μη πληρωμής των υποχρεώσεων, είναι η έσχατη επιλογή και σημαίνει αποδοχή της αποτυχίας μας εξεύρεσης χρημάτων, η επιλογή της αναζήτησης νέας «γραμμής πίστωσης» για τη συνέχιση της λειτουργίας του κράτους είναι προφανώς η ενδεδειγμένη ορθολογική επιλογή. Είναι αναμενόμενο ότι αφού κανείς από τους «επαγγελματίες της αγοράς» που προσφέρουν δανεικά σε κράτη δεν θέλει να δανείσει το ελληνικό κράτος, η αναζήτηση άλλων πηγών είναι δύσκολη και αν τελικά βρεθούν θα είναι εξίσου επιφυλακτικές στη χρηματοδότησή μας.

Στο τέλος μια τέτοια πηγή βρέθηκε για το ελληνικό κράτος, πρόκειται για την περίφημη «Τρόικα», η τριάδα δηλαδή ΔΝΤ, ΕΚΤ και το σύνολο σχεδόν των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Τρόικα προκειμένου να μας δανείσει απαίτησε να συνάψουμε δανειακή σύμβαση μεταξύ μας όπου περιγράφονται οι όροι σύμφωνα με τους οποίους θα εκταμιεύονται τα χρήματα που έχουμε συμφωνήσει να πάρουμε, σε τριμηνιαίες δόσεις, όπου για κάθε δόση θα γίνεται από πριν έλεγχος των συμφωνημένων μέτρων που θα πρέπει το κράτος να λαμβάνει στην πορεία του χρόνου. Είναι προφανές ότι οι όροι για τους οποίους γίνεται λόγος επιβάλλονται κυρίως από τους δανειστές μας. Οι όροι που μας επιβάλλουν προκύπτουν ως αντάλλαγμα της προσφοράς χρήματος προς εμάς με επιτόκιο πρακτικά μικρότερο από αυτό που θα μπορούσαμε να βρούμε αλλού και αντισταθμίζουν τον κίνδυνο των δανειστών μας.

¹² www.petrosdoukas.gr Πέτρος Δούκας, υφυπουργός Εξωτερικών και βουλευτής Περιφέρειας Αττικής (δημοσιεύτηκε στις 14/1/2008).

Συνοπτικά, οι δανειστές μας εμπλέκονται ενεργά και ισχυρά στη διαχείριση των οικονομικών μας προκειμένου να διασφαλίσουν ότι θα πάρουν πίσω τα χρήματα τους κάποια στιγμή. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην παρούσα κατάσταση δανεισμού μας το μεγαλύτερο κομμάτι των δανεικών που παίρνουμε είναι απευθείας από τους φόρους που πληρώνουν οι ευρωπαίοι συμπολίτες μας και όχι μονό από κάποια τράπεζα. Αυτό κάνει το όλο εγχείρημα ακόμα πιο δύσκολο καθώς δεν είναι καθόλου αυτονόητη και δεδομένη η διάθεση και η συγκατάβαση των πολιτών άλλων χωρών στο να χρησιμοποιούνται οι φόροι τους για δανεισμό δικό μας και όχι για άλλες χρήσεις που έχουν να κάνουν άμεσα με τη δική τους καθημερινότητα και ευημερία.

3.2 : Η κρίση και το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα

Όπως προαναφέρθηκε, η κρίση στην ελληνική οικονομία εκδηλώνεται ως κρίση υπερχρέωσης ή κρίση δημοσίου χρέους. Δεν είναι η πρώτη φορά που το νεοελληνικό κράτος αντιμετωπίζει τέτοιο πρόβλημα. Από την ίδρυσή του έως σήμερα έχει γνωρίσει τέσσερις επίσημες χρεοκοπίες με δραματικές συνέπειες για τον ελληνικό λαό.

Σε ότι αφορά το συνολικό χρέος, στο τέλος του 2009, ξεπερνούσε τα 700 δις € από τα οποία τα 400 δις € ήταν ιδιωτικό και τα 300 δις € δημόσιο. Το συνολικό χρέος σε ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 296%, ενώ το ιδιωτικό 170% και το δημόσιο 126%. Ειδικότερα το δημόσιο χρέος παρουσιάζει διαχρονικά τάση αύξησης καθώς και των δαπανών εξυπηρέτησής του. Το συνολικό χρέος της «κεντρικής κυβέρνησης», από 336 εκ € ή 22,5% του ΑΕΠ το 1974, ανήλθε σε 1,4 δις € ή 31,1% το 1980. Στη συνέχεια εμφανίστηκε εκρηκτική άνοδος φτάνοντας τα 27,5 δις € ή 71,4% το 1990 και τα 106,3 δις € ή 121,1% το 1996.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1990-2004, το χρέος παρουσίασε μικρές αυξομειώσεις (κινήθηκε γύρω στο 115% του ΑΕΠ), ενώ το 2007 περιορίστηκε στο 105,8%, για να εμφανίσει νέο άλμα στα 348 δις € ή 148% του ΑΕΠ το 2010, με το 2011 να ανεβαίνει στα 362,2 δις € ή 158% του ΑΕΠ. Αντίστοιχη εξέλιξη εμφανίζει και το χρέος της «γενικής κυβέρνησης» ξεκινώντας από το 20,8% του ΑΕΠ το 1974

και φθάνοντας στο 142,5% του ΑΕΠ το 2010, ενώ το 2011 ανεβαίνει στο 152,6% του ΑΕΠ.

Οι αίτιες συνεχούς αύξησης του χρέους συνδέονται κατ' αρχήν με το μοντέλο ανάπτυξης της χώρας, τον χαρακτήρα της δημοσιονομικής διαχείρισης, τις εξωτερικές συναλλαγές, καθώς και τους όρους δανεισμού. Ιδιαίτερα δυσμενή επίδραση στο δημόσιο χρέος είχε το εμπορικό έλλειμμα που εμφάνισε απότομη άνοδο μετά την σύνταξη της χώρας στην ΕΟΚ και την «προβληματικότητα» μεγάλων βιομηχανικών επιχειρήσεων. Επίσης, αυξητική επίδραση στο χρέος είχε η πολιτική υπερδανεισμού τη δεκαετία '80. Άκρως αρνητική επίδραση είχαν οι τεράστιες στρατιωτικές δαπάνες, που τις τελευταίες δεκαετίες ξεπερνούσαν σε ποσοστό του ΑΕΠ όλες τις χώρες του ΝΑΤΟ.

Από τα μέτρα της δεκαετίας του '90 και ιδιαίτερα μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ, σημαντικός παράγοντας αύξησης του δημοσίου δανεισμού ήταν η χαλάρωση των πιστωτικών κανόνων στα πλαίσια κυριαρχίας των νεοφιλελευθέρων αντιλήψεων και η μείωση επιτοκίων, που τροφοδότησαν για 10 περίπου χρόνια μια «κούρσα» δανεισμού, μέχρι τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2007.

Μετά το 2007, ο δανεισμός, τα δις στήριξης των τραπεζών, η ασυδοσία των κερδοσκόπων και η πολιτική διαχείρισης του χρέους ενέτειναν τη διόγκωσή του. Όλα τα παραπάνω συμπύκνωσαν τις κυριότερες αιτίες υπερχρεώσεις του εθνικού εισοδήματος υπέρ των κατόχων δανειακού κεφαλαίου και σε βάρος κυρίως της μισθωτής εργασίας μέσα από τα πρόγραμμα λιτότητας.

3.2.1 : Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα σήμερα

Η Ελλάδα είναι μια ανεπτυγμένη χώρα, με υψηλό επίπεδο διαβίωσης και πολύ υψηλό δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης, όπου κατατάσσεται 22^η στον κόσμο το 2010 και 22^η στον δείκτη του The economist το 2005 για την ποιότητα ζωής παγκοσμίως. Με βάση τα στοιχεία της Eurostar το κατακεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν ίσο με το 94% του μέσου όρου της ευρωπαϊκή ένωσης το 2008. Οι κύριοι μεγάλοι κλάδοι της ελληνικής οικονομίας είναι ο τουρισμός, η ναυτιλία, η βιομηχανική παράγωγη τροφίμων, η επεξεργασία καπνού, η υφαντουργία, τα χημικά, τα προϊόντα μετάλλου, η μεταλλευτική και οι μονάδες διύλισης πετρελαίου.

Η μεγέθυνση του ΑΕΠ της Ελλάδας είναι επίσης, κατά μέσο όρο, από το 1990 υψηλότερη από αυτόν του μέσου όρου των χωρών της ευρωπαϊκής ένωσης. Εντούτοις, η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, περιλαμβανομένων και της αύξησης των επιπέδων της ανεργίας, την γραφειοκρατία και τη διαφθορά. Το 2009, η Ελλάδα είναι η 2^η χαμηλότερη σε κατάταξη της ευρωπαϊκής ένωσης σύμφωνα με το δείκτη οικονομικής ελευθερίας (μετά την Πολωνία), ενώ κατατάσσεται 81^η παγκοσμίως. Η χώρα υποφέρει από υψηλό επίπεδα πολιτικής και οικονομικής διαφθοράς και χαμηλή ανταγωνιστικότητα συγκριτικά με τους ευρωπαίους εταίρους της.

Λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας γύρισε σε αρνητικό πρόσημο το 2009, για πρώτη φορά από το 1993. Μια ένδειξη της τάσης υπερχρέωσης τα περασμένα χρόνια είναι το γεγονός ότι η αναλογία των ιδιωτικών δανείων προς καταθέσεις ξεπέρασε τις 100 μονάδες (αναλογία δηλαδή μεγαλύτερη του 1 προς 1) κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του έτους 2007.

Μέχρι το τέλος του 2009, ως αποτέλεσμα του συνδυασμού της διεθνούς οικονομικής κρίσης και εσωτερικών παραγόντων (ανεξέλεγκτης σπατάλης λίγο πριν τις εκλογές του Οκτωβρίου του 2009), η ελληνική οικονομία αντιμετώπισε την πιο σοβαρή της κρίση από το 1993, με το υψηλότερο δημόσιο έλλειμμα. Καθώς και το υψηλότερο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στην ευρωπαϊκή ένωση. Το δημόσιο έλλειμμα του 2009 έφτασε στο 15,4% του ΑΕΠ. Αυτό και τα αυξανόμενα επίπεδα χρέους (στο 127,1% του ΑΕΠ το 2009) οδήγησαν σε υψηλό κόστος δανεισμού, που προκάλεσε μια σοβαρή οικονομική κρίση. Η Ελλάδα προσπαθεί να καλύψει το υπερβολικό δημόσιο έλλειμμά της στα ίχνη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Το εργατικό δυναμικό της Ελλάδας φτάνει συνολικά τα 4,9 εκατομμύρια και είναι το δεύτερο πιο σκληρά εργαζόμενο κράτος ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ, μετά τη νότιο Κορέα. Το κέντρο ανάπτυξης του Γκρόνιγκεν δημοσίευσε μια έρευνα που αποκάλυπτε ότι μεταξύ του 1995 και του 2005, η Ελλάδα ήταν η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό ωρών εργασίας ανά εργαζόμενο ανάμεσα στα ευρωπαϊκά έθνη. Οι Έλληνες εργάστηκαν κατά μέσο όρο 1900 ώρες/έτος, ακολουθημένοι από τους Ισπανούς με μέσο όρο 1800 ώρες/έτος.

3.2.2 : Η σύνθεση του δημοσίου χρέους

Όσον αφορά τη σύνθεση του δημοσίου χρέους, κατά το μεγαλύτερο μέρος, αποτελείται από ομόλογα του ελληνικού δημοσίου καθώς και από «έντοκα γραμμάτια» βραχυπρόθεσμης διάρκειας. Τα τελευταία, μετά την αδυναμία πρόσβασης της χώρας στις χρηματαγορές και την καταφυγή στην «Τρόικα», αποτελούν τη μοναδική πηγή δημοσίου δανεισμού με πολύ υψηλό κόστος.

Σημειώνεται, ότι από πλευράς εθνικότητας των κατόχων ομολόγων του δημοσίου, στο τρίτο τρίμηνο του 2009, το 26% ήταν Έλληνες κάτοικοι και το 76% μη ελληνικής καταγωγής. Επίσης, το μεγαλύτερο μέρος του χρέους το 2009 κατείχαν τράπεζες και χρηματοπιστωτικοί φορείς, από το οποίο οι ελληνικές τράπεζες είχαν 42 δις € και της έξωσης 72 δις €. Οι γαλλικές, γερμανικές, βρετανικές, ιταλικές, βελγικές, ολλανδικές και άλλες τράπεζες και ασφαλιστικές εταιρίες της ΕΕ κατείχαν σχεδόν το 40% της αξίας των ομολόγων. Το μεγαλύτερο μερίδιο είχαν τράπεζες της Γαλλίας και της Γερμανίας, κυρίως λόγω της αγοράς οπλικών συστημάτων από την Ελλάδα. Επιπλέον, σημαντικό ποσοστό ομολόγων ήταν στην κατοχή ασφαλιστικών ταμείων, ενώ τα υπόλοιπα κατείχαν δημόσιο και ιδιωτικοί φορείς σε διαφορετικές χώρες.¹³

Η πιο πάνω εικόνα των κατόχων τίτλων του ελληνικού δημοσίου δεν παραμένει σταθερή, αλλά μεταβάλλεται διαχρονικά από τις διαδικασίες αγοραπωλησίας τίτλων στη δευτερογενή αγορά, χωρίς ωστόσο να έχει μεταβληθεί ριζικά η σύνθεσή τους τα τελευταία χρόνια.

3.2.3 : Ο ορίζοντας λήξης του χρέους

Για τον ορίζοντα λήξης του χρέους, η μέση διάρκειά του κυμαίνεται γύρω στα 8 χρόνια, ενώ ο κύριος όγκος εξόφλησης είναι στη πενταετία 2010-14. σημαντικό, επίσης τμήμα λήγει στο διάστημα 2015-19 και το υπόλοιπο σχετικά μικρό μέρος έχει ορίζοντα λήξης ως το 2057. Το γεγονός ότι μεγάλο μέρος του χρέους λήγει στην πενταετία 2010-14, επηρεάζει άμεσα τις ταμειακές ροές των δημοσίων εσόδων και δαπανών και κατ' επέκταση τις επιλογές της δημοσιονομικής πολιτικής.

Αν ληφθεί υπόψη ότι το 2014 ξεκινάει και η αποπληρωμή του δανείου των 110 δις € της Τρόικας, οδηγούμαστε μοιραία σε αδυναμία εξυπηρέτησης αν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα ρύθμισής του.¹⁴

Ωστόσο, η κρισιμότερη πτυχή του χρέους δεν είναι «αυτό καθ' αυτό» το ύψος του, όσο οι δαπάνες εξυπηρέτησης από τις οποίες τελικά εξαρτάται η αδυναμία πληρωμής ή μη μιας χώρας. Η ανοδική πορεία του χρέους συνοδεύεται με ταυτόχρονη αύξηση των δαπανών εξυπηρέτησης, λαμβάνοντας πάντα υπόψη το ύψος του επιτοκίου και την αύξηση του ΑΕΠ. Ειδικότερα, ως τα μέσα της δεκαετίας το '90 υπήρχε σταθερή τάση αύξησης των δαπανών εξυπηρέτησης, ενώ ως τις αρχές της δεκαετίας του 2000 υπήρξε κάποια υποχώρηση. Στη συνέχεια, οι δαπάνες παρουσίασαν μικρή αύξηση, για να κάνουν απότομο άλμα το 2007.

Η εξυπηρέτησή του από 29 δις € ή 21,3% του ΑΕΠ το 2000, ανέβηκε στα 79 δις € ή 33,3% του ΑΕΠ και προβλέπεται να ξεπεράσει τα 90 δις € ή 40% του το 2014. Αν προσθέσουμε και τα τοκοχρεολύσια του δανείου της «Τρόικας», τότε οι δαπάνες εξυπηρέτησης προβλέπεται να φτάσουν γύρω στα 118-120 δις € ή 53% του ΑΕΠ το 2014.

3.3 : Οι μετεξελίξεις της κρίσης

Η κρίση που εκδηλώθηκε ως υπερσυσώρευση κεφαλαίου με τη «φούσκα» των υπερτιμημένων στεγαστικών δανείων, είχε ακολουθήσει την πορεία που προδιαγράφουν οι κρατούντες κοινωνικοί συσχετισμοί.

Μετεξελίχθηκε σε κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, το οποίο είχε την ιδιομορφία να διαπερνά στον πυρήνα της διαδικασίας αναπαραγωγής του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου. Η κοινωνική λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος που γεφυρώνει την απόσταση ανάμεσα στην κοινωνική αποταμίευση και την κοινωνική επένδυση, διαμεσολαβεί τη λειτουργία αναπαραγωγής του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου άρα κοινωνικοποιεί άμεσα την κρίση.

¹⁴ Ιωάννης Τόλιος, 2011, *Κρίση, «απεχθές» χρέος και αθέτηση πληρωμών*, Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα.

Εδώ παρεμβαίνει το κράτος για να καθοδηγήσει την εκκαθαριστική λειτουργία της κρίσης. Κοινωνικοποίηση των ζημιών και της κρίσης με την ενίσχυση των τραπεζών, ρυθμιστική παρέμβαση στη διαδικασία μαζικής ανεργίας και απαξίωσης της εργασίας, μεταφορά της κρίσης στα δημόσια οικονομικά, όπου η δικαιοδοσία των κρατικών διαχειριστών είναι απόλυτη.

3.3.1 : Η ελληνική δημοσιονομική κρίση.

Η Ελλάδα παρουσιάζει κάποιες ιδιομορφίες σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ΕΕ που βιώνουν και αυτά την οικονομική κρίση. Η ελληνική ιδιομορφία εγγυάται στην «καλπάζουσα» δημοσιονομική ανισορροπία με διόγκωση του ελλείμματος στο 12,7% και χρέος που αγγίζει το 120% με προοπτικές περαιτέρω διόγκωσης, αδυναμία δανεισμού σε λογικό κόστος από τις αγορές που εμμέσως δυσπιστούν για τη δυνατότητα της χώρας να χειριστεί τις ανισορροπίες, ενίσχυση μιας πτωχευτικής φιλολογίας που ολοένα εξαπλώνεται και ανανεώνει τον φαύλο κύκλο προς μια σπειροειδή καθοδική αξιότιμη περιδίνηση.

Η Ελλάδα κατατάσσεται από το ΔΝΤ στις τριάντα τρεις πιο «προηγμένες οικονομίες» του κόσμου, υπερέχοντας κατά το κατακεφαλήν ΑΕΠ αρκετών άλλων χωρών που ανήκουν επίσης στην κατηγορία αυτή (Σλοβενία, Τσεχία, Σλοβακία, Κορέα, Ταϊβάν, Μάλτα, Πορτογαλία, Ισραήλ. Ν. Ζηλανδία κ.α.). Μέχρι το τρίτο τετράμηνο του 2009, η παγκόσμια οικονομική κρίση είχε πλήξει την ελληνική οικονομία σε μικρότερο βαθμό συγκριτικά με τις περισσότερες από τις άλλες χώρες της κατηγορίας της. Το ελληνικό ΑΕΠ μειώθηκε λιγότερο από 2% το 2009, έναντι μείωσης 4,1% του ΑΕΠ της ευρωζώνης συνολικά και 5% της Γερμανίας.

Οι δημόσιες δαπάνες βρίσκονται με 48% του ΑΕΠ κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο που είναι ελαφρά υψηλότερος, ενώ σε ορισμένες χώρες είναι σημαντικά υψηλότερες. Το δημόσιο χρέος είναι πάνω από 100% από τα τέλη της δεκαετίας του '80 χωρίς να προκαλεί πτωχευτική τάση. Η εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους ανέρχεται τα τελευταία χρόνια σε ποσοστό της τάξης του 5% του ΑΕΠ ετησίως με μέσο επιτόκιο κάτω από 5%, μέγεθος που φυσικά δεν οδηγεί σε πτώχευση, ενώ στις αρχές της δεκαετίας του '90 είχε φθάσει στο 13% του ΑΕΠ με επιτόκια που ανέρχονταν σε ιλιγγιώδη ύψη πάνω από 15%.

Αλλά και συγκριτικά, το δυσθεώρητο ύψος του δημοσίου χρέους της Ελλάδας δεν αποτελεί ιδιομορφία στο πάνθεον των χρεών άλλων χωρών. Μπορεί η Γερμανία και η Γαλλία να είχαν πριν την κρίση δημόσιο χρέος κάτω από το όριο του Σύμφωνου Σταθερότητας του 60% αλλά αυτό αποτελεί παρελθόν σήμερα. Συγκρίσιμο μέγεθος χρέους με την Ελλάδα έχουν μια σειρά χώρες της ευρωζώνης όπως Ιταλία και Πορτογαλία, ενώ η Ιαπωνία έχει αντίστοιχα μέγεθος της τάξης του 200% του ΑΕΠ. Επίσης, μια ενδιαφέρουσα παρατήρηση που προκύπτει από τα στοιχεία συγκριτικής παράθεσης δημοσίου και ιδιωτικού χρέους είναι η σχέση αντίστροφης αναλογίας που τα διακρίνει, όπου το δημόσιο χρέος είναι χαμηλό, εκτινάσσεται σε ύψη το ιδιωτικό, με κορυφαίο παράδειγμα το νεοφιλελεύθερο υπόδειγμα της Ιρλανδίας όπου το δημόσιο χρέος περίπου 25% αντισταθμίζεται από το εφταπλάσιο ιδιωτικό περίπου 175% του ΑΕΠ.

Αλλά και αναφορικά με τη δυναμική του χρέους δηλαδή τα πρωτογενή ελλείμματα, η Ελλάδα δεν είναι μόνη. Οι ΗΠΑ είχαν έλλειμμα 12,5% του ΑΕΠ το 2009 που ελπίζουν να κατεβάσουν στο 10% το 2010, η Μ. Βρετανία είχε πάνω από 10% το 2009 και υπολογίζει σε 12% το 2010, η Ιαπωνία είχε σταθερά πάνω από 10% όλα τα χρόνια κλπ.

3.4 : Νεοφιλελεύθερες πολιτικές και η πρωτοκαθεδρία των χρηματαγορών

Τα δημόσια έσοδα αντιμετωπίζονται ως αναγκαίο κακό και η συρρίκνωση της φορολογικής βάσης αποτελεί υπερσυγκυριακό φαινόμενο στο πλαίσιο των νεοφιλελευθέρων πολιτικών. Η απελθούσα κυβέρνηση, για παράδειγμα, περιόρισε τα δημόσια έσοδα από το 41% στο 34% του ΑΕΠ, ενώ διατήρησε και αύξησε το σκέλος των δαπανών σε ποσοστό άνω του 46%.

Δεν πρόκειται για τυχαίο γεγονός καθώς μεγάλες κοινωνικές κατηγορίες όπως επαγγελματίες, μικρές επιχειρήσεις, αυτοαπασχολούμενοι, απολαμβάνουν φοροασυλία, επαγγελματικά και ατομικά που τελικά συνιστούν κοινωνικό συμβόλαιο υπαγωγής τους στη συμμαχία του κεφαλαίου.

Έτσι, σήμερα έμμεσοι φόροι συνεισφέρουν κατά 66% στα φορολογικά έσοδα, οι μισθωτοί κατά 12% και οι μεγάλες επιχειρήσεις κατά 10%, ενώ οι μικρές επιχειρήσεις κατά 4% και οι επαγγελματίες κατά 3%. Συνεπώς, η δημοσιονομική ανισορροπία και η κρίση των δημοσίων οικονομικών είναι επιλογή των διαχειριστών. Δεν είναι ιστορικά πρωτότυπο αυτό το διπλό κέρδος. Οι «έχοντες» αφενός αυξάνουν πρωτογενώς τα κέρδη τους με τη μη καταβολή φόρων, αφετέρου δανείζουν αυτό το κέρδος στο κράτος με απεχθείς όρους για το τελευταίο, επειδή η ανισορροπία των δημοσίων οικονομικών το κάνει ευάλωτο. Εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στην κρίση των σιδηρόδρομων στις ΗΠΑ τον 19^ο αιώνα για να κάνει σχολή στη συνέχεια σε σειρά περιπτώσεων. Τουλάχιστον στην αρχαία Ρώμη με τα ιδιωτικοποιημένα δημόσια οικονομικά οι χρηματοπιστωτικές δοσοληψίες γίνονταν μεταξύ ιδιωτικών φορέων, ενώ στη σύγχρονη κοινωνική οικονομία της αγοράς το δημόσιο βρίσκεται πάντοτε στην αδύνατη πλευρά του μοχλού.¹⁵

Το ψηλό ελληνικό δημόσιο χρέος και δημόσιο έλλειμμα βρίσκονται σε συγκρίσιμα ή και κατώτερα επίπεδα με εκείνα αρκετών άλλων προηγμένων οικονομιών, οι διεθνείς δανειστές της ελληνικής κυβέρνησης εμφανίζονται όλο και περισσότερο απρόθυμα να συνεχίσουν να τη δανείζουν χωρίς αλλαγή κάποιων ορών. Με άλλη διατύπωση, βάση των ανισορροπιών είναι κατά βάση η ακραία νεοφιλελεύθερη αρχιτεκτονική της ευρωζώνης, που αγορεύει τις χρηματοπιστωτικές αγορές σε απόλυτο κριτή και μοναδικό μηχανισμό επιτήρησης των οικονομικών επιδόσεων κάθε χώρας. Ο μηχανισμός που συνομολογήθηκε κατά την τελευταία Σύνοδο Κορυφής παραμένει συγκεκριμένος ως προς τις δράσεις του, ενώ ταυτόχρονα συνεχίζει να εξαρτάται από τις αποφάσεις των αγορών. Ενώ το ΔΝΤ προσφέρει δανειακή στήριξη με επιτόκιο γύρω στο 2,5%, οι ευρωπαίοι μιλάνε για στήριξη με επιτόκια ανάλογα με εκείνα των αγορών. Επιπλέον, επιμένουν ότι ο μηχανισμός δεν χρειάζεται να ενεργοποιηθεί, δηλαδή οι αγορές μπορούν να συνεχίσουν με τις συνήθεις ασχολίες τους.

¹⁵ www.users.ntua.gr Τάσος Κυπριανίδης, μέλος της Συντακτικής Επιτροπής της τρίμηνης επιθεώρησης της θέσης, Γιάννης Μήλιος, καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο ΕΜΠ.

Κεφάλαιο 4 : Ανάλυση απόψεων πολιτικών παρατάξεων για τα αίτια της ελληνικής οικονομικής κρίσης

4.1 : Δεξιές απόψεις

Σύμφωνα με τις δεξιές παρατάξεις τα αίτια της οικονομικής κρίσης σχετίζονται με την ανυπαρξία οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης αλλά και λάθος χειρισμών.

Πιο συγκεκριμένα, η αποτυχία της οικονομικής πολιτικής έγκειται στο ό, τι η οικονομία έχει μπει σε βαθιά και παρατεταμένη ύφεση, το δημοσιονομικό έλλειμμα δεν αντιμετωπίζεται με βιώσιμο τρόπο και το χρέος αυξάνει και διατηρεί τη δυναμική του. Επιπλέον ο πληθωρισμός διατηρείται σε υψηλά επίπεδα, η παραγωγική βάση συρρικνώνεται, τα λουκέτα πολλαπλασιάζονται και η ανεργία καλπάζει. Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα την αποδιοργάνωση του κοινωνικού ιστού. Τέλος έχει παρατηρηθεί έντονα πως δεν λαμβάνονται μέτρα κοινωνικής προστασίας, η φοροδιαφυγή δεν αντιμετωπίζεται και σπατάλες συνεχίζονται. Οι διαρθρωτικές αλλαγές καθυστερούν και τα μέτρα ανάπτυξης είναι ανύπαρκτα.

Ειδικότερα, αναπτυξιακός προσανατολισμός δεν υπάρχει. Διαπιστώνεται μια χαμηλή απορροφητικότητα ΕΣΠΑ, δημιουργία «εσωτερικού χρέους», στάση πληρωμών εντός της χώρας (οφειλές ύψους 5,35 δισ. ευρώ μόνο το 2010). Επίσης υπάρχει μια συρρίκνωση Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και οι δαπάνες του Προγράμματος είναι -55% το 1ο τρίμηνο του έτους (έναντι πρόβλεψης για οριακή αύξηση). Παρατηρείται μεγάλη αδυναμία αξιοποίησης αναπτυξιακών εργαλείων.

Οι λάθος χειρισμοί της Κυβέρνησης συγκεντρώνονται στα παρακάτω στοιχεία. Αρχικά, αδρανούσε να πάρει την οποιαδήποτε πρωτοβουλία που θα απέτρεπε τα χειρότερα, και θα έδινε αναπτυξιακή ανάσα που χρειαζόταν η χώρα. Κώφευε στις προτροπές της Νέας Δημοκρατίας για μέτρα αναγκαία για να ξεφύγει από τον κλοιό που περιέσφιγγε την ελληνική οικονομία. Αμέλησε, κατά περιέργο τρόπο, να δανειστεί από τις αγορές, όταν ήταν ακόμη δυνατός αυτός ο δανεισμός. Τα spreads όταν ανέλαβε το ΠΑΣΟΚ την εξουσία ήταν μόλις στις 130 μονάδες.

Έπειτα ο κ. Παπακωνσταντίνου έσπευσε ήδη από τις 19-20 Οκτωβρίου 2009, δύο μόλις εβδομάδες μετά τις εκλογές, να ανακοινώσει στα ευρωπαϊκά όργανα το διπλασιασμό του ελλείμματος. Ο πρωθυπουργός και ο υπουργός των οικονομικών με κάθε ευκαιρία αμαύρωναν την εικόνα της χώρας και της οικονομίας στο εξωτερικό. Πάγωσε ο φοροεισπρακτικός μηχανισμός του δημοσίου καθώς το τελευταίο τρίμηνο 2009 πραγματοποιήθηκε το 63,4% της συνολικής υστέρησης δημοσίων εσόδων για ολόκληρο το δωδεκάμηνο; Η υστέρηση των εσόδων – από 3,2% το διάστημα Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου εκτινάχθηκε στο 13,3% το τελευταίο τρίμηνο. Μετέθεσε πληρωμές του 2010 στο 2009, με πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα τις πληρωμές των χρεών στα νοσοκομεία και εισπράξεις του 2009 στο 2010.¹⁶

4.2 : Απόψεις κεντρώων

Σ' αυτήν την κατηγορία κατατάσσεται κατά κύριο λόγο η πολιτική παράταξη του ΠΑ.ΣΟ.Κ. η όποια πρεσβεύει πως η κατάρρευση των οικονομικών της χώρας επήλθε εξαιτίας της κυβέρνησης Καραμανλή. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει προκύπτει πως το δημόσιο χρέος σκαρφάλωσε στα 260 δις ευρώ το 2008. Η Ελλάδα, από 4η χώρα σε ρυθμό ανάπτυξης το 2003, έγινε η 14η της Ευρώπης (2007). Το δημοσιονομικό έλλειμμα το 2007 ήταν στο 3,5% του ΑΕΠ . Η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μας έχασε 28 θέσεις στην παγκόσμια κατάταξη.

Επιπλέον έγινε σκληρή φοροεπιδρομή στα μεσαία και χαμηλά στρώματα. Κατάργηση του αφορολόγητου για ελεύθερους επαγγελματίες (2008). Μείωση κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες των φορολογικών συντελεστών για επιχειρήσεις και τράπεζες (από το 2005). Ενιαίο Τέλος Ακινήτων (ΕΤΑΚ) που επιβαρύνει όλους (2007). Κατάργηση του Φόρου Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας (2007). Αύξηση ΦΠΑ και ειδικών φόρων κατανάλωσης (2005). Αύξηση κατά 20% των τελών κυκλοφορίας (2008).

¹⁶ www.nd.gr ανακτήθηκε στις 20/2/2012

Η κυβέρνηση Καραμανλή γονάτισε την Ελληνική οικονομία κάτω από ομαλές συνθήκες. Στα πέντε χρόνια της εξουσίας της, αποδυνάμωσε τα αναπτυξιακά αποθέματα της χώρας με την δραστική μείωση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Αθροιστικά, ουσιαστικά υπεξαιρέθηκαν από την οικονομία 15,5 δις ευρώ αναπτυξιακών πόρων.

Οι επιπτώσεις από αυτή την πολιτική στην Περιφέρεια είναι μεγαλύτερες. Παράλληλα, η κυβέρνηση, με την φορολογική και εισοδηματική της πολιτική, αλλά και την ανεξέλεγκτη κερδοσκοπία, μείωσε την αγοραστική δύναμη της μεγάλης πλειοψηφίας των πολιτών. Γι' αυτό η οικονομία μας και η ελληνική κοινωνία, παρότι δεν έχει το πρωτογενές πρόβλημα των τοξικών ομολόγων που έχουν άλλες οικονομίες, θα περάσει την περίοδο της διεθνούς οικονομικής κρίσης περισσότερο επώδυνα.¹⁷

4.3 : Αριστερές απόψεις

Το ελληνικό πρόβλημα, αυτό έχει μία διπλή διάσταση. Είναι έκφραση αφενός της εσωτερικής κρίσης υπερσυσσώρευσης του ελληνικού κεφαλαίου αλλά και αφετέρου της στρατηγικής αποτυχίας της σύγχρονης «Μεγάλης Ιδέας» της ελληνικής αστικής τάξης, δηλαδή της αναβάθμισης της στο διεθνή καταμερισμό εργασίας μέσω της ένταξης της στην ευρωπαϊκή ιμπεριαλιστική ολοκλήρωση.

Για το πρώτο τα στοιχεία είναι εύγλωττα καθώς ο ελληνικός καπιταλισμός με κάποιες χρονικές υστερήσεις και ιδιομορφίες ακολούθησε την γενική διαδρομή του καπιταλιστικού συστήματος μετά την κρίση του 1973. Η κρίση κερδοφορίας και υπερσυσσώρευσης τον ταλανίζει μέχρι σήμερα και εκδηλώθηκε περίπου ταυτόχρονα με την διεθνή κρίση. Όμως αυτά τα εσωτερικά αίτια παροξύνονται από την συμμετοχή στην ΕΕ.

¹⁷ Ιωάννης Μαγκριώτης , Πολιτικός Εκπρόσωπος, Δήλωση Φεβρουάριος 2012, .

Αυτή η σύγχρονη «Μεγάλη Ιδέα» βοήθησε το ελληνικό κεφάλαιο να ξεπεράσει τον επικίνδυνο μεταπολιτευτικό ριζοσπαστισμό, στη συνέχεια να προωθήσει τις καπιταλιστικές αναδιαρθρώσεις και τέλος να εκμεταλλευθεί ιμπεριαλιστικά άλλες χώρες (με πρώτο το Βαλκανικό Ελντοράντο του ελληνικού κεφαλαίου).

Ταυτόχρονα όμως το άνοιγμα της οικονομίας και ο ανταγωνισμός με τα πιο αναπτυγμένα δυτικοευρωπαϊκά κεφάλαια υποβάθμισε τα ελληνικά σε «φτωχούς συγγενείς» ενώ η εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης οδήγησε στην εκχώρηση κρίσιμων πολιτικών και οικονομικών εξουσιών στα κέντρα της ΕΕ, που υπηρετούν τον σκληρό δυτικοευρωπαϊκό πυρήνα της, στερούν βαθμούς ελευθερίας του ελληνικού κεφαλαίου και υπάγουν τα συμφέροντα του σε αυτά των πρώτων.

Το ξέσπασμα της κρίσης επέτεινε όλα τα προαναφερθέντα προβλήματα καθώς οι ηγεμονικές δυτικοευρωπαϊκές χώρες επεδίωξαν και φόρτωσαν μεγάλο μέρος των προβλημάτων τους και των προβλημάτων της ευρωπαϊκής ιμπεριαλιστικής λυκοσυμμαχίας στους πιο αδύνατους «εταίρους» τους. Έτσι επιβλήθηκαν προγράμματα δραστηκής αναδιάρθρωσης τους – μέσω των Μνημονίων ΕΕ-ΔΝΤ – που στόχευαν σε (α) να παίρνουν λιγότερο μερίδιο από ιμπεριαλιστικά κέρδη, (β) απόκτηση περιουσιακών στοιχείων σε αυτές έναντι πινακίου φακής, (γ) δραματική μείωση των μισθών έτσι ώστε να αποτελέσουν πεδία κερδοφόρων καπιταλιστικών δραστηριοτήτων (τόσο για εγχώρια άλλα κυρίως για δυτικοευρωπαϊκά κεφάλαια), (δ) ξεζούμισμα τους μέσω τοκογλυφικού δανεισμού και (ε) στην ελαχιστοποίηση του κόστους διατήρησης τους σαν εξαρτημάτων της ΕΕ (ιδιαίτερα στην ελαχιστοποίηση του κόστους διαχείρισης των ελλειμμάτων στα οποία είχαν οδηγηθεί και σαν αποτέλεσμα της συμμετοχής τους στην ΕΕ).

Η ελληνική αστική τάξη συναίνεσε σ' αυτά τα προγράμματα αφενός γιατί η μείωση του εργατικού κόστους ωφελεί και την δική της κερδοφορία και αφετέρου γιατί είναι τόσο βαθειά ενσωματωμένη στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση που αδυνατεί να αντισταθεί στους ευρωπαϊούς ηγεμόνες. Έτσι όμως βαδίζει ήδη προς την στρατηγική υποβάθμιση του ελληνικού καπιταλισμού σε χώρα υπό κηδεμονία και την εξαγορά των επιχειρήσεων και των πλουτοπαραγωγικών πόρων του από ξένα κεφάλαια έναντι πενιχρού αντιτίμου.¹⁸

¹⁸ Μαυρουδέας Στ., 7-10-2007, «Χρηματοπιστωτική κρίση ή συνολική οικονομική κρίση;», εφημερίδα *ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ*.

Μαυρουδέας Στ., 2009, «Η κρίση, τα αίτια της και η ελληνική οικονομία» σε κείμενα ημερίδας της ΚΕ του ΚΚΕ, Σύγχρονη Εποχή.

Μαυρουδέας Στ., 2010α, «Ανάπτυξη και κρίσεις: Η ταραγμένη διαδρομή του ελληνικού καπιταλισμού» σε Τόπος, «Ο χάρτης της κρίσης: Το τέλος της αυταπάτης», Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα.

Μαυρουδέας Στ., 2010β, «Η ελληνική κρίση, η ΕΕ και οι ενδο-ιμπεριαλιστικές αντιθέσεις», Ουτοπία νο.92.

Μαυρουδέας Στ., 2011α, «Η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση: καπιταλιστική κρίση και ενδο-ιμπεριαλιστικές αντιθέσεις» σε Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Οικονομίας (ΕΕΠΟ), «Οικονομική κρίση και Ελλάδα», Αθήνα: Gutenberg.

4.4 : Απόψεις του τεχνοκράτη Πρωθυπουργού (τεχνοκρατών)

Τα αίτια της ελληνικής κρίσης είναι «μόνιμοι κάτοικοι εσωτερικού», δήλωσε ο Λουκάς Παπαδήμος. Σύμφωνα με τον πρωθυπουργό, το ευάλωτο της ελληνικής οικονομίας αποδείχθηκε με το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, με τις αγορές να αντιδρούν απότομα όταν το μέγεθος του προβλήματος αποκαλύφθηκε, εκτοξεύοντας το κόστος δανεισμού και καθιστώντας το χρέος μη βιώσιμο όταν εδραιώθηκε η αβεβαιότητα των αγορών ως προς την ικανότητα της Ελλάδας να αντιμετωπίσει τα δημοσιονομικά της προβλήματα.

Ευθύνες, όμως, επιρρίπτει και στις κυβερνήσεις του παρελθόντος, σημειώνοντας πως παρότι επί σειρά ετών είχαν γίνει αυστηρές συστάσεις στη χώρα μας σε υψηλό επίπεδο για την εφαρμογή μιας υπεύθυνης δημοσιονομικής πολιτικής, οι συστάσεις δεν εισακούστηκαν, αντιθέτως τα ελλείμματα αυξήθηκαν και εν μέρει συγκαλύφθηκαν.

Οι αιτίες της ελληνικής οικονομικής κρίσης δεν αφορούν μόνο την εγχώρια οικονομία. Ασφαλώς είχαν καθοριστικό αρνητικό ρόλο οι δυσλειτουργίες και η ανεπάρκεια ρυθμιστικών κανόνων του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού συστήματος, καθώς και ατέλειες στη λειτουργία του πυλώνα της οικονομικής διακυβέρνησης της

ONE. Η κρίση χρέους στην Ευρωζώνη είναι σε σημαντικό βαθμό προϊόν ανεπαρκούς οικονομικής διακυβέρνησης στη ζώνη του ευρώ.

Όμως, περισσότερο από κάθε άλλη οικονομία της Ευρωζώνης που αντιμετωπίζει σήμερα κρίση δημοσιονομική και δημόσιου χρέους, η κρίση της Ελλάδας είναι αποτέλεσμα εγχώριων διαρθρωτικών προβλημάτων της οικονομίας, σωρευμένων σφαλμάτων και παραλείψεων πολιτικής του παρελθόντος. Αντίθετα από άλλες χώρες, η οικονομική κρίση της Ελλάδας δεν προήλθε από τον χρηματοπιστωτικό αλλά από τον δημόσιο τομέα. Δεν ήταν αποτέλεσμα συσσώρευσης ιδιωτικού χρέους και συνακόλουθης μετατροπής του σε δημόσιο χρέος, αλλά αποτέλεσμα εξαρχής διογκωμένου δημόσιου χρέους, σωρευτικό επακόλουθο χρόνιων δημόσιων ελλειμμάτων. Όταν η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση ενέσκηψε, βρήκε μια ελληνική οικονομία εξαιρετικά ευάλωτη από τις χρόνιες δημοσιονομικές ανισορροπίες. Και για αυτό η χώρα έχει ένα τεράστιο πρόβλημα χρέους. Είναι προφανές ότι η δυσμενής αυξητική τάση του χρέους πρέπει να αντιστραφεί. Η ανάπτυξη και η απασχόληση δεν μπορούν να επανέλθουν χωρίς την αποκατάσταση ενός περιβάλλοντος δημοσιονομικής σταθερότητας και αξιοπιστίας.

Η σημερινή παρατεταμένη ύφεση της ελληνικής οικονομίας δεν είναι μόνο αποτέλεσμα της μείωσης της εγχώριας ζήτησης, παρότι αναμφίβολα επιτείνεται από την περιοριστική δημοσιονομική πολιτική και από την επιβράδυνση της παγκόσμιας οικονομίας. Η ύφεση της ελληνικής οικονομίας αντανακλά σε μεγάλο βαθμό τη χαμηλή της ανταγωνιστικότητα. Όσο η χώρα αδυνατεί να πουλήσει προϊόντα και υπηρεσίες στη διεθνή αγορά, αλλά και εγχώρια προϊόντα στην ελληνική αγορά, όσο η οικονομία παραμένει μη ανταγωνιστική, τόσο επιχειρήσεις θα κλείνουν και η ανεργία θα αυξάνεται.¹⁹

¹⁹ <http://news.pathfinder.gr/greece/politics/744504.html> Παπαδήμος Λουκάς, ανακτήθηκε στις 20/2/2012

Σύμφωνα με δημοσιευμένους δείκτες, κατά την περίοδο 2001-2009, η σωρευτική απώλεια ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας έναντι των εταίρων της στην Ευρωζώνη, βάσει του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, έφθασε το 23%. Αυτή η απώλεια ανταγωνιστικότητας αποτυπώνεται στο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, που παρά τη μείωση που σημειώθηκε κατά τα τελευταία δύο έτη παραμένει σε υψηλό επίπεδο ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Και το εμπορικό έλλειμμα βρίσκεται σε πτωτική πορεία.

Πρέπει να επισημανθεί ότι η πτώση ανταγωνιστικότητας της προηγούμενης περιόδου συμβαδίζει με το γεγονός ότι οι Έλληνες εργαζόμενοι είναι από τους πιο σκληρά εργαζόμενους στην Ευρωζώνη, σε όρους ετήσιων ωρών εργασίας. Το 2009 ο μέσος Έλληνας εργαζόταν κατά μέσο όρο 2120 πραγματικές ώρες ετησίως, έναντι 1770 του μέσου Ιταλού, 1720 του Πορτογάλου, 1650 του μέσου Ισπανού, 1550 του Γάλλου και 1390 του Γερμανού. Αυτό βέβαια εν μέρει οφείλεται στο υψηλό ποσοστό της αυτοαπασχόλησης και στον μεγάλο αριθμό πολύ μικρών και οικογενειακών επιχειρήσεων στην ελληνική οικονομία.

Συνοπτικά, επομένως, η οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η χώρα είναι κυρίως, αλλά όχι μόνο, αποτέλεσμα της υπερχρέωσης του δημόσιου τομέα. Είναι επίσης αποτέλεσμα ανισορροπιών που διογκώθηκαν επί σειρά ετών, λόγω και ενός στρεβλού μοντέλου οικονομικής μεγέθυνσης που βασίστηκε στην εσωτερική ζήτηση και κατανάλωση, με αποτέλεσμα την αύξηση των εισαγωγών και του εξωτερικού δανεισμού.

Κεφάλαιο 5 : Οι εσωτερικές και οι εξωτερικές αιτίες της οικονομικής κρίσης

5.1 : Μακροοικονομική ανάλυση

Από το γενικευμένο δυσμενές κλίμα δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη η χώρα μας, καθώς από τον Σεπτέμβριο του 2008 και σταδιακά μέχρι και σήμερα η ελληνική πραγματικότητα βρίσκεται κάτω από ένα πέπλο έντονου προβληματισμού και ανησυχίας εξαιτίας μιας παγκοσμιοποιημένης οικονομικής κρίσης που έχει χαρακτηριστεί ως η χειρότερη των τελευταίων 70 ετών. Μιας κρίσης της οποίας τα αίτια δεν έγιναν αντιληπτά από μία σημαντική μερίδα της ελληνικής κοινωνίας που δεν έχουν τα ερεθίσματα και το ενδιαφέρον να την κατανοήσουν και να την αναλύσουν, κινούμενοι με γνώμονα την «ευημερία» της καθημερινής τους ζωής. Η ψευδαίσθηση της οικονομικής ασφάλειας που έπνεε πάνω από την ελληνική οικονομία κλονίστηκε το φθινόπωρο του 2008 με τα ΜΜΕ να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση ενός κλίματος ανησυχίας προβάλλοντας τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που παρατηρούνται διεθνώς, άλλοτε με την στοχευμένη παράθεση των γεγονότων και άλλοτε με όχημα την υπερβολή ως απόρροια της μη κατανόησης. Στα πλαίσια της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης παρατηρείται και η είσοδος της ελληνικής οικονομίας στη φάση της ύφεσης.

Τα μακροοικονομικά μεγέθη αντικατοπτρίζουν την τάση αυτή, με την ανεργία να παρουσιάζει αυξητικές τάσεις, τις επενδύσεις να συρρικνώνονται διαρκώς και την ταχύτητα κυκλοφορίας χρήματος να επιβραδύνεται προκαλώντας στενότητα στην αγορά. Χαρακτηριστικά παρατίθενται τα ακόλουθα στοιχεία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας τον Δεκέμβριο του 2008 η ανεργία διαμορφώθηκε στο 8,9% από 7,8% τον Νοέμβριο, ενώ την ίδια περίοδο ο μέσος όρος της ανεργίας στην ευρωζώνη ήταν 8,1%. Επίσης την ίδια περίοδο (Δεκέμβριος 2008) ο ετήσιος ρυθμός απόδοσης της συνολικής χρηματοδότησης προς το σύνολο των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών υπολογίστηκε στο 16,4% από 21,5% που ανερχόταν τον Δεκέμβριο του 2007. Παράλληλα ο χρηματοοικονομικός τομέας της χώρας επιβραδύνεται. Στα χρηματιστήρια αξιών και παραγώγων οι καθοδικές συνεδριάσεις διαδέχονται η μια την άλλη, οι ξένοι θεσμικοί επενδυτές ρευστοποιούν

συνεχώς τις συμμετοχές τους στο ελληνικό χρηματιστήριο και η EXAE ανακοινώνει για το 2008 μείωση του κύκλου εργασιών της κατά 33%.

Σύμφωνα λοιπόν με τα δημοσιευθέντα στοιχεία, τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι ασφαλιστικοί οργανισμοί είχαν μικρή έκθεση σε προϊόντα μειωμένης εξασφάλισης, ενώ λίγοι επενδύτες τοποθέτησαν τα κεφαλαία τους στα τοξικά προϊόντα κυρίως σε εκείνα της Lehman Brothers. Πράγματι την τελευταία δεκαετία οι ελληνικές τράπεζες έστρεψαν το επιχειρηματικό τους ενδιαφέρον και κατ' επέκταση και τα κεφαλαία τους στις αναπτυσσόμενες χώρες (π.χ. Τουρκία, Αίγυπτος Βαλκάνια). Οι μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες ακολούθησαν μία παραδοσιακή τραπεζική πολιτική και ανέπτυξαν ένα ευρύ δίκτυο καταστημάτων στην Ρουμανία, στην Βουλγαρία κ.λ.π. έναντι της επένδυσης σε επενδυτικά προϊόντα υψηλού ρίσκου. Επίσης όσον αφορά τα ασφαλιστικά ταμεία, τα προηγούμενα χρόνια αντιμετώπισαν την μείωση των διαθεσίμων τους εξαιτίας αστοχιών διαχείρισης και συνεπώς δεν είχαν τη δυνατότητα να επενδύσουν μεγάλα κεφάλαια στην αγορά αυτή. Παρ' όλα αυτά αξίζει να αναφερθεί ότι ο κλονισμός της εμπιστοσύνης του κοινού και της αγοράς προς τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς παγκοσμίως, που εκδηλώθηκε με την πτώση των χρηματιστηριακών τιμών τους, τις συνεχείς αναλήψεις κεφαλαίων και την εκτόξευση των διατραπεζικών επιτοκίων επηρεάζουν την εικόνα και των αντίστοιχων ελληνικών χρηματοοικονομικών οργανισμών.

Οι παραγωγικότεροι κλάδοι της χώρας μας (ναυτιλία, τουρισμός, τραπεζικός κλάδος) εμφανίζουν υψηλό βαθμό συσχέτισης με το εξωτερικό, συνεπώς και με χώρες που εκτέθηκαν άμεσα στα subprime δάνεια. Παράλληλα, δείκτες όπως αυτοί της καταναλωτικής εμπιστοσύνης στην ευρωζώνη και στις ΗΠΑ, των παραγγελιών διαρκών αγαθών, των επενδύσεων κ.α. αποτυπώνουν την επιβράδυνση στην παγκόσμια ζήτηση και κατανάλωση. Στοιχεία που ενισχύουν την άποψη ότι ήταν αναπόφευκτο να επηρεαστεί και η ελληνική οικονομία. Σε ένα δεύτερο επίπεδο μπορεί να υποστηριχτεί ότι για την περίπτωση της Ελλάδας αναφερόμαστε ουσιαστικά σε μια κρίση ζήτησης.

Από τα ανωτέρω συνάγεται το συμπέρασμα ότι η ύφεση στην Ελλάδα δεν συνδέεται άμεσα με τις πρωτογενείς αιτίες της κρίσης που εμφανίστηκε σε ΗΠΑ και Ευρώπη, αλλά με τις επιπτώσεις μια γενικευμένης κρίσης στην παγκόσμια οικονομία. Επιπτώσεις που βρήκαν πρόσφορο έδαφος και στην δυσμενή δημοσιονομική

κατάσταση της χώρας μας. Τα τελευταία χρόνια το δημόσιο χρέος της Ελλάδος διευρυνόταν συνεχώς. Ο δανεισμός τα προηγούμενα έτη χρησιμοποιήθηκε για την ανάληψη επενδυτικών έργων στα πλαίσια του εκσυγχρονισμού της χώρας και των υποχρεώσεων της απέναντι στο σχέδιο ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, αλλά κυρίως και για την κάλυψη των αναγκών του κοστοβόρου δημοσίου τομέα της. Δυστυχώς δεν δόθηκε η απαραίτητη προσοχή ώστε τα χρήματα αυτά να χρησιμοποιηθούν στην εξυγίανση και σωστή οργάνωση των ασθενικών παραγωγικών τομέων της χώρας. Ο υψηλός δανεισμός σε συνδυασμό με τα επαναλαμβανόμενα ελλείμματα τόσο στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών όσο και των κρατικών προϋπολογισμών οδήγησαν στη μείωση της φερεγγυότητας του ελληνικού κράτους την περίοδο που διανύουμε, καθώς οι πλεονασματικές μονάδες είναι διατεθειμένες να δανείσουν τα χρήματά τους σε σταθερές οικονομικά χώρες και όχι σε χώρες οικονομικά αδύνατες. Το αποτέλεσμα ήταν η μεγάλη αύξηση του επιτοκίου δανεισμού της Ελλάδας, μιας και η ανάληψη μεγαλύτερου κινδύνου από τους δανειστές συνεπάγεται την προσαύξηση της απαιτούμενης ανταμοιβής, δημιουργώντας περαιτέρω δυσκολίες στην εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για την χρηματοδότηση των μέτρων που θα την βοηθούσαν στην εξυγίανση του οικονομικού της τομέα.

Οι αιτίες της ελληνικής κρίσης έχουν τις ρίζες τους τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στον διεθνή χώρο. Ειδικότερα: Οι εξωτερικές αιτίες: Αρχικά, οι συνέπειες της επιδείνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Στα τελευταία 3 χρόνια η Ελλάδα δεν άλλαξε ιδιαίτερα, όπως δεν έχει αλλάξει σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα ποτέ, στα τελευταία 30 χρόνια. Αυτό που άλλαξε ταχύτατα είναι το διεθνές περιβάλλον μέσα στο οποίο εντάσσεται και η Ελλάδα. Οι κύριες συνέπειες αυτής της πρωτοφανούς χειροτέρευσης του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος ήταν (και στο μεγαλύτερο βαθμό είναι ακόμη) τέσσερις: α) μία κρίση ρευστότητας, καθώς το κεφάλαιο έγινε είδος υπό εξαφάνιση, β) μία κρίση ανάπτυξης, καθώς όλες οι οικονομίες του κόσμου (με ελάχιστες εξαιρέσεις) είδαν τις οικονομίες τους να συρρικνώνονται και το ΑΕΠ τους να περνά ταχύτητα από θετική σε αρνητική ανάπτυξη, γ) μία κρίση εκτίναξης του δημόσιου χρέους και των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, καθώς όλα τα κράτη στράφηκαν στο δανεισμό και στην αύξηση των δημοσίων δαπανών προκειμένου να εμποδίσουν τις οικονομίες τους από το πέσουν σε 'χειμέρια νάρκη' και δ) μία κρίση ψυχολογίας, καθώς πολίτες και πολιτικοί βρέθηκαν

με την πλάτη στον τοίχο, με τους πρώτους να βιώνουν στο έπακρο τις συνέπειες της οικονομικής ύφεσης και τους δεύτερους να προσπαθούν να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων αναζητώντας λύσεις σε ένα πρόβλημα που στο μυαλό τους έμοιαζε άλυτο. Κατά δεύτερον, στην Ελλάδα το χρηματιστήριο καταρρακώθηκε από τις 5346 μονάδες στις 1457 χάνοντας το 73% της αξίας του σε 1,5 χρόνο. Ακόμη και αν το διεθνές περιβάλλον έσφυζε από υγεία, ένα κραχ τέτοιου μεγέθους θα ήταν από μόνο του αρκετό να ρίξει την ελληνική οικονομία σε ύφεση, καθώς οι μεγαλύτερες εταιρίες της χώρας είδαν τις κεφαλαιοποιήσεις τους να εξανεμίζονται και τα επιχειρηματικά τους πλάνα να τινάζονται στον αέρα, με αποτέλεσμα να παγώσουν τις επενδύσεις και τις προσλήψεις τους και σε πολλές περιπτώσεις να περάσουν σε απολύσεις. Έπειτα, τα διεθνή συμφέροντα και η επιλογή της Ελλάδας ως παράδειγμα προς αποφυγήν. Ο κόσμος, σήμερα, μοιάζει με ένα κέντρο αποτοξίνωσης όπου τα κράτη είναι ασθενείς εθισμένοι στο χρέος και στα υπερβολικά ελλείμματα. Όταν κάποιος δανείζεται, αυτό σημαίνει πως υπάρχει κάποιος που του δανείζει και στα 2 τελευταία χρόνια ο δανεισμός ανέρχεται σε δεκάδες τρις δολάρια. Οι δανειστές θέλουν να εξασφαλίσουν ότι αυτά τα χρήματα (και οι τόκοι) θα επιστραφούν και για να συμβεί αυτό τα κράτη θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικά από εδώ και στο εξής. Έτσι, οι δανειστές, έπαιξαν το ρόλο των καθηγητών που θέλουν να δώσουν στους μαθητές ένα μάθημα του τί μπορεί να πάθουν αν δεν είναι συνεπείς ως προς τις υποχρεώσεις τους. Προκειμένου να συμβεί αυτό έπρεπε να επιλεγεί ένας 'κακός μαθητής' ως παράδειγμα και δυστυχώς η Ελλάδα, κάνοντας όλα όσα αναφέραμε παραπάνω, ήταν σα να σηκώνει το χέρι της και να αυτοπροτείνεται για το συγκεκριμένο ρόλο. Άλλη μία αιτία αποτελούν οι κερδοσκόποι οι οποίοι εκμεταλλεύονται την κατάσταση κερδοσκοπώντας στα ελληνικά ομόλογα. Με την Ελλάδα να προβάλλεται ως το παράδειγμα προς αποφυγήν και τα επιτόκια δανεισμού της να αποκτούν ανοδική τάση, βρέθηκαν μία σειρά κερδοσκόπων που εκμεταλλεύτηκαν στο έπακρο την κατάσταση, προκαλώντας μία ανοδική φούσκα στα επιτόκια δανεισμού. Η φούσκα έχει την τάση να φουσκώνει και κάποτε θα σπάσει αλλά μέχρι τότε, δοκιμάζει επικίνδυνα τα όρια αντοχής της χώρας. Υπάρχουν πολλοί τρόποι κερδοσκοπίας εναντίον της Ελλάδας και εδώ θα αναφέρω τον πιο συνηθισμένο: καθώς οι κερδοσκόποι διαπιστώνουν μία δυνατή πτωτική τάση των ελληνικών ομολόγων (με παράλληλη αύξηση των επιτοκίων τους αφού ομόλογα και επιτόκια κινούνται αντίθετα), δανείζονται από τράπεζες ελληνικά ομόλογα έναντι ενός μικρού τιμήματος και τα πουλούν στην αγορά στην τρέχουσα τιμή, ελπίζοντας σε περαιτέρω πτώση. Αν,

πράγματι, τα ομόλογα πέσουν, τότε μπορούν να τα αγοράσουν σε χαμηλότερη τιμή από αυτήν που τα πούλησαν και να τα επιστρέψουν στην τράπεζα απ' όπου τα δανείστηκαν.

Από την άλλη μεριά βρίσκονται οι εσωτερικές αιτίες: Αρχικά, η καθυστέρηση στην κατανόηση του μεγέθους της κρίσης. Η τρέχουσα κρίση, είχε φανεί, τουλάχιστον, από το καλοκαίρι του 2006, ενώ ήταν δεδομένη σε όλο το 2007. Παρόλα αυτά η Ελλάδα φάνηκε να αντιμετωπίζει το θέμα υπεροπτικά, ποντάροντας στη μειωμένη έκθεση του τραπεζικού της κλάδου σε τοξικά προϊόντα και αδυνατώντας να δει τη συνολική εικόνα του προβλήματος. Έτσι, υπήρξε μία κρίσιμη καθυστέρηση ως προς την κατανόηση της φύσης της κρίσης, η οποία έφερε τη χώρα προ δυσάρεστων εκπλήξεων. Έπειτα, η αργοπορία στη λήψη μέτρων εναντίον της κρίσης. Συνέπεια της παραπάνω καθυστέρησης ήταν η αργοπορία και στη λήψη μέτρων εναντίον της κρίσης τα οποία, όταν πλέον, πάρθηκαν, ήταν αποσπασματικά και όχι αρκετά για να οδηγήσουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Μια τρίτη αιτία σχετίζεται με τη αντιμετώπιση της ελληνικής κρίσης ως 'φάρμακο' για την παγκόσμια οικονομία. Η ελληνική κρίση, άπαξ και ξεκίνησε, συντέλεσε στην ανάπτυξη της Ευρώπης και κυρίως της Γερμανίας αλλά και στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων των ΗΠΑ και της Ασίας. Η Ευρώπη 'αναστήθηκε' από την πτώση του ευρώ, ενώ οι ΗΠΑ και η Ασία πέτυχαν την ανατίμηση των νομισμάτων τους την οποία χρειαζόνταν άμεσα. Καθώς όλοι κερδίζουν από την κρίση της Ελλάδας και κυρίως οι Γερμανοί, που είναι και οι κατεξοχήν αρμόδιοι για να λάβουν τις σημαντικότερες αποφάσεις για την αποκλιμάκωση της, κανείς δε φαίνεται να βιάζεται να βρεθεί μία λύση. Ο πανικός των πολιτικών και η πολιτική αναταραχή αποτελούν άλλη μια κύρια αιτία. Ο πανικός που έχουν επιδειξει οι πολιτικοί όλων των πλευρών κατά τη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης και η πολιτική αναταραχή που ξέσπασε εξαιτίας της αποτέλεσε τον καταλύτη για την μετατροπή της ύφεσης σε 'κρίση'. Μελετώντας τις τάσεις των επιτοκίων δανεισμού των ελληνικών ομολόγων διαπιστώνουμε πως τόσο οι δηλώσεις του κυρίου Σημίτη, σε χρόνο ανύποπτο, για στροφή της Ελλάδας στο ΔΝΤ ενώ η χώρα είναι μέλος της ΕΕ, όσο οι πρόωρες εκλογές και ο τρόπος με τον οποίο αυτές κηρύχθηκαν από την κυβέρνηση Καραμανλή αλλά και η αντίδραση της νέας κυβέρνησης που αποφάσισε να προβάλλει σε όλον τον κόσμο με τον πλέον δραματικό τρόπο ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας ήταν πολύ μεγαλύτερο από αυτό που μέχρι τότε, επίσημα,

παραδεχόμεσταν, έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης και προκάλεσαν αύξηση του ελληνικού κόστους δανεισμού. Επίσης, η χρήση του πανικού για την λήψη δημοσιονομικών μέτρων. Στη συνέχεια, ο διαρκώς αυξανόμενος πανικός σχετικά με τη δραματική οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, ο οποίος διαφημίστηκε με τον πλέον άκομψο και φοβικό τρόπο εντός της Ελλάδας προκειμένου να 'περάσουν' τα δημοσιονομικά μέτρα, επιδείνωσε την κατάσταση και έκανε τη χώρα μας νούμερο ένα υπονήφια για την εξυπηρέτηση μίας σειράς διεθνών συμφερόντων που, θα δούμε παρακάτω. Η κερδοσκοπία και η χρηματιστηριακή επίθεση στο ΧΑ επιδείνωσαν την κατάσταση. Αυτό το εκμεταλλεύτηκαν διεθνή κεφάλαια ποντάροντας στην πτώση του ΧΑ, εκμεταλλευόμενα την αρνητική παρέμβαση που ασκήθηκε από το έξυπνο χρήμα ιδιαίτερα στον τραπεζικό κλάδο. Ο ΓΔ και οι τραπεζικές μετοχές κατέρρευσαν, επιτείνοντας το χρηματοπιστωτικό σοκ της Ελλάδας και προκαλώντας ακόμη μεγαλύτερες ευκαιρίες για κερδοσκοπικά παιχνίδια στην αγορά ομολόγων. Τέλος, η κατάρρευση του κυβερνητικού προγραμματισμού εξαιτίας της απογείωσης των επιτοκίων δανεισμού και της αυξανόμενης αδυναμίας αναχρηματοδότησης του χρέους και των ελλειμμάτων. Η Ελλάδα δανείζονταν κατά τη διάρκεια του '90 με επιτόκια αισθητά μεγαλύτερα του 10% χωρίς να αντιμετωπίζει πρόβλημα αναχρηματοδότησης του χρέους της. Τότε, όμως, ο οικονομικός προγραμματισμός των εκάστοτε κυβερνήσεων γίνονταν λαμβάνοντας υπόψη του επιτόκια τέτοιου ύψους. Αντίθετα, μετά την είσοδο στην ΕΕ τα επιτόκια δανεισμού αποκλιμακώθηκαν και έτσι οι επόμενες κυβερνήσεις έκαναν τον οικονομικό προγραμματισμό τους στηριζόμενες σε προβλέψεις για χαμηλά επιτόκια. Η απότομη αύξηση τους, λοιπόν, έβγαλε εκτός τροχιάς τον ελληνικό προϋπολογισμό και προκάλεσε ένα δυνατό χρηματοπιστωτικό σοκ στη χώρα, η οποία βρέθηκε να δυσκολεύεται ολοένα και περισσότερο να αναχρηματοδοτήσει το χρέος της με επιτόκια που κάποτε φαίνονταν μικρά.²⁰

²⁰ www.analitis.com Πάνος Παναγιώτου, διευθυντής του ΕΚΤΑ.

Αξίζει βέβαια να αναφερθούν οι δημιουργοί όλης αυτής της κατάστασης: Οι ελληνικές κυβερνήσεις των τριών τελευταίων δεκαετιών και το πολιτικό σύστημα γενικότερα, επειδή: α) εξέθρεψαν και αποδέχθηκαν ένα σύστημα πελατειακών σχέσεων στη διακυβέρνηση της χώρας, β) δεν έλαβαν μέτρα για την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, γ) καθιέρωσαν την πρακτική των υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων, δ) ανέχθηκαν την παραβατικότητα και τη σπατάλη του δημοσίου χρήματος και υπέκρυψαν τα πραγματικά στοιχεία. Επιπλέον, μερικές ιστορικές “ιδιαιτερότητες” του Ελληνικού Κράτους: η ανάγκη διατήρησης υψηλών αμυντικών δαπανών, μη εκσυγχρονισμένη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, αυξημένο κόστος δημιουργίας υποδομών για τη χώρα, εκτεταμένα σύνορα με μη κοινοτικές χώρες κατάσταση που οδηγεί σε αυξημένη εισροή προσφύγων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση από την άλλη, επειδή: α) δημιούργησε ένα ατελές νομισματικό σύστημα, β) δεν υπήρξε αυστηρή (ή ακόμη και σοβαρή) στην εφαρμογή των κανόνων της, γ) απέτυχε να αντιληφθεί τις ιδιαιτερότητες των κρατών που τη συνιστούν. Τέλος, η φυσιολογική και ιστορική εξέλιξη της διεθνούς οικονομίας: η απώλεια της ανταγωνιστικότητας των αναπτυγμένων χωρών σε σχέση με τις αναπτυσσόμενες και η διαρκής αύξηση του ειδικού βάρους των αναπτυσσόμενων χωρών στη διεθνή οικονομία. Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με τα δραματικά επιδεινούμενα δημογραφικά στοιχεία των αναπτυγμένων χωρών, προκαλεί μία σειρά προβλημάτων τα οποία μοιραία μεταφέρονται στο σύνολο των χωρών αυτών. Και όπως συμβαίνει πάντα, πρώτα πέφτουν οι πλέον “αδύναμες” χώρες, ενώ η κρίση μεταφέρεται και στις άλλες. Αυτό συνιστά μία αναπόφευκτη ιστορική εξέλιξη, την οποία δύσκολα μπορούν να ανατρέψουν οι αναπτυγμένες χώρες.²¹

5.2 : Στοιχεία της ελληνικής οικονομίας

Η διεθνής οικονομική κρίση του 2008-09 έφτασε με κάποια καθυστέρηση στην Ελλάδα, έκανε όμως πολύ έντονη την παρουσία της επιταχύνοντας την εκδήλωση των αντιφάσεων του ελληνικού καπιταλισμού και φέρνοντας στην επιφάνεια τα αδιέξοδα

²¹ <http://www.eurocapital.gr/index.php/permalink/32489.html> Γιάννη Σιάτρα, Αύγουστος 2011, στο συνέδριο με θέμα “*What Crisis and What End of Crisis?*”.

που συσσωρεύτηκαν όλη την προηγούμενη περίοδο της δεκαπενταετούς ανάπτυξής του.

Η κρίση του δημόσιου χρέους που ξεδιπλώνεται με δραματικούς ρυθμούς μπροστά στα μάτια μας τους τελευταίους μήνες έχει καταστήσει σαφές πως το μοντέλο ανάπτυξης που είχε στηριχθεί όλα τα προηγούμενα χρόνια η ελληνική οικονομία δεν είναι πλέον βιώσιμο. Η οικονομική μεγέθυνση που βασίστηκε στην ιδιωτική κατανάλωση που χρηματοδοτούνταν με δανεισμό τόσο των ιδιωτών όσο και του κράτους έχει εξαντλήσει τη δυναμική της, ενώ το τεράστιο χρέος που συσσωρεύσε καθιστά το ενδεχόμενο της χρεοκοπίας πολύ πιθανό.

Η κρίση του χρέους έτσι όπως εκδηλώθηκε του τελευταίου μήνες έχει δύο πτυχές. Η μία είναι η συγκυριακή και αφορά τις επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης του 2008-09 στην ελληνική οικονομία. Η άλλη σχετίζεται με τα διαρθρωτικά προβλήματα του ελληνικού καπιταλισμού που οδήγησαν εξαρχής σε αυτό το πολύ υψηλό ποσοστό δανεισμού για το ελληνικό κράτος. Ποσοστό που ούτως ή άλλως, μακροπρόθεσμα δεν ήταν διατηρήσιμο.

Η διεθνής κρίση ξεκίνησε από το τέλος 2007 και εκδηλώθηκε σε τρεις φάσεις. Η πρώτη αφορούσε την πρακτική χρεοκοπία μεγάλου μέρους του χρηματοπιστωτικού συστήματος των Δυτικών χωρών εξαιτίας του τεράστιου όγκου «τοξικών» χρεών που διατηρούσαν στο χαρτοφυλάκιό τους. Η ουσιαστική χρεοκοπία και η ολική κατάρρευση ολόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος απεφεύχθη χάρη στην έγκαιρη παρέμβαση των κρατών με την στήριξη των τραπεζών και την κρατικοποίηση μεγάλου μέρους των χρεών τους.

Ακόμα και έτσι όμως η πιστωτική ασφυξία του φθινοπώρου του 2008 και η δραματική μείωση της ρευστότητας που ακολούθησε την εκδήλωση της κρίσης στις τράπεζες, επέδρασε άμεσα στην πραγματική οικονομία των αναπτυγμένων χωρών η οποία βρισκόταν ήδη στην καθοδική φάση του κύκλου από το τέλος του 2007, οδηγώντας σε μία οξεία ύφεση που διήρκεσε από 4 έως πέντε συναπτά τρίμηνα. Αυτή ήταν η δεύτερη φάση της κρίσης αποτέλεσμα της οποίας υπήρξε η σημαντική αύξηση της ανεργίας και η μεγάλη πτώση του ΑΕΠ της τάξεως του 4, 5 μέχρι και 7%. Η κρατικοποίηση των χρεών του τραπεζικού τομέα και τα πακέτα στήριξης των οικονομιών που εφάρμοσαν τα κράτη σε συνδυασμό με τα μειωμένα έσοδά τους

εξαιτίας της ύφεσης οδήγησαν σε έκρηξη του δημόσιου δανεισμού για σχεδόν το σύνολο των ανεπτυγμένων (και όχι μόνο) χωρών δίνοντας έναυσμα στην τρίτη φάση της κρίσης που σηματοδοτεί η κρίση του δημόσιου χρέους.

Η ξαφνική και κατακόρυφη αύξηση των αναγκών δανεισμού των κρατών αύξησε δραματικά τη ζήτηση για κεφάλαια στις διεθνείς χρηματαγορές, τη στιγμή που οι μεγάλες τράπεζες και τα επενδυτικά κεφάλαια, προσπαθώντας να αποκαταστήσουν τους ισολογισμούς τους περιόρισαν την προσφορά χρήματος και απέφευγαν την τοποθέτηση σε μακροχρόνιες επενδύσεις, περιστέλλοντας έτσι την προσφορά χρήματος. Το αποτέλεσμα αυτής της έκρηξης της ζήτησης και της περιστολής της προσφοράς είναι η αύξηση του κόστους του χρήματος και η μεγαλύτερη επιλεκτικότητα των διεθνών επενδυτών στο που επιλέγουν να επενδύσουν. Εμφανίστηκε μία τάση προτίμησης ασφαλών επενδύσεων και περιορισμού του ρίσκου, με συνέπεια χώρες με αδύναμες οικονομίες να αδυνατούν να αντλήσουν κεφάλαια ή προκειμένου να το πετύχουν να πληρώνουν ιδιαίτερα υψηλό επιτόκιο σε σχέση με πριν.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες αναγκάστηκε να βγει για δανεισμό η Ελλάδα το 2010, θέλοντας να χρηματοδοτήσει ένα εξαιρετικά υψηλό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ (115% το 2009) συνοδευμένο από ένα εξίσου υψηλό έλλειμμα του προϋπολογισμού (12,9% του ΑΕΠ για το 2009) τη στιγμή που η οικονομία κατέγραφε ύφεση 2% το προηγούμενο έτος. Οι εξελίξεις αυτές πυροδότησαν μία σειρά από υποβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από του διεθνείς οίκους αξιολόγησης (Moody's, S&P, Fitch), διευρύνοντας το spread των ελληνικών ομολόγων από τα γερμανικά, επιβαρύνοντας το κόστος δανεισμού και εξυπηρέτησης του χρέους. Αυτό με τη σειρά του δυσχέρανε τη δημοσιονομική κατάσταση της χώρας, δυσκόλεψε περαιτέρω τη δημοσιονομική προσαρμογή (προσπάθεια μείωσης του ελλείμματος) και επιβάρυνε τον τραπεζικό τομέα, δημιουργώντας ασφυκτικές πιέσεις στην πραγματική οικονομία και την απασχόληση.

Ωστόσο τα ελλείμματα της Ελλάδας δεν είναι συγκυριακά, αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης. Η χώρα εμφανίζει συστηματικά ελλείμματα άνω του 3% του ΑΕΠ όλη την περίοδο από το 1991 μέχρι και το 2010. (βλ. διάγραμμα 1):

Διάγραμμα 1

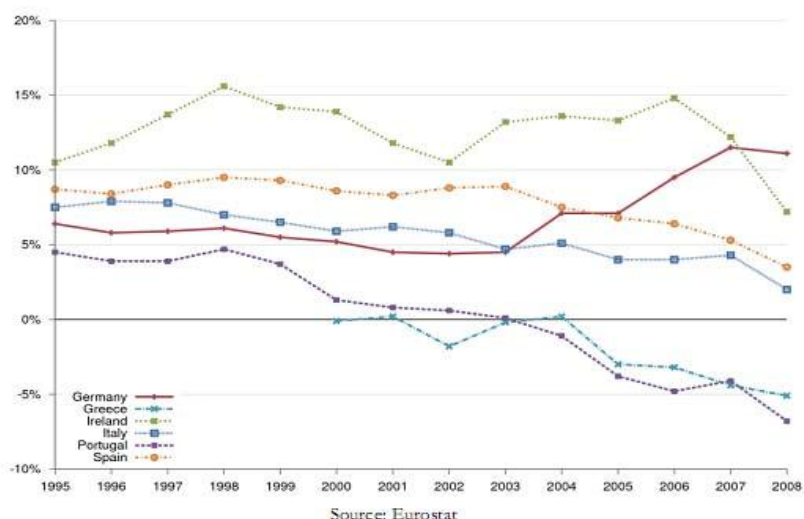
(πηγή Έκθεση ΙΝΕ ΓΣΕΕ για το 2009, το έλλειμμα για το 2008 ήταν 6,1 και το 2009 12,9, με βάση τα αναθεωρημένα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος).

Η άνοδος των spreads δεν είναι αποτέλεσμα κερδοσκοπίας ή πολιτικής στόχευσης της Ελλάδας όπως υποστηρίζουν πολλοί. Αντίθετα αντανakλά τον αυξημένο κίνδυνο αδυναμίας πληρωμής εκ μέρους της Ελλάδας σε μία δύσκολη διεθνή συγκυρία. Κερδοσκοπικά παιχνίδια σαφώς και παίζονται, με αποτέλεσμα να επιβαρύνουν με τη σειρά τους τα επιτόκια δανεισμού αλλά δεν είναι η βασική πηγή του προβλήματος. Το δημόσιο χρέος μίας χώρας είναι διατηρήσιμο όταν της επιτρέπει να πληρώνει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτό (τόκοι και τοκοχρεολύσια) χωρίς να καταφεύγει σε νέο δανεισμό ή αναδιαπραγμάτευση του, διατηρώντας ταυτόχρονα ένα σεβαστό ρυθμό ανάπτυξης. Με βάση τις προβλέψεις για την εξέλιξη του χρέους, ακόμη και αν επιτευχθεί ο στόχος μείωσης του ελλείμματος κάτω από το 3% το 2012 που απαιτεί το σύμφωνο σταθερότητας, στόχος που απαιτεί την εξοικονόμηση 10% του ΑΕΠ σε σχέση με το 2009, το 2012 το δημόσιο χρέος θα έχει ανέλθει στο 150%. Το τριετές πρόγραμμα προσαρμογής που ανακοίνωσε η κυβέρνηση στις 3 του Μάρτη είναι σύμφωνα με τους Financial Times ένα από τα πιο φιλόδοξα και σκληρά προγράμματα που έχουν εφαρμοστεί στην ιστορία. Η εφαρμογή του θα σημαίνει μία βαθιά ύφεση για την ελληνική οικονομία (η Deutsche bank προβλέπει ύφεση κατά 4% για το 2010). Αυτό θα έχει ως συνέπεια μείωση των

κρατικών εσόδων και άρα αδυναμία επίτευξης του αρχικού στόχου μείωσης του ελλείμματος και καταφυγή σε νέα περιοριστικά μέτρα που θα σημάνουν ακόμη μεγαλύτερη πτώση του εθνικού προϊόντος καταλήγοντας σε ένα φαύλο κύκλο.

Θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος πως η χώρα θα έπρεπε να απευθυνθεί στην εσωτερική αγορά για να καλύψει τις δανειακές της ανάγκες εκδίδοντας για παράδειγμα ένα λαϊκό ομόλογο με χαμηλότερο επιτόκιο, όπως πρότεινε ο Συνασπισμός. Θα μπορούσε έτσι να αποφύγει ένα τόσο σκληρό πρόγραμμα λιτότητας σαν αυτό που εφαρμόζει αυτή τη στιγμή. Κάτι τέτοιο όμως δεν είναι εφικτό διότι η καθαρή εθνική αποταμίευση στην Ελλάδα είναι αρνητική (βλέπε διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2 net national savings

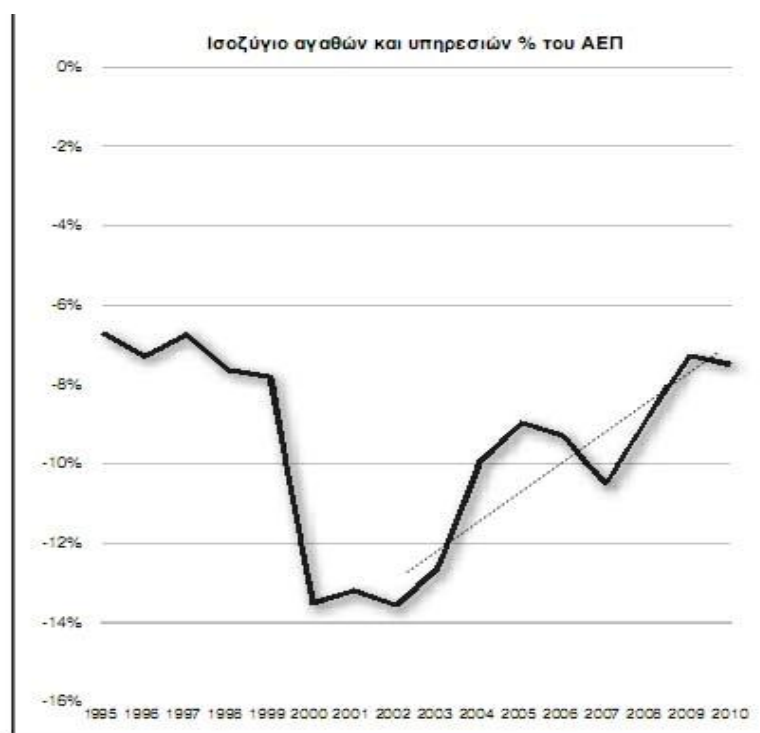

(το 2008 η ακαθάριστη εθνική αποταμίευση ήταν 7,1% του ΑΕΠ και δεν επαρκούσε να καλύψει τις συνολικές επενδύσεις κεφαλαίου που έφθασαν στο 20,9%. Έκθεση τη Τράπεζας της Ελλάδος, Μάρτιος 2010).

Η προσπάθεια εσωτερικού δανεισμού θα προκαλούσε μαζική απόσυρση καταθέσεων από τις τράπεζες που θα τις οδηγούσε στο να αυξήσουν δραστικά τα επιτόκια για να προσελκύσουν καταθέτες, αυξάνοντας το κόστος δανεισμού στον ιδιωτικό τομέα (το φαινόμενο του crowding out) και εμβαθύνοντας την ύφεση, είτε σε ολική τους κατάρρευση λόγω της διάβρωσης της κεφαλαιακής επάρκειάς τους. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως δεν υπάρχουν Έλληνες με τεράστιες περιουσίες και καταθέσεις. Απλά, τα χρήματα που έχουν κατατεθεί στις τράπεζες έχουν δοθεί σε

δάνεια. Οι τράπεζες οφείλουν να έχουν σε ρευστό ή άμεσα ρευστοποιήσιμες αξίες ανάμεσα στο 8% με 12% του ενεργητικού τους, δηλαδή του συνόλου των δανείων που έχουν δώσει. Οι ελληνικές έχουν γύρω στο 9%. Η αρνητική αυτή αποταμίευση είναι αποτέλεσμα του χρόνιου υψηλού ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (κατά βάση του εμπορικού ελλείμματος) της Ελλάδας (βλέπε διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3

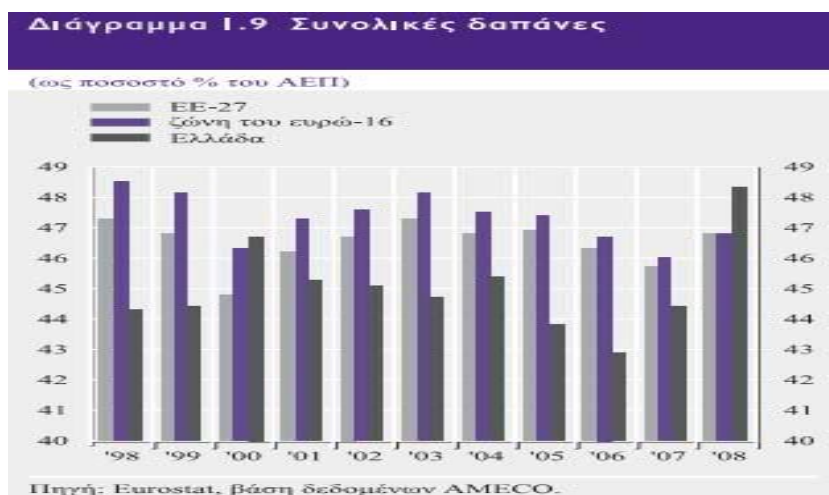
Πηγή: Annual Macro-economic Database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
Πρόβλεψη Επιτροπής για τα έτη 2009-2010.

Το σφρευτικό αυτό έλλειμμα χρηματοδοτείται με εξωτερικό δανεισμό. Έτσι σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας το ακαθάριστο εξωτερικό χρέος του δημοσίου, ανέρχονταν στο τέλος του 2009 σε 214,703 δις ευρώ ή 94,2% του ΑΕΠ (81% του συνόλου του δημοσίου χρέους κατέχεται από επενδυτές του εξωτερικού), ενώ αν συνυπολογιστεί και το χρέος του ιδιωτικού τομέα το ποσό ανέρχεται στο 171% του ΑΕΠ. Το δημόσιο λοιπόν είναι αναγκασμένο να καταφύγει στις διεθνείς αγορές για να αντλήσει κεφάλαια, αποδεχόμενο θέλοντας και μη τους όρους που αυτές επιβάλλουν.

Υπό το φως αυτών των δεδομένων το 6,3% επιτόκιο με το οποίο δανείστηκε το Μάρτη το ελληνικό δημόσιο φαντάζει πολύ χαμηλό. Τη στιγμή που γράφονται αυτές οι λέξεις έχει ξεπεράσει το 7% (παρά το γεγονός πως έχει ανακοινωθεί η συμφωνία στήριξης από την Ε.Ε.) και θα συνέχιζε να ανεβαίνει (εάν δεν υπήρχε ο μηχανισμός στήριξης) καθιστώντας κάποια στιγμή απαγορευτικό το κόστος δανεισμού με αποτέλεσμα την χρεοκοπία. Το πακέτο της Ε.Ε. και του ΔΝΤ το μόνο που θα καταφέρει είναι μάλλον να μετατοπίσει για δύο ή τρία χρόνια στο μέλλον αυτή τη στιγμή ενώ και μόνο η ύπαρξη του συνιστά έμμεση παραδοχή αδυναμίας χρηματοδότησης του χρέους. Θυμίζουμε πως η Αργεντινή χρεοκόπησε το 2001 έχοντας ένα χρέος 62% του ΑΕΠ, έλλειμμα 6,4% και έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στο 1,7%. Τα αντίστοιχα μεγέθη για τη χώρα μας το 2009 ήταν: 115%, 12,9% και 11,2%.

Σε αντίθεση με την άποψη που θέλει το κράτος να ξοδεύει συστηματικά περισσότερο από τις άλλες χώρες της Ε.Ε., οι συνολικές δαπάνες του δημοσίου τα τελευταία χρόνια, ήταν χαμηλότερες από τον μέσο όρο των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με εξαίρεση το 2008 (διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4

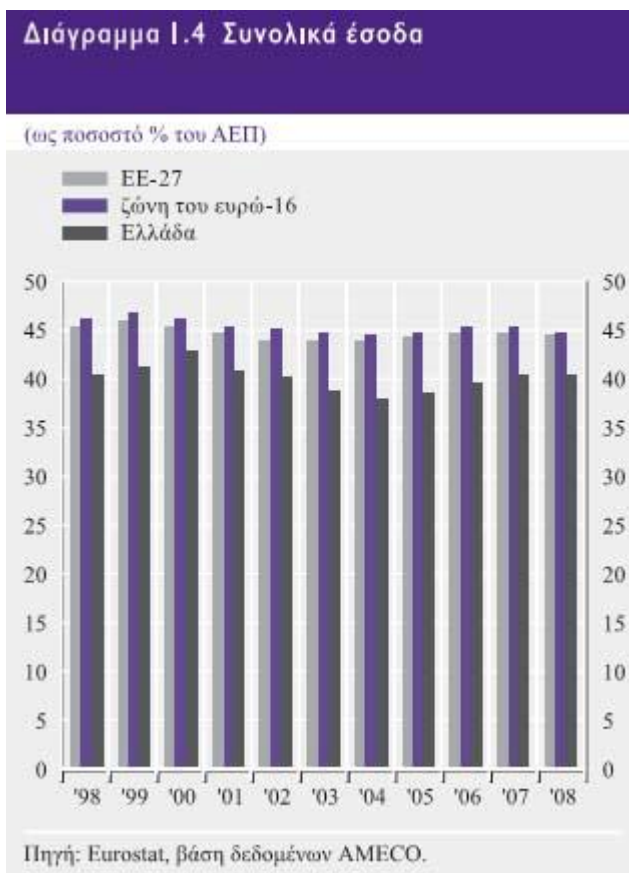
Ούτε είναι αλήθεια πως η Ελλάδα ξοδεύει υπερβολικά πολλά για αμοιβές δημοσίων υπαλλήλων. Το 2008 οι δαπάνες για προσωπικό ανήλθαν στο 11,5% του ΑΕΠ ενώ για την Ευρώπη των 27 ο μέσος όρος ήταν στο 10,1% (διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5

Εκεί που υπάρχει πρόβλημα είναι στα έσοδα. Το 2008 τα έσοδα του κράτους ανήλθαν στο 40,6% του ΑΕΠ έναντι 44,8% στην Ευρώπη των 27, ενώ αυτή η απόκλιση παρατηρείται όλη τη δεκαετία 1998-2008 (διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6

Αυτά είναι τα αποτελέσματα της εκτεταμένης φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στην Ελλάδα. Σύμφωνα με στοιχεία του ΙΝΕ ΓΣΕΕ (Ετήσια Έκθεση 2009, σελ. 22):

Το ελληνικό κράτος έχει δημιουργήσει ένα ιδιαίτερα υψηλό δημόσιο χρέος το οποίο στις δεδομένες αντίξοες διεθνείς συνθήκες και εξαιτίας των διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας (μεγάλο και χρόνιο έλλειμμα του προϋπολογισμού, συστηματικά υψηλό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, αρνητική καθαρή εθνική αποταμίευση), δεν είναι σε θέση να το χρηματοδοτήσει. Το χρέος αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην συστηματική υστέρηση των φορολογικών εσόδων εξαιτίας της φοροδιαφυγής η οποία συνιστά μία έμμεση πρωτοδότηση των επιχειρηματικών κερδών και του εισοδήματος των οικονομικά ισχυρότερων στρωμάτων, σε βάρος των μισθωτών.

5.3 : Ο ρόλος των τραπεζών

Οι τράπεζες, βάσει της παραδοσιακής λειτουργίας τους ως διαμεσολαβητές μεταξύ των θετικών και των αρνητικών αποταμιευτών, εκτίθενται στον πιστωτικό κίνδυνο και στον κίνδυνο των επιτοκίων. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ασυμμετρία της πληροφόρησης που επικρατεί στις αγορές χρήματος, καθώς στην κεφαλαιαγορά έχουν πρόσβαση κυρίως πλούσιες σε κεφάλαια εταιρίες. Η χρονική υστέρηση που παρατηρείται μεταξύ της εισροής χρημάτων από τις καταθέσεις και της εκροής χρημάτων κατά τις χορηγήσεις δανείων, οι οποίες χρηματοδοτούνται από τις καταθέσεις, είναι η αιτία αυτής της έκθεσης στον πιστωτικό και επιτοκιακό κίνδυνο.

Οι τράπεζες κάθε χώρας, σχεδόν σε όλο τον κόσμο, έχουν το αποκλειστικό δικαίωμα και προνόμιο των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών και, στους τύπους τουλάχιστον, διέπονται από σφιχτούς χρηματοπιστωτικούς κανόνες και ελέγχονται είτε από το κράτος, είτε από ανεξάρτητη τραπεζική αρχή και στη χώρα μας, υποτίθεται, από την Τράπεζα της Ελλάδος που είναι εδώ και καιρό ανεξάρτητη, και τυπικά, αρχή.

Οι τράπεζες παγκοσμίως και ιδιαίτερα οι αμερικανικές ευθύνονται εν πολλοίς ή αποκλειστικά για την παρούσα παγκόσμια οικονομική κρίση, όχι μόνο γιατί ίσως

δεν την προέβλεψαν και δεν την αποσόβησαν, αλλά ουσιαστικά είτε γιατί τους «ξέφυγε», είτε γιατί ηθελημένα την άφησαν να τους «ξεφύγει».²²

Στην πατρίδα μας, οι τράπεζες, δημόσιες και ιδιωτικές έχουν για τους ίδιους ή παραπλήσιους λόγους την δική τους τεράστια ευθύνη για την κατάσταση που βρίσκεται η χώρα σήμερα. Και τούτο γιατί άλλοτε ανεξέλεγκτα χρηματοδότησαν με θαλασσοδάνεια άσκοπα, ανεργάτιστα και οικονομικά ανόητα καταναλωτικούς και σπάταλους στόχους, χωρίς νόημα και γυρισμό και άλλοτε ήταν πολύ φειδωλές, σφιχτές ή και αρνητικές στην χρηματοδότηση της πραγματικής και παραγωγικής οικονομίας.

Έτσι, αποδείχτηκαν ανελέητες με την τοκογλυφική τους πολιτική, τα πανωτόκια και τους παράνομους και καταχρηστικούς όρους που επέβαλαν στους δανειζόμενους, και ανήμπορους να αντιδράσουν, καταναλωτές, με την Τράπεζα της Ελλάδος, απλώς παρούσα, ανήμπορη και ανίκανη να παρέμβει, ελεγκτικά και ουσιαστικά συνένοχη σε αυτήν την τακτική. Από την άλλη, οι πολιτικές ηγεσίες του τόπου αποδείχτηκαν διαχρονικά άτολμες, επιφυλακτικές και συρόμενες από τις τράπεζες, παρά τους αγώνες που άρχισαν από τα μέσα της δεκαετίας του 2000 οι ενώσεις καταναλωτών αλλά και ορισμένοι βουλευτές, με αποτέλεσμα τα ημίμετρα που επιτέλους μετά από πολλές πιέσεις, έλαβαν οι κυβερνήσεις, συμμόρφωσαν κάπως τα πράγματα, φευ όμως, όχι μόνο είχε διαρραγεί αλλά είχε τσακιστεί η ραχοκοκαλιά της ελληνικής οικονομίας που είναι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι αγρότες και οι μικρομεσαίοι επαγγελματίες από την πολιτική των τραπεζών.

Οι κυβερνήσεις στη χώρα μας (πάντα διαχρονικά) επηρεασμένες από τις μονόπλευρες εισηγήσεις των τραπεζιτών περί προστασίας του τραπεζικού συστήματος ανοίγουν κάθε φορά αφειδώς τις κάνουλες του δημόσιου χρήματος, ζεστού ή με τη μορφή κρατικών εγγυήσεων, για την ενίσχυση των τραπεζών, πάντοτε με τον καλυπτικό μανδύα της ενίσχυσης της ρευστότητας της πραγματικής οικονομίας, χωρίς όμως να ζητούν από τις τράπεζες και τους μεγαλομετόχους τους, τη δική τους πρώτα συμβολή για τη διάσωση και την ενίσχυση των δικών τους επιχειρήσεων και χωρίς να υποχρεώνουν τις τράπεζες σε εκροή ρευστότητας ή να τους ζητούν εγγυήσεις ότι τουλάχιστον τα χρήματα που παίρνουν από το Δημόσιο θα διοχετευθούν στην πραγματική οικονομία και στη ρευστότητα της αγοράς.

²² http://web.xrh.unipi.gr/attachments/131_Hardouvelis_Crises_Feb_2011.pdf ανακτήθηκε στις 20/2/2012

Οι τράπεζες, με τη σειρά τους δράττονται κάθε ευκαιρίας, όχι να υλοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους, αλλά να κερδοσκοπήσουν με την ανοχή της πολιτείας. Φυλάσσουν τα χρήματα που παίρνουν από την πολιτεία στην άκρη «για ώρα δικής τους ανάγκης» και αναζητούν τρόπους να περιορίσουν ακόμη περισσότερο το λειτουργικό τους κόστος και να αυξήσουν ακόμη περισσότερο την κερδοφορία τους. Συνέπεια αυτής της πάγιας και γνωστής τακτικής των τραπεζών είναι να «στεγνώνει» ακόμη περισσότερο η αγορά, να μην υπάρχει ρευστότητα, να ασφυκτιά η κοινωνία, να τελματώνεται η οικονομία που περιμένουμε να ανακάμψει και οι μόνες κερδισμένες να είναι οι τράπεζες και ιδιαίτερα οι μεγαλομέτοχοί τους, αυξάνοντας σημαντικά το μετοχικό τους κεφάλαιο και ενισχυόμενες από πάνω με δισεκατομμύρια ευρώ από το κράτος, χωρίς καμιά ανταποδοτικότητα και χωρίς κανένα κοινωνικοοικονομικό αντίκρισμα.

Το χτύπημα στον, κατά τα άλλα υγιή ελληνικό τραπεζικό κλάδο, ήταν βαρύ και όπως ακριβώς είχε προβλέψει το ΔΝΤ στη σχετική του έκθεση το Μάρτιο του 2008, η Ελλάδα βίωσε τη δική της τραπεζική κρίση και συνάμα μία μεγάλη κρίση ρευστότητας, που στέγνωσε την αγορά από κεφάλαια, προκαλώντας οικονομικό στραγγαλισμό σε χιλιάδες επιχειρήσεις και περαιτέρω πάγωμα των προσλήψεων, αύξηση των απολύσεων και τροφοδότηση ενός βάνουσου κύκλου οικονομικής ταλαιπωρίας. Οι μεγάλες Κεντρικές Τράπεζες επέβαλλαν την αύξηση των αποθεματικών των τραπεζών και την υιοθέτηση σκληρότερων κριτηρίων δανειοδότησης με αποτέλεσμα η χρηματοδότηση ιδιωτών και επιχειρήσεων να σταματήσει ξαφνικά, προκαλώντας έμφραγμα στην οικονομία. Μέχρι το 2008 οι τράπεζες 'κυνηγούσαν' τους πολίτες για να τους πείσουν να πάρουν δάνεια και από το 2008 και μετά τους ψάχνουν μόνο για να τα αποπληρώσουν.

Στα μέσα του 2010, και μετά τις αποκαλύψεις ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας έκλεισε για το 2009 σε επίπεδα πολύ πάνω από αυτά που θα καθιστούσαν το δημόσιο χρέος βιώσιμο, η ελληνική κυβέρνηση αδυνατούσε να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Αποτέλεσμα ήταν ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας και στάσης πληρωμών του Ελληνικού Δημοσίου. Η προσπάθεια της κυβέρνησης να ανακτήσει την αξιοπιστία της χώρας στις διεθνείς αγορές και να πετύχει μείωση των επιτοκίων οδήγησε σε λήψη μέτρων μείωσης των δαπανών, τα οποία δεν κατάφεραν να ανατρέψουν το αρνητικό κλίμα.

Κατόπιν αυτών η Ελλάδα κατέφυγε στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που συγκρότησαν από κοινού μηχανισμό βοήθειας για την Ελλάδα. Με τη χρηματοδότηση από το μηχανισμό αποφεύχθηκε ο άμεσος κίνδυνος χρεοκοπίας της Ελλάδας, που θα είχε πιθανές ανεξέλεγκτες συνέπειες και για όλη τη ζώνη του ευρώ.

Το ΔΝΤ σε έκθεση του για την ελληνική οικονομία που ολοκληρώθηκε το Μάρτιο του 2008, αφού πρώτα υποστηρίζει πως η Ελληνική οικονομία αναπτύχθηκε έντονα για αρκετά χρόνια αναφέρει τα εξής: "Η αναμενόμενη χειροτέρευση του εξωτερικού περιβάλλοντος της Ελλάδας, οι υψηλότερες τιμές πετρελαίου, η χρηματοοικονομική αναταραχή, η σχετιζόμενη με όλα τα παραπάνω οικονομική επιβράδυνση των κυριότερων χωρών με τις οποίες συνεργάζεται οικονομικά και ένα δυνατότερο ευρώ, θα βάλουν τροχοπέδη στις προοπτικές ανάπτυξης της Ελλάδας."²³

Το πιθανότερο είναι οι προβλέψεις τους για την ελληνική οικονομία να έχουν απόκλιση από τις πραγματικές εξελίξεις οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν σε μεγαλύτερη επιδείνωση από την αναμενόμενη, απορρέουσα από τη διεθνή χρηματοοικονομική αναταραχή. Μία τέτοια επιμονή της διεθνούς κρίσης, μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της ρευστότητας των τραπεζών, στην εξάρτηση τους από χρηματοδότηση και στον εξαναγκασμό τους να αναβάλλουν τα επιχειρηματικά τους πλάνα. Επίσης, μία τέτοια επιμονή μπορεί να επιφέρει στις εξαγωγές ακόμη δυνατότερο χτύπημα από αυτό που υποθέτουν στο βασικό τους σενάριο. Υπάρχει μία γενική συμφωνία ότι το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών θα παραμείνει σχετικά μεγάλο στο μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.. και προβλέπεται να παραμείνει πάνω από το 14% του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2008 – 2010".

²³<http://application.econ.upatras.gr/users/tzagara/courses/intro/2009-2010/project/team9/site/aitia%20krishs%20sthn%20ellada-2.html> ανακτήθηκε στις 20/2/2012

Κεφάλαιο 6 : Προτεινόμενες λύσεις οικονομολόγων για την οικονομική κρίση στην Ελλάδα

Ποικίλουν οι απόψεις των Ελλήνων οικονομολόγων ως προς τα μέτρα, τις κινήσεις και τα ρίσκα που θα πρέπει να λάβει η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση ώστε να βοηθήσει τη χώρα να βγει το συντομότερο από τη δυσμενή αυτή οικονομικά κατάσταση και να στηριχτεί στις δικές τις οικονομικές δυνάμεις αποκτώντας και πάλι τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα στην Ε.Ε.

Το σημείο εκείνο στο οποίο το σύνολο των Ελλήνων οικονομολόγων, που ασχολούνται με την υφιστάμενη οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας την τελευταία διετία, συμφωνούν και υποστηρίζουν πως θα πρέπει να αποτελέσει τη βάση ώστε η ελληνική οικονομία να μπορέσει να στηριχτεί στην δική της οικονομική δύναμη, είναι να εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα της.

Η Ελλάδα είναι μια προικισμένη χώρα με όλα τα αγαθά, ώστε να μπορεί να στηρίξει μόνη της την οικονομία της με πλεονεκτήματα που δύσκολα απαντώνται σε έναν τόπο. Ορισμένα από τα πλεονεκτήματα αυτά είναι : Το κλίμα (επιτρέπει καλλιέργειες όπως πορτοκαλιές, λεμονιές, ελιές, σταφύλια κ.λ.π. τα όποια μπορούν και πρέπει να εξάγονται). Τα νησιά, αυτά που ήδη λειτουργούν να υποστηριχτούν καλύτερα με μέτρα ελάφρυνσης. Τα άγονα νησιά πρέπει να αξιοποιηθούν. Χρειάζεται οργάνωση με τεχνητά λιμάνια και επιδότηση αυτών που θα μείνουν στα άγονα νησιά, ενοικίαση των νησιών αυτών σε μεγάλα κράτη όπως η Κίνα, Ιαπωνία, Αυστραλία, Ινδία για να τα αναπτύξουν και να τα χρησιμοποιήσουν για τα εξέχοντα μέλη του κράτους τους με υποχρεωτικά ένα ποσοστό εργατών από Έλληνες. Τον τουρισμό, ο οποίος αποτελεί σημαντικό τομέα για την ελληνική οικονομία. Πρέπει να αναπτυχτούν προγράμματα περισσότερο ελκυστικά για τους τουρίστες του εξωτερικού, καθώς και αναληφθούν αυστηρότερα μέτρα φορολογίας σε μικρές μονάδες και ενοικιαζόμενα δωμάτια που φοροδιαφεύγουν σήμερα. Την ναυτιλία, που θα πρέπει να δοθούν τα ίδια κίνητρα που έχουν οι εφοπλιστές στα ξένα κράτη ώστε να επανέλθει ο στόλος στην Ελλάδα, με μόνη δέσμευση να έχουν ελληνικά πληρώματα. Να ξαναλειτουργήσουν τα ναυπηγεία μας. Η δυνατότητα ανάπτυξης πράσινης ενεργείας. Τα άγονα βουνά θα καλυφτούν με τα φωτοβολταϊκά, τα άγονα νησιά από ανεμογεννήτριες. Στις επενδύσεις αυτές να δίνεται προτεραιότητα σε

ελληνικές εταιρίες και συνεταιριστικές μονάδες. Η δυνατότητα ηλεκτροκίνησης, όπου πρέπει να δοθούν άμεσα άδειες ώστε να μετατρέπονται τα συμβατικά αυτοκίνητα σε ηλεκτρικά. Υπάρχουν έτοιμες μονάδες εξειδικευμένων μηχανολόγων που δεν μπορούν να προχωρήσουν εξαιτίας της υπάρχουσας νομοθεσίας. Μια τέτοια κίνηση θα ήταν εξαιρετική για την μετακίνηση μέσα στην πόλη και θα άνοιγε πολλές θέσεις εργασίας. Συγχρόνως θα καθάριζε την ατμόσφαιρα της Ελλάδας. Οι ιχθυοκαλλιέργειες. Το κλίμα και οι θαλάσσιες προσβάσεις είναι τέτοιες ώστε να μπορούσαμε να προμηθεύουμε όλη την Ευρώπη και τέλος, η αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας του δημοσίου με ενοικίαση και όχι πώληση.

Οι Έλληνες οικονομολόγοι, σε ότι αφορά την Ελλάδα, θα ήταν ωφέλιμο να λάβουν υπόψη τις προϋποθέσεις που γίνονται παγκοσμίως για το σχεδιασμό της εγχώριας στρατηγικής. Εξάλλου η Ελλάδα οφείλει να συντονίσει τις ενέργειες της με αυτές των υπόλοιπων χωρών της Ε.Ε., της οποίας, αποτελεί μέλος.

Συγκριτικά με τα διεθνή ισχύοντα, οι υπηρεσίες που προσφέρει η χώρα μας είναι χαμηλού επιπέδου, μη προστιθέμενης αξίας και μη ανταγωνιστικές με άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση των εξαγωγών των αγαθών και υπηρεσιών. Ένα σημαντικό ακόμη πρόβλημα είναι ότι ήρθαν στην επιφάνεια οι λανθασμένες πολιτικές επιλογές διαχείρισης του δημοσίου χρήματος. Συνεπώς ως πρώτο μέτρο συνιστάται η ελληνική οικονομία να ξεπεράσει τις αδυναμίες που αντιμετωπίζει στο δημόσιο τομέα με νέα εκσυγχρονισμένα μέτρα εξυγίανσης του. Να επαναπροσδιορίσει την οργάνωση και τη λειτουργία του ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερος και πιο παραγωγικός, να βελτιώσει την οικονομική και κοινωνική υποδομή, έτσι ώστε να θεμελιωθεί η μακροοικονομική σταθερότητα. Το δεύτερο μέτρο που προτείνεται είναι η απλοποίηση του πολύπλοκου φορολογικού καθεστώτος της ελληνικής οικονομίας και η αντιμετώπιση των πολλών διαρθρωτικών εμποδίων που οφείλονται στη μεγάλη γραφειοκρατία και την παραοικονομία.

Το τρίτο μέτρο είναι η προσέλκυση σημαντικών επενδύσεων στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, ενέργειας, μεταφορών, κατασκευών και ναυτιλίας και η διατήρηση του συγκριτικού της πλεονεκτήματος στους κατ' εξοχήν παραγωγικούς της κλάδους μέσω της διοχέτευσης κονδυλίων προς αυτούς. Με αυτόν τον τρόπο θα τονωθεί το επενδυτικό συμφέρον, θα ισχυροποιηθεί η παραγωγική δραστηριότητα και κατά συνέπεια η αγοραστική δύναμη των πολιτών. Οι προοπτικές ανάπτυξης των προαναφερθέντων τομέων σε νέες αναπτυσσόμενες αγορές, όπως αυτή της

νοτιοανατολικής Ευρώπης, είναι ιδιαίτερα θετικές και μια αύξηση των μεριδίων στις εν λόγω αγορές με σωστή κατανομή, αποδοτική και αποτελεσματική διαχείριση των παραγωγικών της πόρων θα οδηγηθούν σε ευρύτερη ανάπτυξη της ελληνικής επιχειρηματικότητας, αντισταθμίζοντας σε σημαντικό επίπεδο την πτωτική πορεία των παραγωγικών της κλάδων.

Είναι σημαντικό επίσης να αναφερθεί πως η μείωση της ανταγωνιστικότητας των υπηρεσιών που προσφέρονται λόγω της ευρύτερης ύφεσης, προβληματίζει το σύνολο του επιχειρηματικού κόσμου σε μικροοικονομικό επίπεδο. Οι Έλληνες επιχειρηματίες που διοικούν επιχειρηματικά σχέδια τα όποια εδρεύουν στο ελληνικό κράτος, έχουν υιοθέτηση ένα περισσότερο τοπικό τρόπο διαχείρισης τους, τα οποία τους ωφελούν μονό σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο. Η δημιουργική λογιστική, η μη τήρηση των διεθνών λογιστικών προτύπων από εισηγημένες στο χρηματιστήριο εταιρίες, η υψηλή φοροδιαφυγή και εισφοροδιαφυγή, καθώς επίσης και η ολοένα μεγαλύτερη διαπραγμάτευση των μεταχρονολογημένων επιταγών είναι ορισμένα από τα θέματα που επιβαρύνουν την ελληνική επιχειρηματική δραστηριότητα σε μακροπρόθεσμο επίπεδο. Η παρούσα οικονομική κρίση φέρνει στην επιφάνεια τα παραπάνω προβλήματα. Έτσι το τέταρτο μέτρο που προτείνεται είναι η δημιουργία ενός σύγχρονου οργανωτικού πλαισίου αναδιατάραξης της ελληνικής οικονομίας από την πλευρά της εκάστοτε κυβέρνησης σε συνεννόηση με τους Έλληνες επιχειρηματίες.

Το πέμπτο μέτρο, που μπορεί να θεωρηθεί και ως μονόδρομος για την Ελλάδα, είναι η ένταξή της σε νέα επενδυτικά πλαίσια στήριξης από την Ε.Ε., άλλα και εσωτερικά χρηματοδοτικά προγράμματα για την ενίσχυση της αναπτυξιακής πορείας της χώρας, τη χρηματοδότηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων άλλα και νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Το έκτο μέτρο είναι η ενασχόληση με τον παραγωγικό τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, ο οποίος δεν έχει αξιοποιηθεί πλήρως από τους κυβερνώντες. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ΗΠΑ αποφάσισαν να στηρίξουν σημαντικό κομμάτι της ανάπτυξης τους στην «πράσινη οικονομία». Πράγματι, οι εναλλακτικοί τρόποι παραγωγικής ενέργειας, η διαχείριση των απορριμμάτων, η εξυπηρέτηση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων μέσα από το πρίσμα της προστασίας του περιβάλλοντος αποτελούν ευκαιρίες δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και εισοδημάτων που θα δράσουν ενισχυτικά στη ζήτηση.²⁴

6.1 : Επιστροφή της δύναμης έκδοσης του χρήματος σε δημόσιο έλεγχο

Υπάρχει μια μερίδα οικονομικών αναλυτών που υποστηρίζουν ότι για να ξεφύγουμε από την παγίδα του χρέους στους παγκόσμιους τραπεζίτες, την εξουσία για τη δημιουργία του χρήματος πρέπει να αποκατασταθεί στις εθνικές κυβερνήσεις. Εναλλακτικές λύσεις περιλαμβάνουν το νομικό χρήμα που εκδίδεται απευθείας από τα εθνικά δημόσια ταμεία (υπουργεία οικονομικών) και η δαπάνη του στους εθνικούς προϋπολογισμούς. Οι κεντρικές τράπεζες που ανήκουν στο δημόσιο και που είναι αρμόδιες για την προώθηση της πίστωσης του κράτους άτοκα. Η εθνικοποίηση πτωχευμένων τραπεζών που θεωρούνται πολύ μεγάλες για να αποτύχουν. Οι τράπεζες θα μπορούσαν να εκδίδουν στη συνέχεια πίστωση προς την κοινωνία και να εξυπηρετήσει τις ανάγκες της και με τα κέρδη της ανακύκλωσης προς την κυβέρνηση, εξαλείφοντας τη φορολογική επιβάρυνση για τους πολίτες. Τελευταίο, οι δημόσιες τοπικές τράπεζες που λειτουργούν με επιτυχία σε πολλές χώρες, συμπεραλβανομένης της Αυστραλίας, της Ν.Ζηλανδίας, τον Καναδά, τη Γερμανία, την Ελβετία, την Ινδία, την Κίνα, την Ιαπωνία, την Κορέα και τη Μαλαισία.

Παράδειγμα που τεκμηριώνει ότι η θέση αυτή μπορεί να φέρει θετικά αποτελέσματα είναι η Β. Ντακότα. Στις ΗΠΑ αυτή τη στιγμή υπάρχει μόνο μια τράπεζα, η τράπεζα της Β. Ντακότας. Το μοντέλο έχει αποδειχτεί ιδιαίτερα επιτυχημένο, η Ντακότα είναι η μόνη πολιτεία των ΗΠΑ που έχει ξεφύγει από την πιστωτική κρίση αλώβητη. Το 2009, ενώ άλλες πολιτείες παραποιούν, η Β. Ντακότα έχει το μεγαλύτερο πλεόνασμα προϋπολογισμού στην ιστορία της. Το 2008 η Β. Ντακότα είχε απόδοση ιδίων κεφαλαίων της του 25%. Η Β. Ντακότα έχει το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας στη χώρα και το χαμηλότερο επιτόκιο υπερημερίας για δάνεια. Επίσης, έχει τις πιο πολλές τράπεζες ανά κάτοικο.

²⁴ www.nemesiscorfu.com ανακτήθηκε στις 25/2/2012

Η Β. Ντακότα έχει δική της τράπεζα, από το 1919, όταν οι αγρότες έχαναν τα αγροκτήματά τους, στους WALL STREET τραπεζίτες. Οργανωθήκαν, κέρδισαν τις εκλογές και κατάφεραν να περάσουν νομοθεσία. Η πολιτεία ήταν υποχρεωμένη από το νόμο να καταθέσει όλα τα χρήματα της στην κυβέρνηση και ανακυκλώνονται τονώνοντας την τοπική οικονομία. Ένα αυξανόμενο κίνημα είναι σε εξέλιξη στις ΗΠΑ για να αντιγράψουν αυτό το δημόσιο τραπεζικό μοντέλο και σε άλλες πολιτείες, 14 κρατικά νομοθετικά σώματα των ΗΠΑ επεξεργάζονται νομοθεσία για την ίδρυση κρατικών πολιτειακών τραπεζών. Το μοντέλο αυτό θα μπορούσε να επαναληφθεί και σε άλλες χώρες.²⁵

Η κυβέρνηση θα μπορούσε να καταθέσει τα έσοδα της στη δική της κρατική τραπεζών και να προσθέσει επαρκή κεφάλαια για την κάλυψη κεφαλαιακών απαιτήσεων και της μόχλευσης των εν λόγω κεφαλαίων για τη δημιουργία ατόκων πιστώσεων για τις τοπικές ανάγκες. Αυτό ακριβώς έκανε ο Χάμιλτον όταν βρέθηκε αντιμέτωπος με τα χρέη της κυβέρνησης που ήταν αδύνατο να αποπληρωθούν έβαλε τα υπάρχουσα κονδύλια της κυβέρνησης σε μια τράπεζα, τότε τα δανείστηκε πίσω πολλές φορές, χρησιμοποιώντας το αποδεκτό «κλασματικό αποθεματικό» μοντέλο. Η λύση της Ιαπωνίας είναι επίσης μια παραλλαγή του Χάμιλτον, που προτάθηκε δυο αιώνες νωρίτερα. Η Ιαπωνία διατηρεί την ιδιότητα της ως η τρίτη σε μέγεθος οικονομία στον κόσμο, αν και έχει ένα χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στα 226%. Η Ιαπωνία έχει κάνει «νομισματοποιήσει» του εθνικού της χρέους, μετατρέποντας το στο εθνικό χρηματικό απόθεμα. Η κρατική κεντρική τράπεζα της Ιαπωνίας κρατά το ιαπωνικό δημόσιο χρέος ίσο με το 100% του ΑΕΠ της χώρας και επειδή η κυβέρνηση κατέχει την τράπεζα, το δάνειο-χρέος είναι άτοκο και μπορεί να μεταφερθεί επ' αορίστου.

²⁵ www.nemesisconfu.com Νικόλαος Κ. Γεωργιάτσας, καθηγητής Συστημικής Δυναμικής του Πανεπιστημίου Fordham της Νέας Υόρκης.

6.2 : Προτάσεις των Ελλήνων οικονομολόγων σχετικά με τη φορολογία και τους νόμους.

Η κατηγορία αυτή των οικονομολόγων δίνουν μεγάλο βάρος στα φορολογικά μέτρα που θα πρέπει να επιβάλλει η κυβέρνηση, ώστε όχι μόνο να συγκεντρώσει όσο το δυνατόν περισσότερα χρήματα από τους ίδιους τους Έλληνες φορολογουμένους πολίτες, άλλοι και να επιβαρυνθούν περισσότερο υψηλά εισοδήματα που μπορούν να προσφέρουν μεγαλύτερη ενίσχυση στην ελληνική οικονομία. Επιπλέον, υποστηρίζουν οι νέοι νόμοι που θα πρέπει να ψηφιστούν είναι πολλοί λίγοι.

6.2.1: Τα προτεινόμενα φορολογικά μέτρα

Τα φορολογικά μέτρα να επιβληθούν προκειμένου να ενισχυθεί η οικονομία είναι τα εξής: Αρχικά, να φορολογούνται οι καταθέσεις αυτών που δεν μπορούν να δικαιολογήσουν τα ποσά. Επίσης να φορολογούνται τα εμβάσματα που ήδη έφυγαν στο εξωτερικό τα τελευταία 5 χρόνια είτε από Έλληνες είτε από μετανάστες με 20%. Ακόμα και αυτοί οι μετανάστες που γύρισαν στις πατρίδες τους χωρίς να πληρώσουν φόρους στην Ελλάδα να χρεωθούν, ώστε σε επανείσοδό τους να απαιτούνται τα χρήματα. Γι' αυτούς που έχουν χρήματα στο εξωτερικό από παλιά και θέλουν να τα νομιμοποιήσουν, να μπορούν να τα φέρουν ελεύθερα και να τα χρησιμοποιούν εφόσον θα πληρώσουν το 20% σε φόρο. Επιπλέον, οι αγορές ακινήτων να γίνονται μόνο από φορολογημένα χρήματα. Το ΦΠΑ να μειωθεί σε όλα τα είδη στο 10% χωρίς να υπάρχει επιστροφή χρημάτων παραμένοντας όλα τα χρήματα στο κράτος. Έτσι, το φορολογικό σύστημα να απλοποιηθεί τόσο πολύ ώστε δεν θα χρειάζονται τόσοι εφοριακοί που θα σταλούν στα διάφορα σημεία της Ελλάδας να ελέγχουν συνεχώς το ΦΠΑ, αν κόβονται αποδείξεις και ή μη βεβαίωση ΦΠΑ να επισύρει βαρύτατες οικονομικές ποινές. Η φοροδιαφυγή δεν μπορεί να εντοπιστεί στην Ελλάδα εύκολα. Ωστόσο αν φορολογούνται οι υπερβολικές καταθέσεις και τα εμβάσματα που φεύγουν στο εξωτερικό δεν θα χρειάζεται να πληρώνουν μεγαλύτερο φόρο οι Έλληνες. Τέλος, όλοι οι ξένοι που διατηρούν βίλες κ.λ.π. στην Ελλάδα να μπαίνουν αυτόματα στην κατηγορία φορολογουμένων για μεγάλη ακίνητη περιουσία.

6.2.2 : Ψήφιση νέων νόμων

Οι νέοι νόμοι που θα πρέπει να ψηφίσει η εκάστοτε κυβέρνηση είναι πολύ λίγοι και έχουν να κάνουν με το αν οι επόμενες κυβερνήσεις θα αναγνωρίσουν όσα αναφέρονται στα διάφορα μνημόνια. Στην συνέχεια, παύουμε να αναγνωρίζουμε το χρέος και επομένως σταματάμε άμεσα τις πληρωμές. Πάμε στα δικαστήρια και όσο χρέος δεν θεωρείται απεχθές, το πληρώνουμε με το 15% του ΑΕΠ, για όσα χρόνια κρατήσει αυτή η διαδικασία. Τέλος, να ψηφιστεί ένας νόμος με τον οποίο η ελληνική γη και τα υπερκείμενα σε αυτή δεν θα πωλούνται, αλλά μόνο θα ενοικιάζονται για 100 χρόνια σε αυτόν που τα « πρώτο - αγοράζει». Ενώ για όλους τους επόμενους ιδιοκτήτες αφαιρούνται τα χρόνια που έμειναν στην κατοχή του προκατόχου.²⁶

6.3 : Ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας εντός του ελλαδικού χώρου

Είναι γενικώς αποδεκτό ότι η επιχειρηματικότητα είναι ένας τομέας της οικονομικής επιστήμης που αν αναπτυχτεί σωστά και προοδευτικά σε ένα οικονομικό σύστημα, είναι δυνατόν να επιφέρει μεγάλο ποσοστό ευημερίας στους πολίτες ενός κράτος. Για να υπάρξει όμως ανάπτυξη και να γίνουν επενδύσεις θα πρέπει να γυρίσουμε στη δραχμή μονό για εσωτερική κατανάλωση. Το ελληνικό νομισματοκοπείο θα μπορεί να κόβει χρήματα και να τροφοδοτεί τους δήμους, τις κοινότητες και τα δημόσια έργα, πληρώνοντας τους εργαζόμενους με ελληνικό χρήμα. Έτσι παραμένουμε στην ΕΕ και συγχρόνως τροφοδοτούμε την ανάπτυξη. Οι δήμοι της περιφέρειας θα μπορούν να προγραμματίσουν μεγάλα έργα με χρηματοδότηση από το ελληνικό χρήμα που θα ρέει άφθονα και όσο χρειάζεται και έτσι θα δοθεί εργασία σε χιλιάδες σημερινούς ανέργους. Έργα υποδομής όπως υδροηλεκτρικά έργα, δημιουργία λιανών με φράγματα σε πλάγιες των άγονων βουνών και ανεμογεννήτριες στις κορυφές.

²⁶ www.ramnasia.com Νικόλαος Κότζιας, καθηγητής Πολιτικής Θεωρίας του Πανεπιστημίου Πειραιά.

Η Ελλάδα θα μπορεί να προμηθεύει όλη την Ευρώπη με καθαρή ενέργεια που θα την πουλάμε ακριβά εισπράττοντας συνάλλαγμα. Να δημιουργηθούν βιομηχανίες με φωτοβολταϊκά και ανεμογεννήτριες στην Ελλάδα. Να κινητοποιηθούν όλοι οι αγρότες και να στηριχθούν οικονομικά με ελληνικό χρήμα για να παράγουν ότι χρειάζεται από τρόφιμα η Ελλάδα. Πρέπει όλοι οι Έλληνες να συνειδητοποιήσουν ότι θα εργαστούν σκληρά και θα γίνουν παραγωγικοί. Ορισμένοι ίσως χρειαστεί να αλλάξουν επάγγελμα. Μεγάλο ποσοστό του αστικού πληθυσμού θα πρέπει να γυρίσει στα χωριά του και να δραστηριοποιηθεί με μικρές βιοτεχνίες, με αγροτικά προϊόντα, με οικολογικές καλλιέργειες, με μικρά καταστήματα, με μικρές φάρμες ζώο-παραγωγής, με βιομηχανίες εμφιάλωσης ελαιόλαδου κα. Είναι ανάγκη να παράγουμε εμείς τα προϊόντα διατροφής που καταναλώνουμε και να ελαττώσουμε τις εισαγωγές καθώς το ευνοϊκό κλίμα μα επιτρέπει τέτοιου είδους δραστηριότητες. Για όλα τα εισαγόμενα προϊόντα η φορολογία να είναι πολύ υψηλή, ιδίως στα είδη πολυτέλειας. Οποιαδήποτε οργανώνει εξαγωγικές μονάδες θα πρέπει να επιδοτείται με προσωπικό και τεχνογνωσία. Τέλος, οι διαδικασίες για τέτοιες νέες επιχειρήσεις από Έλληνες να είναι σύντομες και να δίνονται οι σχετικές άδειες αμέσως μετά την αίτηση. Να μην μεσολαβεί δημόσιο προσωπικό αλλά να στέλνονται τα χαρτιά με την ευθύνη των σχετικών επιστημόνων και η άδεια να έρχεται ηλεκτρονικά. Να μην υπάρχει έλεγχος μετά την εγκατάσταση και αφού έχει ορθοποδήσει η επιχείρηση.²⁷

6.4 : Η εναλλακτική λύση για τις δημόσιες τράπεζες όπως προτείνεται από τους οικονομικούς αναλυτές της χώρας

Οι οικονομικοί αναλυτές-μελετητές της χώρας, στην προσπάθεια τους να βρουν μια εναλλακτική λύση, η όποια θα δώσει ώθηση στην οικονομική κατάσταση της χώρας, έδωσαν βάση στον τρόπο δημιουργίας του χρήματος, όπως προκύπτει από τις τράπεζες. Η υφιστάμενη διαδικασία με την όποια δημιουργείται το χρήμα από τις

²⁷ www.ramnasia.com Νικόλαος Κ. Γεωργιάτσας, ό.π.

τράπεζες σήμερα είναι η ακόλουθη :

Οι τράπεζες πραγματικά δεν πληρώνουν δάνεια από τα χρήματα που λαμβάνουν ως καταθέσεις. Αν το έκαναν αυτό, δεν θα δημιουργούνταν επιπλέον χρήματα. Αυτό που κάνουν όταν δίνουν δάνεια, είναι να δεχθούν γραμμάτια σε αντάλλαγμα για τις πιστώσεις στους λογαριασμούς των οφειλετών. Δάνεια και καταθέσεις, που αποτελούν το ενεργητικό και το παθητικό της τράπεζας αντίστοιχα, και τα δυο ανεβαίνουν κατά το ίδιο πόσο. Αυτό στηρίζεται με μια ενιαία υποχρέωση τήρησης ελάχιστων αποθεματικών 10%. Μια κατάθεση 100\$ υποστηρίζει ένα δάνειο 90\$, που γίνεται 90\$ καταθέσεων άλλη τράπεζα, η οποία υποστηρίζει 81\$ δάνειο κλπ. Αυτό είναι το συμβατικό μοντέλο. Στην ουσία, πρώτα βρίσκουν τις καταθέσεις για την κάλυψη των υποχρεωτικών ελάχιστων αποθεματικών. Οι τράπεζες δημιουργούν χρήμα, από τα δάνεια, τα οποία κατατίθενται σε άλλες τράπεζες. Στη συνέχεια, αν χρειαστεί για να καλύψουν τις επιταγές, δανείζονται τα χρήματα πίσω από άλλες τράπεζες. Στην πραγματικότητα, δανείζονται τα χρήματα που μόλις δημιούργησαν, κρατώντας τη διάφορα των επιτοκίων ως κέρδος.²⁸

Στηριζόμενοι σε αυτή τη διαδικασία, οι μελετητές προτείνουν μια λύση, η οποία είναι να γίνουν τα δάνεια άτοκα, αλλά για τις δυτικές οικονομίες σήμερα, αυτή η μετάβαση θα είναι δύσκολη. Μια άλλη όμως εναλλακτική λύση είναι για τις τράπεζες να ανήκουν στο δημόσιο. Αν ο λαός είχε δική του συλλογική την τράπεζα, οι τόκοι και τα κέρδη πάνε πίσω στην κυβέρνηση και τον λαό, που επωφελούνται από μείωση φορών, αύξηση των δημοσίων υπηρεσιών και φθηνότερες δημόσιες υποδομές. Η αποκοπή των τόκων έχει δείξει ότι μειώνει το κόστος των δημοσίων έργων κατά 30-50%.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα του μοντέλου αυτού ήταν η αποικία του Benjamin Franklin της Πενσυλβανία, όπου η κυβέρνηση εφάρμοσε μια «τράπεζα γης». Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι τα χρήματα τυπώνονταν και δανείζονταν στην κοινότητα. Τα χρήματα τα ανακύκλωσε εκ νέου η κυβέρνηση και μπορούσε να τα ξαναδανειστεί η κοινότητα. Το σύστημα ήταν μαθηματικά σωστό, καθώς οι τόκοι και τα κέρδη επέστρεφαν στην κυβέρνηση, η οποία περνούσε τα χρήματα στη συνέχεια πίσω στην οικονομία, σε αντικατάσταση των φόρων. Σε αντίθεση με τις ιδιωτικές

²⁸ www.nemesiscorfu.com Νικόλαος Κ. Γεωργιάτσας, ό.π.

τράπεζες που δανείζουν τα κέρδη τους στην οικονομία, ή τα επενδύουν σε ιδιωτικές επενδύσεις και αναμένουν περισσότερα σε τόκους απ' ότι αρχικά επένδυσαν. Κατά τη διάρκεια της περιόδου που είχε η Πενσυλβανία αυτό το σύστημα, οι άποικοι δεν κατέλαβαν φόρους, πλην των ειδικών φόρων κατανάλωσης, οι τιμές δεν αυξάνονταν και δεν υπήρχε δημόσιο χρέος.

6.5 : Εφαρμογή μιας εθνικής στρατηγικής για τη διαχείριση και διαπραγμάτευση του χρέους

Είναι αναγκαίο η Ελλάδα να δημιουργήσει και να εφαρμόσει μια εθνική στρατηγική για τη διαχείριση και την διαπραγμάτευση του χρέους της. Παρά το ότι αυτό είναι πρωταρχικής σημασίας και παρά το ότι η Ελλάδα βρίσκεται στα όρια της χρεοκοπίας, δεν έχει μια εθνική στρατηγική στο πρόβλημα του χρέους. Όλες οι λύσεις για το πρόβλημα του ελληνικού δημοσίου χρέους έρχονται από το Βερολίνο, τη Φρανκφούρτη, το Παρίσι και τις Βρυξέλες και ούτε μια δεν δημιουργήθηκε στην Αθήνα. Όλες αυτές οι λύσεις δίνουν προτεραιότητα στα συμφέροντα των ευρωπαϊκών τραπεζών και των ισχυρών ευρωπαϊκών κρατών και όχι στο ελληνικό εθνικό συμφέρον. Η Ελλάδα πρέπει να δημιουργήσει και να διατυπώσει τη δική της πρόταση και να διαπραγματευτεί με τους δανειστές της.

Αντί να επαναδιαπραγματευτεί το μνημόνιο, η Ελλάδα πρέπει να εστιάσει την προσοχή της στη διαπραγμάτευση του χρέους της. Τα χαρακτηριστικά της λύσης του δημοσίου χρέους θα είναι καθοριστικά για την ελληνική οικονομία για δεκαετίες. Η έλλειψη κοινής θέσης της ΕΚΤ και των ισχυρών κρατών στο θέμα του Έλληνα. Δίνει μια χρυσή ευκαιρία στην Ελλάδα να προτείνει την δική της λύση και αυτή η λύση να γίνει δεκτή. Ακόμα και στην σημερινή δεινή θέση έχει αυτή τη δυνατότητα και σημαντική πιθανότητα επιτυχίας. Μια εθνική στρατηγική για το δημόσιο χρέος πρέπει κατορθώνει τα ακόλουθα : Αρχικά, να μετατραπεί το παρόν χρέος σε μακροχρόνιο χρέος έτσι ώστε να αποφευχθεί η χρεοκοπία στα επόμενα δυο χρόνια. Όσο επιτυχημένες και αν είναι οι μεταρρυθμίσεις η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει αν δεν μετατρέψει το βραχυχρόνιο χρέος σε μακροχρόνιο. Να μειώνει επιπλέον το συνολικό χρέος. Για να πληρώσει όλο το χρέος της η Ελλάδα χρειάζεται εξαιρετικά

ταχύρρυθμη ανάπτυξη κάθε έτος για δεκαπέντε έτη, κάτι που είναι παρά πολύ απίθανο να συμβεί. Αλλιώς η Ελλάδα χρειάζεται σημαντική μείωση του χρέους της και πρέπει να εστιάσει την προσοχή στον τρόπο που αυτό θα γίνει καλύτερα με γνώμονα το εθνικό συμφέρον. Χρειάζεται επίσης, να εξασφαλίζει τη ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών και την πιστή σε αυτές. Οι ελληνικές τράπεζες έχουν χάσει πολλές καταθέσεις σε αυτή την κρίση. Κάθε μέρα που το πρόβλημα του ελληνικού δημοσίου χρέους παραμένει άλυτο υπάρχει πιθανότητα η φυγή των καταθέσεων να κάνει την κρίση των ελληνικών τραπεζών οξεία με καταστροφικές συνέπειες γι' αυτές και την ελληνική οικονομία. Αυτό μπορεί να συμβεί από τις φήμες ότι η Ελλάδα φεύγει από το € από μια ιστορία στο «Σπίγκελ» η από οποιαδήποτε άλλη φήμη στα ελληνικά ή διεθνή μέσα ενημέρωσης ή στο διαδίκτυο. Αυτός και μόνο ο κίνδυνος επιβάλλει την άμεση λύση του προβλήματος του χρέους. Έπειτα πρέπει να βελτιώνει την ποιότητα του χρέους ώστε να κατεβάσει τα επιτόκια δανεισμού. Οι τιμές στην αγορά του ελληνικού χρέους, από 11% - 26%, είναι απαγορευτικές. Η χώρα δεν έχει τα χρήματα να δανειστεί με επιτόκιο πάνω από 4% - 5%. Θα μπορέσει να πάρει αυτά τα επιτόκια από την αγορά μόνο αν βελτιώσει την ποιότητα των ομολόγων της. Αυτό μπορεί να γίνει είτε αγοράζοντας ευρωπαϊκά ομόλογα ως εγγυητή για τα καινούρια ελληνικά ομόλογα ή με εγγυητή του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Στήριξης. Πρέπει να βασίζεται στην αλήθεια και την πραγματικότητα και να μην προσδοκά από την Ελλάδα ή τους εταίρους της, να κατορθώσουν τα ακατόρθωτα. Πολιτικοί στην Ελλάδα και την ΕΕ, με βραχυχρόνιους ορίζοντες και θέλοντας να ευχαριστήσουν τους ψηφοφόρους τους έχουν συχνά συμφωνήσει σε στόχους που είναι ακατόρθωτοι. Για παράδειγμα η πρώτη βοήθεια προς την Ελλάδα έγραφε ότι θα επανέλθει στις αγορές το 2012, αν και όλοι το θεωρούσαν ακατόρθωτο. Χρειάζεται να είναι συνολική λύση και όχι μια προσπάθεια να μετατοπισθεί το πρόβλημα στο μέλλον. Είναι χρήσιμο, αλλά όχι απολύτως απαραίτητο, οποιαδήποτε αναχρηματοδότηση του χρέους να μην δημιουργεί «πιστωτικό γεγονός» που θα οδηγούσε τους οίκους αξιολόγησης να ρίξουν την Ελλάδα σε χρεοκοπία.

Οι δυνατότητες για την Ελλάδα είναι περιορισμένες αλλά υπάρχει μια πολύ καλή επιλογή που είναι η εξής :

Η Ελλάδα ανταλλάσει τα υπάρχοντα ομόλογα με νέα –υψηλής ποιότητας– μακροχρόνια ομόλογα. Τα νέα ομόλογα έχουν εγγυητή της ονομαστικής τους αξία βασισμένη σε υψηλής ποιότητας ρευστά περιουσιακά στοιχεία, όπως ευρωομόλογα,

όχι σε γη και μετοχές. Αυτό το σχέδιο είναι η προσαρμογή στις τωρινές ευρωπαϊκές συνθήκες του σχεδίου Μπρέιντι που έχει εφαρμοστεί σε 17 χώρες. Αντί να αγοράσει τα υψηλής ποιότητας περιουσιακά στοιχεία, η Ελλάδα μπορεί να χρησιμοποιήσει εγγυητή από τον ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης της ονομαστικής αξίας των ελληνικών ομολόγων. Αυτό θα της κοστίσει λιγότερο και θα είναι εξίσου αποτελεσματικό.

Η Ελλάδα πρέπει να εκμεταλλευτεί το γεγονός ότι τα ομόλογα της ανταλλάσσονται στην αγορά σε τιμές σημαντικά μικρότερες από την ονομαστική τους αξία. Αφού τα ομόλογα της ανταλλάσσονται στην αγορά με σκόντο 30% ή και περισσότερο στην αγορά, είναι παράλογο η Ελλάδα να τα πληρώνει στην πλήρη ονομαστική αξία. Αν τα εξοφλήσει στη λήξη τους σε τιμή 30% λιγότερο από την ονομαστική αξία τους θα θεωρηθεί «πιστωτικό γεγονός» και η χώρα θα θεωρηθεί χρεοκοπημένη. Όμως η Ελλάδα μπορεί να αγοράσει τη μεγάλη πλειονότητα των ομολόγων της στην αγορά πριν από τη λήξη τους σε τιμές της αγοράς που αντιμετωπίζουν το κούρεμα 30% χωρίς αυτό να θεωρηθεί «πιστωτικό γεγονός» ή χρεοκοπία. Αντί να χρησιμοποιεί τα χρήματα που της δίνει η ΕΕ και το ΔΝΤ για να πληρώνει της στη λήξη τους σε τιμές 30% ή και περισσότερο κάτω από την ονομαστική τους αξία. Εάν η ΕΕ και το ΔΝΤ δεν εμπιστεύονται την Ελλάδα να αγοράζει τα ομόλογα από τις αγορές, θα μπορούσε να το κάνει αυτό ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Στήριξης, που μετά θα πωλούσε τα ομόλογα στην Ελλάδα πριν τη λήξη έτος στις τιμές που τα αγόρασε. Αυτή η διαδικασία, βασισμένη στις αγοραίες ανταλλαγές, δεν μπορεί να θεωρηθεί «πιστωτικό γεγονός». Χρησιμοποιώντας αυτή τη διαδικασία, η Ελλάδα μειώνει το χρέος της κατά 30% ή και περισσότερο.

Οι ελληνικές και άλλες ευρωπαϊκές τράπεζες έχουν εγγράψει στα βιβλία τους την ονομαστική αξία, παρότι ανταλλάσσονται κάθε μέρα στην αγορά με 30% και πλέον κούρεμα. Οι ελληνικές και μερικές ευρωπαϊκές τράπεζες θα έχουν πρόβλημα ρευστότητας αν ξαφνικά εγγράψουν την πραγματική αξία των ομολόγων στα βιβλία τους. Όμως με τη διαδικασία της επαναγοράς των ελληνικών ομολόγων που προτείνεται, οι τράπεζες θα εγγράψουν τις ζημιές στα βιβλία τους σιγά, όταν πουλάνε τα ομόλογα και αυτό μπορεί να τους δώσει επαρκή χρόνο για να αυξήσουν τα κεφάλαιά τους για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την συνολική ζημιά. Ως τελευταία λύση ανάγκης, το ελληνικό κράτος θα μπορούσε να υποστηρίξει τις ελληνικές τράπεζες κατευθείαν, όπως στήριξαν οι ΗΠΑ τη Citybank το 2008. Η

κατευθείαν και διαφανής στήριξη των ελληνικών τραπεζών είναι προτιμότερη από τη σημερινή μπλεγμένη και αδιαφανή κατάσταση.

Άλλες λύσεις που προταθήκαν έχουν σημαντικά προβλήματα. Η λύση των γαλλικών τραπεζών, δηλαδή η ανταλλαγή ομολόγων με 30ετη έχει πολύ μεγάλο επιτόκιο που δεν μπορεί να πληρώσει η Ελλάδα. Αναχρηματοδοτεί μόνο το 50% των ομολόγων σε γαλλικές τράπεζες και μπορεί να δημιουργηθεί «πιστωτικό γεγονός» σύμφωνα με τους οίκους αξιολόγησης. Η γαλλική λύση έχει το πλεονέκτημα να βάζει στο πλάι χρήματα ως εγγυητή, αλλά θα ήταν πολύ πιο συμφέρον για την Ελλάδα στους όρους δανεισμού να το κάνει αυτό αντί για τις γαλλικές τράπεζες.

Η γερμανική λύση ανταλλαγής ομολόγων με 5ετη ή 7ετη δεν δίνει αρκετό χρόνο στην ελληνική οικονομία. Επιπλέον, μεγάλο ποσοστό του ελληνικού χρέους δεν είναι πια στα χέρια των τραπεζών γιατί το πούλησαν το τελευταίο έτος σε ιδιώτες και hedge funds. Μια λύση πρέπει να καλύπτει σχεδόν όλους τους δανειστές, όχι μόνο στις τράπεζες.

Συμπερασματικά, χρειαζόμαστε εθνική στρατηγική για το χρέος. Παρότι οι δυνατότητες είναι περιορισμένες, η εφαρμογή στις σημερινές συνθήκες της λύσης Μπρέιντι με τα συγκεκριμένα στοιχεία που αναφέρουμε είναι πολύ καλύτερη για το ελληνικό εθνικό συμφέρον απ' όλες τις άλλες προτάσεις. Είναι επιτακτικό για το μακροχρόνιο εθνικό συμφέρον και για την επιβίωση των ελληνικών τραπεζών να πάρει η Ελλάδα την πρωτοβουλία στο πρόβλημα του χρέους.²⁹

6.6 : Προτάσεις από οικονομολόγους του εξωτερικού σχετικά με την έξοδο της ελληνικής οικονομίας από την κρίση

Η οικονομική κρίση που βιώνει τα τελευταία χρόνια είναι αποτέλεσμα της παγκόσμιας ύφεσης της οικονομίας. Το οικονομικό σύστημα στο σύνολο του διανύει μια πολύ δύσκολη περίοδο που απαιτεί άμεσες και δραστικές λύσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

²⁹ www.economia.gr Νίκος Οικονομίδης, ό.π.

Η ελληνική οικονομία παρ' όλα αυτά βρίσκεται στο επίκεντρο των οικονομικών και πολιτικών εξελίξεων, καθώς η οικονομική της πορεία παίζει καθοριστικό ρόλο στην γενικότερη οικονομική θέση της ΕΕ. Για το λόγο αυτό έχουν ασχοληθεί πολλοί οικονομικοί αναλυτές του εξωτερικού, οι οποίοι έχοντας εξετάσει την υφιστάμενη οικονομική κατάσταση της χώρας προτείνουν λύσεις για την εξυγίανση της οικονομίας μας.³⁰

6.6.1 : Η βασική λύση βρίσκεται στα χέρια του ελληνικού λαού

Οι αναλυτές που ασχολήθηκαν με το οικονομικό πρόβλημα της Ελλάδας διαπίστωσαν πως η ουσία του προβλήματος βρίσκεται στην ελληνική νοοτροπία. Ο ελληνικός τρόπος σκέψης και η κουλτούρα μας ως λαός είναι το βασικό αίτιο που μας οδήγησε σ' αυτή τη θέση.

Μελετώντας τόσο τη δομή του πολιτικού μας συστήματος, όσο και την αντίληψη του λαού κατέληξαν πως για να υπάρξει μια ουσιαστική και πραγματική λύση οι αλλαγές πρέπει να ξεκινήσαν πρώτα από το μυαλό των Ελλήνων και ύστερα να αρχίσουν οι μεταρρυθμίσεις.

Κατά την άποψη αυτή πρέπει να αλλάξει πρώτα η ελληνική κοινωνία, να τεθούν τα σωστά θεμέλια αφορούν κατά κύριο λόγο τον ελληνικό τρόπο ζωής. Θα ήταν σημαντικό βήμα προς την οικονομική άνθηση της χώρας, αν ο κάθε πολίτης μεμονωμένα πρώτα και ύστερα από κοινού, παραμέριζαν το προσωπικό τους όφελος και πάσχιζαν μαζί για την έξοδο της οικονομίας από την κρίση. Αυτό βεβαίως δεν είναι τόσο εύκολο και απλό να συμβεί από τη μια στιγμή στην άλλη καθώς και το σύστημα που εφαρμόζεται αν δεν ωθεί, τουλάχιστον επιτρέπει σε ορισμένες κοινωνικές τάξεις να αυξάνουν το δικό τους όφελος υποβιβάζοντας τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις οι οποίες βιώνουν την κρίση καθημερινά.

Συνεπώς, αυτό που θέτουν ως βάση είναι, η μέσω της παιδείας και της ενημέρωσης, η ανάπτυξη κοινωνικής συνείδησης και η αμερόληπτη στάση ζωής, που θα δώσει την κινητήρια δύναμη για την οικονομία και την πολιτική της χώρας.

³⁰ www.eklogika.gr Γιώργος Παπαδόπουλος – Τετράδης

6.6.2 : Προτάσεις που απευθύνει ο γενικός γραμματέας του οργανισμού οικονομικής συνεργασίας και ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)

«Τα οικονομικά προβλήματα μας χρειάζονται μακροπρόθεσμες λύσεις» γράφει ο γενικός γραμματέας του ΟΟΣΑ Ανχέλ Γκουρία στην εφημερίδα Wall Street Journal.

Όπως υποστηρίζει, οι κυβερνήσεις των ανεπτυγμένων χωρών έχουν παγιδευτεί σ' ένα φαύλο κύκλο, τον οποίο όμως μπορούν να σπάσουν αν κινηθούν με βάση μια μεσοπρόθεσμη στρατηγική και όχι αντιδρώντας με βραχυπρόθεσμα μέτρα στις κινήσεις των αγορών.

Επιπλέον ο κ. Γκουρία, καλεί τις ανεπτυγμένες οικονομίες να αναλάβουν πρωτοβουλίες, με πρώτη την αντιμετώπιση του χρέους, ενώ τονίζει ότι οι πόροι του Εταμείου χρηματοπιστωτικής σταθερότητας (ETxS) πρέπει να αυξηθούν στο 1 τρις € από 440 δις € που είναι σήμερα, ώστε να σταλεί ένα σαφές μήνυμα ότι οι κυβερνήσεις κατανοούν το μέγεθος του προβλήματος και έχουν τη δύναμη πυρός και τη θέληση για να το αντιμετωπίσουν. Επιπλέον, σημειώνει ο επικεφαλής του ΟΟΣΑ, η ΕΚΤ θα πρέπει επί του παρόντος να συνεχίσει να έχει σημαντικό ρόλο στον περιορισμό της κρίσης, μεταξύ άλλων αγοράζοντας κρατική ομόλογα, ενώ πρέπει να εξετάσει και μια μεγαλύτερη συμμετοχή των ιδιωτών πιστωτών για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα χρέους που έχουν ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες.

Ο κ. Γκουρία τονίζει ότι οι κεντρικές τράπεζες θα πρέπει να αναβάλουν ή να αντιστρέψουν, λόγω της εξασθένησης των οικονομικών προοπτικών, τα σχέδια τους για πιο σφιχτή νομισματική πολιτική. Με δεδομένο ότι τα κρατικά ταμεία είναι άδεια, οι κυβερνήσεις πρέπει να προχωρήσουν σε διαρθρωτικές αλλαγές, με έμφαση στις αγορές προϊόντων και εργασία, για να αποκαταστήσουν διατηρήσιμους ρυθμούς ανάπτυξης. Τέλος, πρέπει οι κυβερνήσεις να κινηθούν στο κοινωνικό πεδίο, ώστε να βοηθήσουν όσους είναι πιο ευάλωτοι στην κρίση. Όταν ξέσπασε για πρώτη φορά η κρίση οι πολιτικοί συντονίστηκαν σε διεθνές επίπεδο για να αποφύγουν μια δεύτερη μεγάλη ύφεση, σημειώνει ο κ. Γκουρία, για να προσθέσει ότι τώρα υπάρχει η απειλή μιας μεγάλης παλινδρόμησης, αν δεν επιδεχθεί η ίδια αποφασιστικότητα.³¹

³¹ www.tyxs.gr ανακτήθηκε στις 13/1/2012

6.6.3 : Η λύση για την ελληνική οικονομία, η αντιγραφή του προτύπου της Αργεντινής

Μια πρόταση που απευθύνουν ορισμένοι οικονομικοί μελετητές, προκειμένου να βγει η ελληνική οικονομία από την κρίση, είναι να ακολουθήσει τα βήματα της Αργεντινής και να εφαρμόσει το πρότυπο αυτό, όσον αφορά τη θέση της απέναντι στο ΔΝΤ.

Η άποψη που δίνουν ώστε να βγει η Ελλάδα από την κρίση είναι, να προχωρήσει σε αναδιάρθρωση του χρέους της. Στη συνέχεια, τα χρήματα που θα σταματήσουν να πηγαίνουν στην εξυπηρέτηση του χρέους, θα χρησιμοποιηθούν για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας με τη βελτίωση των υποδομών, την ανάπτυξη της τεχνολογίας, της επιστήμης και της παιδείας.

Η Αργεντινή ήταν η χώρα που απέρριψε τα μέτρα που έθετε το ΔΝΤ και παρ' όλα αυτά κατάφερε να ορθοποδήσει και να αναπτύξει την οικονομία της βασιζόμενη στις δικές της δυνάμεις. Αυτό είναι που προτείνετε και για την Ελλάδα.

Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ρομπέρτο Λαβάνια, πρώην υπουργός οικονομικών της Αργεντινής, σε ερώτηση που δέχθηκε σχετικά με όλη την Ελλάδα :

«Ελπίζω η Ελλάδα να γίνει πραγματικά σαν την Αργεντινή και να γλιτώσει από τους ξένους δανειστές! Κοιτώντας τα πράγματα από τη μεγάλη απόσταση που χωρίζει το Μπουένος Άιρες, από την Αθήνα, θα έλεγα ότι η Ελλάδα έχει να επιλέξει ανάμεσα σε δυο βασικές επιλογές : Η πρώτη αποτελείται από μια συλλογή εσωτερικών πόρων διαμέσου της δημοσιονομικής πολιτικής για να ικανοποιηθούν οι δανειστές. Αυτή είναι η πολιτική του ΔΝΤ. Είναι δύσκολη και δεν θα λειτουργήσει. Είναι αναποτελεσματική. Από την άλλη η Ελλάδα μπορεί να ακολουθήσει μια δεύτερη επιλογή, χωρίς να χρειαστεί να βγει από το ευρώ. Η Αθήνα θα πρέπει να αναδιαρθρώσει το χρέος της. Με τον τρόπο αυτό θα μειώσει το βάρος που είχε στη δημοσιονομική πολιτική και στον προϋπολογισμό η καταβολή των χρεών στους πιστωτές.

Η διαφορά αυτή των κεφαλαίων θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας μέσα στην επόμενη δεκαετία, για την βελτίωση της δημόσιας παιδείας, της επιστήμης, της τεχνολογίας, των φυσικών υποδομών της χώρας. Αυτά τα στοιχεία θα επιτρέψουν την υγιή ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.³

Κεφάλαιο 7 : Εναλλακτικές προτάσεις για την έξοδο από τη κρίση

Υπό το βάρος της τρέχουσας οικονομικής κρίσης, αναζητούνται λύσεις τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Λύσεις που θα αποτελέσουν το έναυσμα για την αντίστροφη του δυσμενούς κλίματος και θα βοηθήσουν την παγκόσμια οικονομία να εισέρθει ξανά σε αναπτυξιακή τροχιά. Οι πρωτοβουλίες που έχουν ληφθεί έως σήμερα σε διεθνές επίπεδο περιλαμβάνουν πακέτα δισεκατομμυρίων. Για την διάσωση, εγγύηση και ασφάλεια του τραπεζικού συστήματος, χρειάζονται προγράμματα εξαγοράς υποτιμημένων στοιχείων από τους ισολογισμούς των τραπεζών, καθώς και αγορά εταιρικών ομολόγων από τις κυβερνήσεις των κρατών, σε μια προσπάθεια να επανέλθει η εμπιστοσύνη και η ομαλή ροή κεφαλαίων στην αγορά.

Στην προσπάθεια αυτή ενεργός είναι και ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται η μείωση του βραχυπρόθεσμου επιτοκίου Fed , αρχής γινόμενης το φθινόπωρο του 2007 περίοδος που πρωτοεμφανίστηκε η κρίση. Την τάση αυτή ακολούθησε το φθινόπωρο του 2008 η ΕΚΤ συντονίζοντας, έστω και καθυστερημένα, και αφού η ύφεση πήρε γενικευμένες διαστάσεις, τις κινήσεις της με την αμερικανική κεντρική τράπεζα. Συνοπτικά, στις έως τώρα πρωτοβουλίες, συνθέτουν η παροχή ρευστότητας στην αγορά, οι διευκολύνσεις προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, καθώς και η αγορά κρατικών και εταιρικών ομολόγων με παράλληλη εξομάλυνση των πιέσεων που δέχεται η χρηματοδότηση των κρατών και των μεγάλων επιχειρήσεων. Πρωτοπόρες στις παραπάνω πρωτοβουλίες, τόσο σε κυβερνητικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο τραπεζών, είναι οι ΗΠΑ. Το ζητούμενο, λοιπόν, είναι η κυριαρχία της ψυχραιμίας για την αποφυγή κινήσεων πανικού και υπέρμετρης αντίδρασης, που μπορεί να βλάψουν τις αρχές μιας παγκόσμιας οικονομίας.

³² www.ramnaisia.com ανακτήθηκε στις 12/2/2012

Παράλληλα κρίνεται απαραίτητη η επίτευξη συντονισμένης παγκόσμιας δράσης, με τη θεσμοθέτηση κανόνων διεθνούς εμβέλειας και αναγνώρισης. Οι προτεινόμενες λύσεις θα πρέπει να συνδέονται με τα αίτια της υφισταμένης κρίσης και να στοχεύουν στην αποφυγή παρόμοιων στρατηγικών που οδήγησαν την παγκόσμια οικονομία σε ανισορροπία, με χώρες ιδιαίτερα ελλειμματικές εξαρτώμενες σε μεγάλο βαθμό από την πορεία των πλεονασματικών χωρών.

Η ελληνική κρίση είναι διφυής :χρηματοπιστωτική και οικονομική. Έτσι η προσπάθεια εύρεσης λύσης θα πρέπει να αφορά και στις δυο αυτές όψεις του νομίσματος.

7.1 : Χρηματοπιστωτικά μέτρα

Ξεκινώντας από τη χρηματοπιστωτική κρίση αυτή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αγορά ασφάλιστρων ελληνικού χρέους, μέσω των προϊόντων γνωστών ως CDS. Η αγορά CDS συνδέεται απόλυτα με την αγορά ομολόγων. Επίσης, η ελληνική κρίση είναι συνδεδεμένη με την κερδοσκοπία στο ευρώ. Η Ελλάδα θα πρέπει να εκμεταλλευτεί το γεγονός πρόσφατων συζητήσεων και προτάσεων με τη στήριξη και των 27 Κ-Μ της ΕΕ περί παράταξης της χρηματιστηριακής κερδοσκοπίας, με την υιοθέτηση ενός φόρου «Tobin» της τάξης του 0,5% στην αγορά και 0,5% στην πώληση συναλλάγματος και προϊόντων CDS. Ο φόρος αυτός επιβάλλεται μόνο σε περιπτώσεις κρίσεων όπου η κερδοσκοπία αποσταθεροποιεί το χρηματιστηριακό σύστημα και προκαλεί σοβαρές βλάβες σε κράτη. Λαμβάνοντας υπόψη για παράδειγμα, ότι περισσότερο από το 70% των αγορών που πραγματοποιούνται στην αγορά συναλλάγματος, έχουν διάρκεια ζωής μικρότερη των 7 ημερών είναι προφανές πως η κερδοσκοπία οργιάζει. Η επιβολή ενός τέτοιου φόρου θα είχε άμεσες συνέπειες στη μείωση των διακυμάνσεων και θα λειτουργούσε ως τροχοπέδη για ένα μεγάλο τμήμα των κερδοσκόπων. Η Ελλάδα θα πρέπει επίσης να εκμεταλλευτεί πρόσφατες προτάσεις πολλών ευρωπαϊκών χωρών για την απαγόρευση της αγοράς προϊόντων CDS σε όσους υποτίθεται τα ασφαλίζουν. Εναλλακτικά, μπορεί να επιβληθεί ένας βαρύς φόρος «Tobin» σε όσους θέλουν, απλώς, να στοιχηματίσουν εναντίον μιας χώρας με μόνο στόχο την κερδοσκοπία και χωρίς να έχουν στην κατοχή τους

ομόλογα τα όποια χρειάζεται να ασφαλίσει. Επιπλέον, θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες να απαγορευθεί η μόχλευση στην αγορά CDS, η οποία έχει πολλαπλασιάσει εκθετικά τις πώλησης ομολόγων και αντίστοιχα έχει αυξήσει εκθετικά την άνοδο των επιτοκίων της Ελλάδας και συνεπώς το κόστος δανεισμού. Εναλλακτικά μπορεί και πάλι να επιβληθεί ένας σημαντικός φόρος «Tobin» σε όσους αγοράζουν CDS με μόχλευση και να τεθεί ένα όριο ως προς το ανώτατο ποσοστό αυτής.

Τα παραπάνω μέτρα θα είναι, κατά 99% αρκετά για να προκαλέσουν δριμύια πτώση των επιτοκίων δανεισμού της Ελλάδας. Η Ελλάδα πρέπει να υπαναχωρήσει από τη συμφωνία για δανεισμό με επιτόκιο της τάξης του 5%, όταν όλες οι χώρες του κόσμου δανείζονται από το ΔΝΤ με 3,26%. Το επιπλέον κόστος το οποίο επιβάλλεται από τη Γερμανία και το οποίο θα επιφέρει κέρδη, κυρίως σε αυτήν, είναι εξαιρετικά επιβαρυντικό για τη χώρα, στην παρούσα κατάσταση και δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα της. Αν η Ελλάδα αναγκαστεί να οδηγηθεί σε δανεισμό εκτός της αγοράς ομολόγων, είναι πλέον, προτιμότερο να στρέψει την πλάτη της στην Ευρώπη και δυστυχώς να συνομιλήσει με το ΔΝΤ για μια στήριξη μονό από αυτό. Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης η Ελλάδα μπορεί να διαπραγματευτεί το χρέος της μεταφέροντας τις πληρωμές της 2 ή 3 χρόνια στο μέλλον. Κάτι τέτοιο δεν συνεπάγεται στάση πληρωμών άλλα και διαπραγμάτευση με τους δανειστές μας, προκειμένου να κερδίσουμε χρόνο, ποντάροντας σε μια συνολική βελτίωση του ευρύτερου οικονομικού προβάλλοντος μέσα στα επόμενα 2-3 χρόνια.

7.2 : Οικονομικά μέτρα

Την ώρα που όλα τα ανεπτυγμένα κράτη αυξάνουν τις δημοσιονομικές τους δαπάνες και το χρέος τους προκειμένου να ενισχύσουν την οικονομία τους, ζητείται από την Ελλάδα να κάνει ακριβώς το αντίθετο και να μειώσει το δημοσιονομικό της έλλειμμα στο 3%, στη χειρότερη οικονομική περίοδο των τελευταίων 80 ετών και ενώ η Γερμανία προγραμματίζει την αύξηση του στο 5,7% στο ίδιο διάστημα.

Αυτό που πρέπει να συμβεί είναι να λάβουμε πρωταρχικώς μέτρα ενίσχυσης της ανάπτυξης, έχοντας υπόψη μας πως η αύξηση του ΑΕΠ κατά 1% για 10 χρόνια οδηγεί από μόνη της σε μείωση του χρέους κατά 30%. Αντίθετα η μείωση του ΑΕΠ

θα οδηγήσει σε αύξηση του χρέους. Παράλληλα θα πρέπει να ακολουθεί ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα δημοσιονομικής πειθαρχίας, στα πρότυπα των υπολοίπων ευρωπαϊκών κρατών. Το γεγονός ότι έχουμε μεγαλύτερο χρέος και δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ από άλλες χώρες συνεπάγεται πως χρειαζόμαστε μεγαλύτερο διάστημα για να πετύχουμε τη μείωση τους απ' ό,τι χρειάζονται αυτές.³³

Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αρχίσει η παροχή δανείων από τις τράπεζες προς τις επιχειρήσεις και στη συνέχεια προς τους ιδιώτες. Ένα τέτοιο μέτρο θα βοηθήσει άμεσα στην αγορά κατοικίας άλλα και θα τονώσει την οικονομία και την κατανάλωση βοηθώντας στη μείωση της ανεργίας, στην αύξηση του ΑΕΠ και τελικά στη μείωση του χρέους. Μάλιστα, σε συνδυασμό με μια σωστή φορολογική πολιτική, θα αποφέρει και περισσότερους φόρους στο κράτος. Αντίθετα, αν η αγορά παραμείνει «παγωμένη», τότε το ΑΕΠ θα μειωθεί περαιτέρω και το κράτος θα στερηθεί φορολογικών εσόδων.³⁴

7.2.1 : Μηδενισμός του χρέους

Πίνακας 1 : Οι τόκοι και τα ελλείμματα της Ελλάδας από το 2009-2011

ΑΕΠ	ΤΙΜΕΣ	ΤΟΚΟΙ	ΠΟΣΟΣΤΟ(%)*	ΕΛΛΕΙΜΜΑ	ΤΟΚΟΙ/ΕΛΛΕΙΜΜΑ**
2009	237494	12325	5,19%	32299	38,15%
2010	227994	13209	5,79%	18467	71,53%
2011	222066	15800	7,12%	16877	93,62%

* Ποσοστό των τόκων επί του ΑΕΠ

** Ποσοστό τόκων ως προς το έλλειμμα

Πηγή : Προσχέδιο Προϋπολογισμού του 2011

³³ www.transform-network.net ανακτήθηκε στις 13/2/2012

³⁴ www.arinlickia.net ανακτήθηκε στις 13/2/2012

Όπως φαίνεται από τον πίνακα, οι τόκοι του 2011 αντίστοιχα σχεδόν στο σύνολο των ελλειμμάτων. Επομένως, ένας ενδεχόμενος μηδενισμός του χρέους, θα σήμαινε την ίδια στιγμή ανάλογο μηδενισμό των ελλειμμάτων και είσοδο της χώρας μας στην κερδοφορία. Το ενδεχόμενο αυτό και μόνο θα επέλυε όλα τα υπόλοιπα προβλήματα της οικονομίας μας. Συνεπώς οι τωρινές δυνατότητες διαχείρισης του χρέους μας είναι κυρίως οι εξής : Πρωτίστως, η ολοκληρωματική άρνηση χρέους. Η άρνηση αυτή έχει υπάρξει στο παρελθόν σε άλλες χώρες, αναφέρεται και στην οικονομική βιβλιογραφία (A. Smith, D. Ricardo), «τιμωρείται» πολύ αυστηρά από το διεθνές κεφάλαιο («αιώνια» απαγόρευσης πρόσβασης στις δυτικές αγορές) και έχει παρά πολλές παρενέργειες. Η νομική αιτιολογία της μπορεί να είναι το ότι, τα χρήματα που είχε δανειστεί το κράτος, δεν χρησιμοποιήθηκαν προς όφελος του λαού. Ύστερα, η διαγραφή μέρους του χρέους από τους δανειστές. Έχει επίσης λειτουργήσει στο παρελθόν, όπως για παράδειγμα με τη Αργεντινή. Εν τούτοις, η συγκεκριμένη χώρα δεν παραχώρησε την εθνική της κυριαρχία, όπως η Ελλάδα με την υπογραφή του μνημονίου, εναντίον του οποίου δεν μπορεί να καταφύγει στα ελληνικά δικαστήρια, αλλά σε αυτά του Λουξεμβούργου. Έπειτα, η «αναδιάρθρωση» του χρέους, επιμήκυνση δηλαδή του χρόνου πληρωμής των υποχρεώσεων μας, με χαμηλότερα επιτόκια. Σημειώνεται εδώ ότι μια μείωση του επιτοκίου δανεισμού μας κατά 1%, θα σήμαινε λιγότερη επιβάρυνση του προϋπολογισμού μας κατά 3,4 δις € ετησίως. Άλλη δυνατότητα αποτελεί ο μηδενισμός του χρέους, με τη δική μας συμμετοχή. Είναι ουσιαστικά ένας ωφελμιστικός έντιμος τρόπος, ο οποίος όμως απαιτεί πειθώ και μεγάλες διαπραγματευτικές ικανότητες από την κυβέρνηση που θα επιχειρήσει. Τέλος, η εθνικοποίηση του χρέους. Θεωρώντας πολύ πιο εφικτό το δανεισμό του κράτους μας, εκ μέρους των πολιτών του, καθώς επίσης γνωρίζοντας ότι με τον ίδιο τρόπο αντιμετωπίστηκε με επιτυχία το χρέος της Ιαπωνίας, η έκδοση εθνικών ομολόγων με ελάχιστο επιτόκιο, καθώς επίσης η πώληση μέρους της δημόσιας περιουσίας σε Έλληνες, θα μπορούσε να λύσει ριζικά το πρόβλημα, χωρίς να χρειαστεί εξωτερική βοήθεια.³⁵

³⁵ www.cass.gr Βασίλης Βιλιάρδος, οικονομολόγος, σύμβουλος επιχειρήσεων και επενδύσεων, πτυχιούχος της ΑΣΟΕΕ Αθηνών με μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Αμβούργου.

7.3 : Προτάσεις για την έξοδο της οικονομικής κρίσης από τον πολιτικό χώρο

Όλες οι πολιτικές παρατάξεις της χώρας, έχουν πλέον συμφωνήσει πως πρέπει να ενεργήσουν από κοινού, προκειμένου να βρουν λύση σ' αυτό το οικονομικό αδιέξοδο που βρίσκεται η χώρα μας, και να αποκτήσουμε και πάλι το εθνικό μας κύρος στη διεθνή πολιτική σκηνή.

Οι άμεσες ενέργειες που θεωρούνται από όλες τις κομματικές παρατάξεις του ελληνικού κοινοβουλίου ως απαραίτητες προκειμένου να δραστηριοποιηθεί η Ελλάδα άμεσα και αποτελεσματικά είναι : Ο πρωθυπουργός να αναλάβει άμεσα πρωτοβουλία σε όλη την Ευρώπη να σταματήσει κάθε συζήτηση για επάνοδο στη δραχμή. Η ψυχολογία της αγοράς καταρρέει. Κανείς δεν θα φέρει χρήματα στην Ελλάδα, όσο επικρέμεται το φάσμα της επανόδου της δρχ. Να περάσει το μήνυμα ότι έχουμε περάσει τη «Ζώνη του Λυκόφωτος» και πως θα είμαστε στην πρώτη γραμμή της νέας εποχής. Πρέπει να στηριχθεί η υπάρχουσα κυβέρνηση καθώς το Μάρτιο λήγουν περίπου 15 δις € που πρέπει να αναχρηματοδοτηθούν από την ΕΕ και το ΔΝΤ. Έστω και μέσα σε αυτή την ιδιαίτερα αρνητική συγκυρία να εντατικοποιηθεί η προσπάθεια για δημιουργία πλεονάσματος στη δημόσια διαχείριση, ώστε έτσι να μειωθεί η εξάρτηση μας από τους ξένους και τον δανεισμό. Σε αυτή την προσπάθεια μείωσης των δαπανών, δεν μπορεί η κυβέρνηση να συντηρήσει δυο αντιπροέδρους και 50-μελές υπουργικό συμβούλιο. Χρειάζεται παραδειγματική μείωση του μεγέθους και του κόστους της κυβέρνησης Το πρόβλημα δεν είναι τόσο τα φορολογικά έσοδα, όσο οι δαπάνες. Το δημόσιο πρώτα ξοδεύει μεγάλα χρηματικά ποσά και μετά ψάχνει να δει πως θα χρηματοδοτηθούν οι δαπάνες. Αυτό πρέπει να σταματήσει. Πρέπει να αντιληφθούμε πως οι «εταίροι» μας δεν πρόκειται να μας δανείζουν για να συντηρούμε υψηλό ελλείμμα. Η οικονομική άνοδος δεν θα προκύψει αν δεν λυθεί το πρόβλημα της υπερχρέωσης, των ελλειμμάτων, της γραφειοκρατίας, των εξοντωτικών φόρων, του ασταθούς και αβέβαιου φορολογικού περιβάλλοντος και της ανταγωνιστικότητας. Να εντατικοποιηθεί επίσης, η προσπάθεια για βελτίωση της παραγωγικότητας ώστε να προσελκύσουμε επενδύσεις. Η αύξηση της παράγωγης εξαρτάται κυρίως από τη βελτίωση της τεχνογνωσίας και τις επενδύσεις. Πρέπει να αυξηθούν οι επενδύσεις ώστε να τονωθεί η οικονομική δραστηριότητα, η επιχειρηματικότητα και θα δημιουργηθούν νέες θέσεις απασχόλησης.

7.3.1 : Λύσεις από τις αριστερές παρατάξεις της χώρας

Όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, όλες οι πολιτικές ομάδες της χώρας συμφωνούν πως πρέπει να υπάρξει συνεργασία και κοινές ενέργειες προκειμένου να δοθεί η απαιτούμενη ώθηση στην Ελλάδα. Παρ' όλα αυτά οι πολιτικές παρατάξεις της αριστεράς προτείνουν κάποιες διαφορετικές λύσεις σε σύγκριση με τις υπόλοιπες κοινοβουλευτικές παρατάξεις.

Οι λύσεις αυτές, χωρίς να είναι πάντα δυνατές προς υλοποίηση, αφορούν διάφορους τομείς της οικονομίας και της γενικότερης λειτουργίας του ελληνικού συστήματος.

Όσον αφορά τις προτάσεις που παραθέτουν σχετικά με τα φορολογικά μέτρα που πρέπει να εφαρμόσουν έχουν να κάνουν, τόσο με την επιβολή φόρων σε διάφορα προϊόντα της οικονομίας που και αντιπροτείνουν την επιβολή, δασμού 15% στα εισαγόμενα προϊόντα με σκοπό να ενισχυθεί η εγχώρια παραγωγή, καθώς και τη μείωση του ΦΠΑ σε βασικά είδη διαβίωσης, όπως επίσης και σε αγαθά και υπηρεσίες που συνιστούν τους πυλώνες της στρατηγικής ανάπτυξης της χώρας. Όσο και εναντίων των φορολογικών μέτρων που έχουν επιβληθεί σε όλους τους Έλληνες πολίτες τα τελευταία χρόνια, παραθέτοντας τις δικές τους προτάσεις σχετικά με τα επαναεπενδύσιμα κέρδη που συνιστούν 100% αφορολόγητο γι' αυτά, αφορολόγητο του κύκλου εργασιών μέχρι 100.000 € με την προϋπόθεση να απασχολεί πάνω από τα εργαζομένους.

Παράλληλα προβλέπουν την κατάργηση των ενσήμων και αντικατάσταση όλων των εξόδων από έναν ειδικό λογαριασμό κατανάλωσης και ποσοστό του ΦΠΑ που θα καταλήγει στα ασφαλιστικά ταμεία. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την απόδοση των ασφαλιστικών εισφορών ως αύξηση του μισθού των εργαζομένων. Σύνδεση επιτοκίων, καταθέσεων και χορηγήσεων όπως για παράδειγμα 1% στις καταθέσεις και μέχρι 3% στις χορηγήσεις. Επίσης, σημαντικό ρόλο παίζει τόσο η κατάργηση του ειδικού τέλους της ΔΕΗ και η κατανάλωση μέχρι 100 kilowatts δωρεάν ρεύμα, όσο και η κατάργηση του πόθεν έσχεσ για τους απλούς πολίτες που το εισόδημα τους είναι χαμηλό. Από αυτό όμως δεν εξαιρούνται τα πολιτικά πρόσωπα και οι κατέχουσες δημοσίων διοικητικών θέσεων.

Η θέση τους δεν θα μπορούσε να μην συμπεριλαμβάνει τον δημόσιο τομέα, για τον οποίο προτείνουν κατά αρχήν δραστική περικοπή των καταναλωτικών

δαπανών του δημόσιου και πλήρη ιδιωτικοποίηση όλων των ΔΕΚΟ που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα με ταυτόχρονη αποκομματικοποίηση των διοικήσεων όλων των δημοσίων επιχειρήσεων. Κατ' επέκταση προτείνουν την διάθεση όλων των δημοσίων έργων σε επίπεδο περιφέρειας, με ταυτόχρονη διάθεση των δημοσίων υπαλλήλων σε εξαγωγικές μονάδες, με την υποχρέωση να πληρώνουν οι επιχειρήσεις αυτές τα ένημα τους. Επίσης, ωφέλιμη είναι η επιμήκυνση της διάρκειας των διοδίων κατά 10 χρόνια, με εξασφάλιση δημοσίων έργων.

Από τις προτάσεις δεν λείπουν και τα μέτρα για το πάγωμα των τιμών και την ενίσχυση των μισθωτών. Γι' αυτούς προβλέπουν ένα ενιαίο μισθολόγιο, με ταυτόχρονη κατάργηση όλων των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων και την αρχή του επταπλάσιου. Δηλαδή, κανένας μισθός δεν θα μπορεί να είναι μεγαλύτερος κατά επτά φορές από τον κατώτατο. (Αν ο μικρότερος είναι 700 €, ο μεγαλύτερος θα είναι 4900 €)

Τέλος, παραθέτουν μια σειρά προτάσεων που αφορούν κυρίως την λειτουργία του συστήματος της χώρας και αφορούν την δημιουργία ενός ενιαίου φορέα υγείας και την ενοποίηση των τραπεζών σε δυο, δηλαδή ιδιωτικό και δημόσιο. Από αυτά τα δυο απορρέουν οι προτάσεις τους σχετικά με τη νομιμοποίηση των κεφαλαίων, αρκεί να αγοράσει το 25% σε ομόλογα, ο περιορισμός των πιστωτικών καρτών (μια ανά άτομο), επίσημο νόμισμα της χώρας το € και η δραχμή για το εσωτερικό της χώρας, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα δυο ετών, εγγραφή στον Τειρεσία μόνο με δικαστική απόφαση. Επίσης, προτείνουν την απομάκρυνση των λαθρομεταναστών και τον έλεγχο στην εξαγωγή των κεφαλαίων, την έκδοση αδειών μόνο με τη κατάθεση της αίτησης και την υπεύθυνη δήλωση των αρμοδίων μηχανικών, ο ορυκτός πλούτος της ελληνικής γης να μην πωλείτε άλλα να εκμεταλλεύεται και ιδιωτικών πανεπιστημίων, προκειμένου να δοθεί κίνητρο στους Έλληνες σπουδαστές να παραμείνουν στην χώρα, αξιοποιώντας εδώ τις δυνατότητες και τα χρήματα τους.

7.3.2 : Προτάσεις από την αντιπολίτευση

Η αξιωματική αντιπολίτευση, έχει εκφράσει τη διαφοροποίηση της απέναντι στην πολιτική της υπάρχουσας κυβέρνησης, αντιπροσωπεύοντας τα εξής :

§ Για το ενιαίο μισθολόγιο.

Σε ότι αφορά το ενιαίο μισθολόγιο, θέτει ως προϋπόθεση για την ορθή εφαρμογή του την περιγραφή του διοικητικού μοντέλου. Αυτό το οποίο ορίζουν ανώτατα κομματικά στελέχη ως απαραίτητο βήμα, πριν τη θέσπιση του ενιαίου μισθολογίου, είναι η περιγραφή των θέσεων, η αντίληψη της δομής της διοίκησης και τα προσόντα που απαιτούνται για κάθε θέση.

§ Για την εργασιακή εφεδρεία.

Η πρόταση της, που κατά γνώμη της είναι δημοσιονομικά πιο ωφέλιμη, προβλέπει για όσους είναι άνω των πενήντα, εφεδρεία με βασικό μισθό ως τη σύνταξη εκτός και αν βρει δουλειά αλλού, άνω των σαράντα με πενήντα, δυο τριετίες και τέλος, άνω των τα τριάντα με σαράντα, μια τριετία.

Για τις δυο τελευταίες κατηγορίες, τα όρια εφεδρείας ισχύουν εφόσον στο μεταξύ υπάρχει ανάκαμψη, δημιουργούνται θέσεις εργασίας και μπορούν να διεκδικήσουν. Σε αντίθεση περίπτωση θα παρατείνονται.

§ Για νέους φόρους.

Βασική πρόταση της αντιπολίτευσης είναι η λήψη αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και διακοπή των φορολογικών μέτρων.^{36/37}

7.4 : Προτάσεις από τους Έλληνες πολίτες

Ποικίλουν οι προτάσεις για την έξοδο της χώρας από την κρίση, των Ελλήνων πολιτών. Οι προτάσεις τους διαφέρουν ανάλογα με την ηλικία, την κοινωνική τάξη την οποία ανήκουν, τις πολιτικές πεποιθήσεις και την παιδεία.

Ένα όμως είναι το σημείο που εστιάζει τόσο ο απλός ελληνικός λαός, όσο και οι οικονομολόγοι, στο ότι πρέπει να αλλάξει ο τρόπος σκέψης των Ελλήνων.

Η νοοτροπία που επικρατεί μέχρι και σήμερα στη χώρα είναι αυτή του ανατοκισμού και της «βόλευσης». Κάθε ένας ξεχωριστά προσπαθεί να εξασφαλίσει το δικό του εισόδημα ακόμα και αν αυτό γίνεται εις βάρος των υπολοίπων. Αυτή είναι

³⁶ www.eklogika.gr ανακτήθηκε στις 13/2/2012

³⁷ www.trtgreek.com ανακτήθηκε στις 13/2/2012

και η βασική αιτία που οδήγησε την οικονομία μας σε αυτή τη δεινή θέση. Αυτή η νοοτροπία όμως ξεκινά από τα ανώτατα πολιτικά στελέχη που προωθούν αυτό το μοντέλο του Έλληνα πολίτη. Από την άλλη πλευρά, κύριος στόχος ενός μέσου Έλληνα είναι να διοριστεί μόνιμος σε μια θέση στο δημόσιο, εξασφαλίζοντας έτσι το εισόδημα του μια για πάντα, χωρίς το άγχος του ανταγωνισμού και της παραγωγικότητας.

Έτσι λοιπόν, όλοι έχουν συνειδητοποιήσει πως αυτό που θα πρέπει να αλλάξει βασικά είναι αυτή η νοοτροπία. Πλέον έχει γίνει αντιληπτό πως το πρόβλημα είναι κοινό και τους αφορά όλους, προκειμένου όλοι να βοηθήσουν από την πλευρά τους για τη λύση.

7.4.1 : Αλλαγή του πολιτικού συστήματος

Πολλοί είναι εκείνοι που πιστεύουν πως η δομή του πολιτικού συστήματος και οι στρατηγικές που ακολούθησαν τις τελευταίες δεκαετίες οι εκάστοτε κυβερνήσεις είναι η ουσιαστική αιτία που βασανίζεται ο ελληνικός λαός με αυτό το δυσβάστακτο χρέος.

Ο κόσμος παραπονιέται, διαμαρτύρεται και προτείνει συνεχώς την αλλαγή ολόκληρου του πολιτικού συστήματος προκειμένου να τεθούν από την αρχή γερά θεμέλια τα οποία σιγά σιγά θα δημιουργήσουν την άνοδο. Προτείνουν τόσο, την αλλαγή των κυβερνήσεων, όσο και την ανανέωση των προσώπων που ασχολούνται με τα κοινά. Θεωρούν πως μια καινούρια αρχή δεν συνάδει με παλιές προσωπικότητες που έχουν κάνει τον κύκλο τους και έχουν δείξει μέσα από τη θητεία τους τις δυνατότητες τους, αλλά χρειάζονται νέα άτομα, δημιουργικά και με κοινωνικές ευαισθησίες. Αυτά τα άτομα θα κάνουν τις απαιτούμενες αλλαγές και θα δώσουν ώθηση στην οικονομία.

7.4.2 : Επιστροφή στη δραχμή

Είναι μια μερίδα πολιτών, κυρίως μεγαλύτερης ηλικίας οι όποιοι υποστηρίζουν πως η επανέκδοση της δραχμής ως εθνικό νόμισμα είναι αυτό που θα σώσει τη χώρα. Μέσω της δραχμής η χώρα θα απομονωθεί από την κρίση του ευρώ

και ευρωζώνης και θα επιστρέψει στην αίθουσα οικονομική κατάσταση που επικρατούσε στην χώρα πριν ορίσει για εθνικό νόμισμα το ευρώ.

7.4.3 : Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας

Έλληνες που διατηρούν ή διατηρούσαν επιχειρήσεις ή είχαν εργαστεί σε μεγάλες επιχειρήσεις στο εξωτερικό, πιστεύουν πως ο μόνος τρόπος να αντιμετωπίσει η κρίση και να αρχίσει η οικονομία την ανοδική της πορεία, είναι η ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η εκάστοτε κυβέρνηση, πρέπει να εστιάσει στην ανάπτυξη του επιχειρήν. Να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις και κίνητρα προκειμένου να αυξηθούν οι επενδύσεις και η ροή κεφαλαίου. Μ' αυτό τον τρόπο θα πάψουν οι Έλληνες, άλλα και οι ξένοι επιχειρηματίες που έχουν την καταστατική τους έδρα στην Ελλάδα, να κλείνουν τις επιχειρήσεις τους εδώ φοβούμενοι το ρίσκο, τη φορολογία και την αβεβαιότητα και να τις μεταφέρουν σε χώρες του εξωτερικού που τους παρέχουν ευνοϊκότερα μέτρα. Αν σταματήσει αυτή η τάση θα αυξηθούν οι θέσεις εργασίας, συνεπώς θα μειωθεί η ανεργία.

Η σοβαρότερη συνέπεια όμως που θα έχει η συγκεκριμένη προσπάθεια όμως είναι η μείωση της φυγής των νέων ανθρώπων. Σε όλο αυτό το κλίμα αβεβαιότητας πολλοί νέοι άνθρωποι, με γνώσεις και όρεξη για δουλειά έχουν αφήσει ψάχνοντας κάτι καλύτερο στο εξωτερικό. Αυτή είναι σοβαρή επίπτωση για την Ελλάδα, καθώς χάνει ουσιαστικά το μέλλον, δηλαδή τους ανθρώπους που θα δημιουργήσουν αυτό το καλύτερο μέλλον που επιδιώκεται.

7.5 : Προτάσεις από το ΔΝΤ για την εξυγίανση της ελληνικής οικονομίας

7.5.1 : Άμεσες αλλαγές στη λειτουργία του οικονομικού συστήματος

Σε έκθεση του για την Ελλάδα το Μάιο του 2009 το ΔΝΤ αναφέρει πως η Ελλάδα χρειάζεται έναν πολυετή δημοσιονομικό προγραμματισμό προκειμένου να βάλει το χρέος σε καθοδική τροχιά. Αυτό δεν μπορεί και δεν πρέπει να γίνει σ' ένα έτος προκειμένου να αποφευχθεί η επιδείνωση της ύφεσης. Άλλα χρειάζεται επιπλέον μέτρα τα οποία θα πρέπει να εφαρμοστούν με συνέπεια, για μακροπρόθεσμο χρονικό διάστημα, να είναι υψηλής ποιότητας ώστε να βοηθήσουν στη μείωση των ελλειμμάτων και του χρέους. Το πλάνο θα πρέπει να συνδυάσει με σωστό οικονομικό προγραμματισμό και να περιέχει φιλόδοξα αλλά ρεαλιστικά μέτρα και θα πρέπει να γίνει σωστή επικοινωνία του στο λαό παρέχοντας συγκεκριμένους στόχους ορόσημα για την επιτυχία του, με σταθερή παρακολούθηση και έλεγχο της προόδου ως προς την επίτευξη τους, ώστε να δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης με τους πολίτες. Επιπλέον επιβάλλονται αλλαγές στη δημόσια διοίκηση. Αν και έχει γίνει πρόοδος μέσω της πώλησης κρατικών αεροπορικών εταιριών πρέπει να παρθούν πιο γενναία μέτρα όπως : κλείσιμο δημοσίων μονάδων, μείωση προσωπικού, μείωση των πολιτικών στελεχών ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα των δημοσίων επιχειρήσεων και επιτάχυνση των ιδιωτικοποιήσεων. Επιπλέον δημοσίευση περισσότερων οικονομικών στοιχείων και σχετικά με την οικονομική κατάσταση δημοσίων επιχειρήσεων ώστε να αυξηθεί η λαϊκή αποδοχή των μέτρων. Προτείνεται επίσης, η ετήσια αναπροσαρμογή περίπου 1,5% του ΑΕΠ σε πραγματικές τιμές, ξεκινώντας από το 2010, ώστε να μπει το χρέος σε καθοδική τροχιά μέχρι το 2012. οι αρχές πρέπει να αντισταθούν σε πιέσεις για ευνοϊκή μεταχείριση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων ή κλάδων, οι οποίες αναμένεται να αυξηθούν όσο η οικονομική κατάσταση θα εξασθενήσει. Έπειτα, χρειάζονται μέτρα όπως η επιδότηση των πωλήσεων αυτοκινήτων ή η παροχή επιδομάτων σε νέους επαγγελματίες βοηθούν λίγο στην ανάπτυξη, ενώ αντίθετα αυξάνουν το χρέος. Όσον αφορά την φορολογία,

παγιώνουν προσπάθειες με στόχο την πάταξη της φοροδιαφυγής και την εφαρμογή πιο δίκαιων φορολογικών μέτρων. Τα μέτρα μπορούν να συμπεριλαμβάνουν :

- I. Τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης μέσω της μείωσης εξαιρέσεων και φορολογικών απαλλαγών.
- II. Την αποφασιστική φορολόγηση των ελεύθερων επαγγελματιών και της άτυπης οικονομίας με τη χρήση διασταυρωμένων στοιχείων και με φορολογία με βάση τα υποθετικά κέρδη ανά περίπτωση.
- III. Με την περαιτέρω αύξηση ειδικών φορών κατανάλωσης πιο κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο.
- IV. Με την αναστολή της μείωσης κατά 1% το χρόνο του φόρου εταιρειών και εισοδήματος μέχρι το 2014 και ώσπου το έλλειμμα να είναι επιβεβαιωμένα κάτω από το 3% του ΑΕΠ.

Αναφορικά με τους μισθούς :

- I. Συνέχιση της πολιτικής συγκράτησης των μισθών και των συντάξεων.
- II. Πάγωμα προσλήψεων.

Στις δημόσιες επιχειρήσεις οι αρχές πρέπει να θέσουν ένα πενταετές πρόγραμμα οριστικής μείωσης των ελλειμμάτων των δημοσίων επιχειρήσεων. Έπειτα είναι αναγκαία μέτρα ανασυγκρότησης για την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας και τη μείωση του πληθωρισμού, τα οποία θα πρέπει να περιλαμβάνουν τη συγκρότηση των μισθών. Μεγαλύτερη απελευθέρωση της αγοράς προϊόντων και υπηρεσιών και μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας ώστε να μειωθεί το κόστος της μονάδας εργασίας. Η αύξηση των κυβερνητικών δαπανών δεν μπορεί να αναπληρώσει το υψηλό εργατικό κόστος και να λύσει το πρόβλημα της ανεργίας. Οι αρχές συμβουλεύονται να :

- I. Να παράγουν τριμερές κοινωνικό συμβόλαιο μεταξύ των εργαζομένων, των σωματείων και του δημοσίου, με στόχο τη διαπραγμάτευση ορών που θα ευνοήσουν την ανάπτυξη της χώρας έναντι της αύξησης των μισθών σε αυτή τη φάση επιδιώκοντας συμφωνίες για συγκράτηση των μισθών με αντάλλαγμα την αύξηση επενδύσεων και τη μείωση της ανεργίας.
- II. Την αύξηση της ημιαπασχόλησης ώστε να δοθεί ώθηση τη συμμετοχή των νέων και των γυναικών στο εργατικό δυναμικό.

Όπως προαναφέρθηκε, τα μέτρα αυτά προτείνουν σε έκθεση του ΔΝΤ για την Ελλάδα το Μάιο του 2009, πριν η χώρα στραφεί σε αυτό το δανεισμό και αρκετά από αυτά, έχουν ήδη πάρει «σάρκα και οστά». Είναι λογικό πως μετά τη συμφωνία για την παροχή οικονομικής βοήθειας, τα μέτρα θα γίνουν περισσότερα και πιο αυστηρά και οι προτροπές προς την Ελλάδα για την υιοθέτηση τους θα έχουν μετατραπεί σε προειλημμένες συμφωνίες. Παρ' όλα αυτά, το βασικό πλάνο αποτυπώνεται στις παραπάνω δέκα παραγράφους.

7.5.2 : Η «τελική λύση» για το ελληνικό δημόσιο χρέος

Σχέδιο «τελικής λύσης» για την Ελλάδα συζητείται σε ΔΝΤ και ΕΕ, καθώς διαπιστώνεται ότι η συμφωνία της 26^{ης} Οκτωβρίου έχει ξεπεραστεί από τις εξελίξεις. Η υλοποίηση του PSI είναι αμφίβολη, το haircut 50% δεν αρκεί για να καταστεί βιώσιμο το χρέος, ενώ η ύφεση αποσαρθρώνει την ελληνική οικονομία .

Το συζητούμενο σχέδιο προβλέπει πια την υποχρεωτική ανταλλαγή ομολόγων και «κούρεμα» της τάξεως του 70% έως και 75%, ενεργοποίηση των CDS και χορήγηση μεγαλύτερων κεφαλαιακών ενισχύσεων στις ελληνικές τράπεζες.³⁸

Η τελική λύση μπορεί να συμφωνηθεί και να τεθεί σε εφαρμογή στα τέλη Μαρτίου, μετά την ψήφιση του νέου «μνημονίου plus» και την εκταμίευση της δόσης των 89 δις € Κατά τις εκτιμήσεις στελεχών του ΔΝΤ, με το υποχρεωτικό κούρεμα των ομολόγων, το ελληνικό δημόσιο χρέος θα μειωθεί περίπου κατά 155 δις € και θα καταστεί βιώσιμο.³⁹

Παράλληλα, με την ενεργοποίηση των CDS θα ικανοποιηθούν τράπεζες και διεθνής επενδυτές που έχουν επιβαρυνθεί για να ασφαλίσουν ελληνικά ομόλογα έναντι του κινδύνου μη αποπληρωμής. Ικανοποιημένοι θα είναι εν μέρει τελικά και οι εκδότες CDS (κυρίως αμερικανικές τράπεζες και ασφαλιστικά γκρουπ), παρόλο που θα πληρώσουν τεράστια ποσά σε αποζημιώσεις, διότι θα κερδίσουν μακροπρόθεσμα

³⁸ krisi.2011.blogspot.com ανακτήθηκε στις 16/2/2012

³⁹ www.caphal.gr ανακτήθηκε στις 16/2/2012

από την ανάπτυξη της αγοράς ασφαλιστρών κινδύνου, καθώς αν ενεργοποιηθούν στην περίπτωση της Ελλάδας -για πρώτη φορά στην ιστορία τους-, τα CDS θα αποκτήσουν αξιοπιστία και θα καταστούν απαραίτητο συμπλήρωμα των επενδύσεων σε ομόλογα.

Θα υπάρξουν βέβαια και πολλές δυσμενείς επιπτώσεις για την Ελλάδα, η οποία θα βρεθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα εκτός αγορών. Οι υποστηρικτές του σχεδίου «τελικής λύσης» επιδιώκουν να τις μετριάσουν. Προσπαθούν να βρουν μια φόρμουλα ώστε, παρά την πρόκληση πιστωτικού γεγονότος και την ενεργοποίηση των CDS, η χώρα να μην θεωρηθεί «επισήμως» χρεοκοπημένη.

Στο συζητούμενο σχέδιο υπάρχει ειδική πρόβλεψη για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, που θα υποστηριχθεί με πακτωλό κεφαλαίων για να αντέξει το «σοκ». Πέραν των 30 δις € που είναι ήδη διαθέσιμα για να ανακεφαλαιοποιήσεις μέσω ΜΧΣ, στις ελληνικές τράπεζες προβλέπεται ότι θα διοχετευθούν επιπλέον 30 δις €⁴⁰

⁴⁰ www.pesalevri.gr Σταύρος Λιγερός

Συμπεράσματα

Έχοντας ολοκληρώσει την πτυχιακή εργασία με θέμα «Τα αίτια της κρίσης του δημόσιου χρέους της Ελλάδας και προτεινόμενες λύσεις αντιμετώπισης της» και έχοντας μια ολοκληρωμένη εικόνα για την οικονομική κατάσταση της χώρας από το 1824 μέχρι και σήμερα, γίνεται ευκολονόητος ο λόγος που η Ελλάδα οδηγήθηκε σ' αυτό το αδιέξοδο και δυσκολεύεται τόσο πολύ να βρει τρόπους να βγει από αυτό.

Η τρέχουσα δύσκολη οικονομική και κοινωνική συγκυρία οφείλεται πρωτίστως στην κατάρρευση του αναπτυξιακού και κοινωνικού πρότυπου της χώρας, η οποία επί 35 συναπτά έτη δαπανά ετησίως 5% - 10% περίπου περισσότερα από ό τι παράγει. Το διαρκές και μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών οφείλεται σχεδόν εξολοκλήρου στο διαρκές έλλειμμα του δημόσιου τομέα.

Η παράδοξη κοινωνική πολιτική της Ελλάδας με υψηλές κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστό επί τις εκατό του ΑΕΠ, όσο περίπου και στην υπόλοιπη Ευρωζώνη, συνυπάρχουν με ένα υψηλό ποσοστό αναπηρικών συντάξεων, μεγάλη εισφοροδιαφυγή φαρμάκων, κρατικά νοσοκομεία χωρίς διπλογραφικά λογιστικά συστήματα και μηχανοργάνωση, κρατικά περιφερειακά νοσοκομεία που λειτουργούν με πληρότητα κάτω 50%, υπερτιμολόγηση αναλώσιμων ιατρικών υλικών και συσκευών, έλλειψη συστημάτων ελέγχου, διοίκησης και οργάνωσης, συνδιοίκηση με συνδικάτα, υψηλά ποσοστά κέρδους φαρμακείων.

Η υψηλή παράνομη φοροδιαφυγή, αλλά και η νόμιμη φοροαπαλλαγή λόγω των ποικίλων εξαιρέσεων, των φοροαπαλλαγών χωρίς κοινωνικό περιεχόμενο, του λαθρεμπορίου καυσίμων του ειδικού καθεστώτος ΦΠΑ στα νησιά, των καθυστερήσεων στην εκδίκαση υποθέσεων πολιτικής βούληση για την πάταξη του φαινομένου.

Οι υψηλές αμυντικές δαπάνες, η αναποτελεσματική διαχείριση πληθώρας δημόσιας «επιχείρησης και οργάνωσης» (ΔΕΚΟ), στις οποίες το δημόσιο χορηγούσε αφειδώς κρατικές εγγυήσεις που συνήθως κατέπιπταν, αυξάνοντας το δημόσιο χρέος. Τέλος, η απώλεια διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας των κλειστών επαγγελματιών και αγορών, γενικότερα όμως λόγω της κοινωνικής αποστροφής που έχει δημιουργηθεί γύρω από τις έννοιες ανταγωνισμός, αξιοκρατία και ανταγωνιστικότητα.

Η χρονική συγκυρία της ελληνικής κρίσης οφείλεται στην αποκάλυψη της πραγματικής διάστασης του προβλήματος στην κατάρρευση της Lehman Brothers, η οποία οδήγησε σε επανατιμολόγηση των χρηματοπιστωτικών κινδύνων διεθνώς, αλλά και στην μη έγκαιρη λήψη μέτρων κατάλληλων από την ελληνική κυβέρνηση.

Αποτέλεσμα των ανωτέρω παραγόντων είναι ο αποκλεισμός της Ελλάδας από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές και η επιβίωση της μόνο χάρη στα δάνεια που λαμβάνει από τις χώρες – μέλη της Ευρωζώνης, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ.

Το σημερινό δίλημμα για την Ελλάδα είναι αν θα παραμείνει στην Ευρωζώνη και θα προσπαθήσει για ανάπτυξη της οικονομίας ή επιστροφή στη δραχμή και θα επέλθει η οικονομικοκοινωνική καταστροφή. Η ορθολογικότερη επιλογή είναι προφανώς η ανάπτυξη μέσα στην Ευρωζώνη, μ' ένα νέο αναπτυξιακό και κοινωνικό πρότυπο.

Το νέο αναπτυξιακό πρότυπο πρέπει να διακρίνεται από εξωστρέφεια, αξιοκρατία, κίνητρα, ανταγωνισμό, ανταγωνιστικότητα, δημοσιονομική πειθαρχία μέσω περιορισμού των δαπανών, άνοιγμα κλειστών αγορών και επαγγελματών, υψηλότερες ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις, ιδιωτικοποιήσεις και αξιοποίηση της αδρανούς δημόσιας περιουσίας. Κύριο χαρακτηριστικό της συνολικής ζήτησης του νέου αναπτυξιακού προτύπου είναι 15% χαμηλότερη κατανάλωση ως προς το ΑΕΠ. Βασικό χαρακτηριστικό της συνολικής προσφοράς του νέου αναπτυξιακού προτύπου είναι η παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλότερου τεχνολογικού περιεχομένου και ποιότητας, πλησιέστερα στη διεθνή ζήτηση, καθώς και έμφαση στο «τρίγωνο της γνώσης»: παιδεία, έρευνα και ανάπτυξη, καινοτομία. Η στροφή προς το νέο αναπτυξιακό πρότυπο απαιτεί, πρώτον την ενίσχυση της καινοτομίας επιχειρηματικότητας, την άρση των αντικινήτρων στις επενδύσεις και τη δημιουργία ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας στη βάση μιας διαφανούς εταιρικής σχέσης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και τέλος, την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, κυρίως μέσω ιδιωτικοποιήσεων.

Το νέο κοινωνικό πρότυπο πρέπει να διακρίνεται από όσες ευκαιρίες με έμφαση στην ίση πρόσβαση με δημόσια αγαθά υψηλής ποιότητας, δίκαιου φορολογικού δικτύου προστασίας με ανακατανομή κοινωνικών δαπανών από τη φοροδιαφυγή, τη σπατάλη στην υγεία, την άμυνα, τις ΔΕΚΟ, την τοπική αυτοδιοίκηση και τις υψηλές συντάξεις. Τα επιδόματα ανεργίας μεγάλης διάρκειας, προς δαπάνες επανεκπαίδευσης για την καταπολέμηση εργαζομένων και προς την

εγκαθίδρυση ελάχιστου εισοδήματος για την καταπολέμηση της φτώχειας. Πρέπει να προωθήσουμε άμεσα τον μετασχηματισμό του κοινωνικού κράτους με έμφαση στην ενίσχυση και αναβάθμιση των μηχανισμών σχεδιασμού και διοίκησης. Με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και την καλύτερη στόχευση των πολιτικών, έτσι ώστε να απευθύνονται σε εκείνους που έχουν πραγματικά ανάγκη. Οι πόροι που διατίθενται πρέπει να έχουν ανάλογα αποτελέσματα. Δεν αρκεί πλέον να νομοθετήσουμε οριζόντια μέτρα στήριξης. Είναι κρίσιμο να εφαρμόσουμε μια ενεργή διαχείριση της κοινωνικής πολιτικής. Να αξιολογούμε και να επανασχεδιάζουμε με βάση τα αποτελέσματα. Στην ουσία, χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο, περισσότερο ανταγωνισμό, ευελιξία και κινητικότητα, αλλά συγχρόνως ένα δικαιότερο και αποτελεσματικότερο κοινωνικό κράτος.

Το νέο κοινωνικό πρότυπο πρέπει να υποβοηθήσει την κινητικότητα του εργατικού δυναμικού. Περίπου, 10% - 15% του εργατικού δυναμικού πρέπει να μετακινηθεί από κλάδους εσωστρεφείς, που στηρίζονται στην εγχώρια ζήτηση, προς τους κλάδους παραγωγής διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων και υπηρεσιών, δηλαδή προς κλάδους που παράγουν εξαγωγίμα προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και υποκατάστατα εισαγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Αν η μετακίνηση αυτή αφεθεί εξ' ολοκλήρου στις δυνάμεις της αγοράς, θα έχει ως αποτέλεσμα υψηλή ανεργία, παρά τις πρόσφατες ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας που διευκολύνουν την κινητικότητα. Το επιχείρημα αυτό θέτει επί τάπητος το ρολό των κοινωνικών εταίρων και του κράτους.

Μπορούμε να αντλήσουμε μαθήματα από τη διεθνή εμπειρία και κυρίως από το πλέον αποτελεσματικό κοινωνικό πρότυπο του κόσμου, το σκανδιναβικό. Τέσσερα χαρακτηριστικά του σκανδιναβικού πρότυπου «ευελιξία – ασφάλεια» είναι χρήσιμα για τη μετάβαση από το τρέχον αναπτυξιακό και κοινωνικό πρότυπο στο επόμενο. Πρώτον, η ευελιξία, που δεν είναι δυνατότητα αγορών, αλλά γνώρισμα του ανθρώπινου δυναμικού, που διαθέτει μόρφωση, επιμορφώνεται σε διαρκή βάση, μπορεί να μετακινηθεί, να εργάζεται με ευέλικτα συμβόλαια και συμβάσεις μερικής απασχόλησης, να στηρίζεται σε κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες πρόνοιας και σ' ένα ενιαίο και βιώσιμο ασφαλιστικό σύστημα που δεν εμποδίζει τη μετακίνηση των εργαζομένων από κλάδο σε κλάδο ή από επιχείρηση σε επιχείρηση. Δεύτερον, ο ενδεικτικός οικονομικός και κοινωνικός προγραμματισμός στον οποίο οι στόχοι και τα μέσα επίτευξης του τίθενται σε μακροχρόνιο ορίζοντα. Τρίτον, το αναδιανεμητικό

φορολογικό σύστημα, που στις σκανδιναβικές χώρες δεν αποτελεί τροχοπέδη για την ανάπτυξη. Τέταρτον, η ισχυρή θεσμική συγκρότηση, το κράτος δικαίου και η δικαιοσύνη, το αποτελεσματικό κοινωνικό κράτος έχουν δημιουργήσει ισχυρό αίσθημα εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών και κράτους, αλλά και μεταξύ των κοινωνικών εταίρων.

Αυτό που τελικά πρέπει να διασαφηνιστεί είναι ότι ο ρόλος του κράτους δεν πρέπει να είναι αυτός του επιχειρηματία. Το κράτος πρέπει να ενισχύσει τον επιτελικό του ρόλο που συνίσταται στη χάραξη αναπτυξιακής στρατηγικής σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα. Επιπρόσθετα, το κράτος πρέπει να διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην αποτελεσματική παροχή ποιοτικών και κοινωνικών υπηρεσιών, στις οποίες περιλαμβάνονται η παιδεία, η κοινωνική ασφάλιση, η πρόνοια και η υγεία. Η Ελλάδα πρέπει να παρουσιάσει το δικό της 10ετές αναπτυξιακό πρόγραμμα, το οποίο πρέπει να παρέχει τους κλάδους που παρουσιάζουν δυναμικά, συγκριτικά πλεονεκτήματα, στους τομείς που θα γίνουν επενδύσεις και ποσοτικοποίηση των οφελών που θα προέλθουν από τις διαρθρωτικές αλλαγές που πραγματοποιούνται σήμερα και από την αξιοποίηση της κρατικής περιουσίας. Σήμερα, απαιτείται ένας ριζικός μετασχηματισμός του κράτους με επικέντρωση στον πυρήνα του, δηλαδή, τις επιτελικές, εποπτικές και κοινωνικές λειτουργίες. Εάν αυτό γίνει πράξη, η οικονομική κρίση θα αποτελέσει ευκαιρία για ανάπτυξη.

Βιβλιογραφία

- Βασίλειος Α. Δαλαμάγκας, 2010, *Αναθεωρημένη Έκδοση Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική*, Εκδόσεις «Κριτική», Αθήνα.
- Θεόδωρος Α. Γεωργακόπουλος, 2005, *Γ' Έκδοση Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική*, Εκδόσεις Ευγενία Μπενού, Αθήνα.
- Ιωάννης Τόλιος, 2011, *Κρίση, «απεχθές» χρέος και αθέτηση πληρωμών*, Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα.
- Μαυρουδέας Στ., 7-10-2007, «Χρηματοπιστωτική κρίση ή συνολική οικονομική κρίση;», εφημερίδα *ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ*.
- Μαυρουδέας Στ., 2009, «Η κρίση, τα αίτια της και η ελληνική οικονομία» σε κείμενα ημερίδας της ΚΕ του ΚΚΕ, Σύγχρονη Εποχή.
- Μαυρουδέας Στ., 2010α, «Ανάπτυξη και κρίσεις: Η ταραγμένη διαδρομή του ελληνικού καπιταλισμού» σε Τόπος, «Ο χάρτης της κρίσης: Το τέλος της αυταπάτης», Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα.
- Μαυρουδέας Στ., 2010β, «Η ελληνική κρίση, η ΕΕ και οι ενδο-ιμπεριαλιστικές αντιθέσεις», *Ουτοπία* νο.92.
- Μαυρουδέας Στ., 2011α, «Η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση: καπιταλιστική κρίση και ενδο-ιμπεριαλιστικές αντιθέσεις» σε Ελληνική Εταιρεία Πολιτικής Οικονομίας (ΕΕΠΟ), «Οικονομική κρίση και Ελλάδα», Αθήνα: Gutenberg.

Ιστοσελίδες:

- http://el.Wikipedia.org/wiki/Δημόσιο_Χρέος
- <http://www.opinionpost.gr/opinion/2011/05/2681> Λεωνίδας Βατικιώτης, ομιλία διδάκτορα του Τμήματος Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών στο *Διεθνές Συνέδριο στην Αθήνα για το δημόσιο χρέος* στις 10/05/2011.
- www.insurancedaily.gr Αριστείδης Τσιπλάκος, βουλευτής της Ν.Δ. του νομού Βοιωτίας και υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας (1990-1993).
- www.papaioannou.wordpress.com Τάσος Μ. Ηλιαδάκης μαθηματικός, πολιτειολόγος και καθηγητής κοινωνιολογίας στην Σχολή Εθνικής Ασφάλειας (δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα ΠΑΤΡΙΣ στις 3/11/2009)

- www.economist.com Νίκος Οικονομίδης, καθηγητής Οικονομικών στο Stern School of Business του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης (Δημοσιεύτηκε στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ).
- www.petrosdoukas.gr Πέτρος Δούκας, υφυπουργός Εξωτερικών και βουλευτής Περιφέρειας Αττικής (δημοσιεύτηκε στις 14/1/2008).
- www.users.ntua.gr Τάσος Κυπριανίδης, μέλος της Συντακτικής Επιτροπής της τρίμηνης επιθεώρησης της θέσης, Γιάννης Μήλιος, καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο ΕΜΠ.
- www.nd.gr
- <http://news.pathfinder.gr/greece/politics/744504.html> Παπαδήμος Λουκάς
- www.analitis.com Πάνος Παναγιώτου, διευθυντής του ΕΚΤΑ.
- <http://www.eurocapital.gr/index.php/permalink/32489.html> Γιάννη Σιάτρα, Αύγουστος 2011, στο συνέδριο με θέμα **“What Crisis and What End of Crisis?”**.
- http://web.xrh.unipi.gr/attachments/131_Hardouvelis_Crises_Feb_2011.pdf
- <http://application.econ.upatras.gr/users/tzagara/courses/intro/2009-2010/project/team9/site/aitia%20krishs%20sthn%20ellada-2.html>
- www.nemesiscorfu.com
- www.nemesiscorfu.com Νικόλαος Κ. Γεωργιάζας, καθηγητής Συστημικής Δυναμικής του Πανεπιστημίου Fordham της Νέας Υόρκης.
- www.ramnesia.com Νικόλαος Κότζιας, καθηγητής Πολιτικής Θεωρίας του Πανεπιστημίου Πειραιά.
- www.eklogika.gr Γιώργος Παπαδόπουλος – Τετράδης
- www.tyxs.gr
- www.transform-network.net
- www.arinlickia.net
- www.cass.gr Βασίλης Βιλιάρδος, οικονομολόγος, σύμβουλος επιχειρήσεων και επενδύσεων, πτυχιούχος της ΑΣΟΕΕ Αθηνών με μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιου του Αμβούργου.
- www.caphal.gr
- www.pesalevri.gr Σταύρος Λιγερός